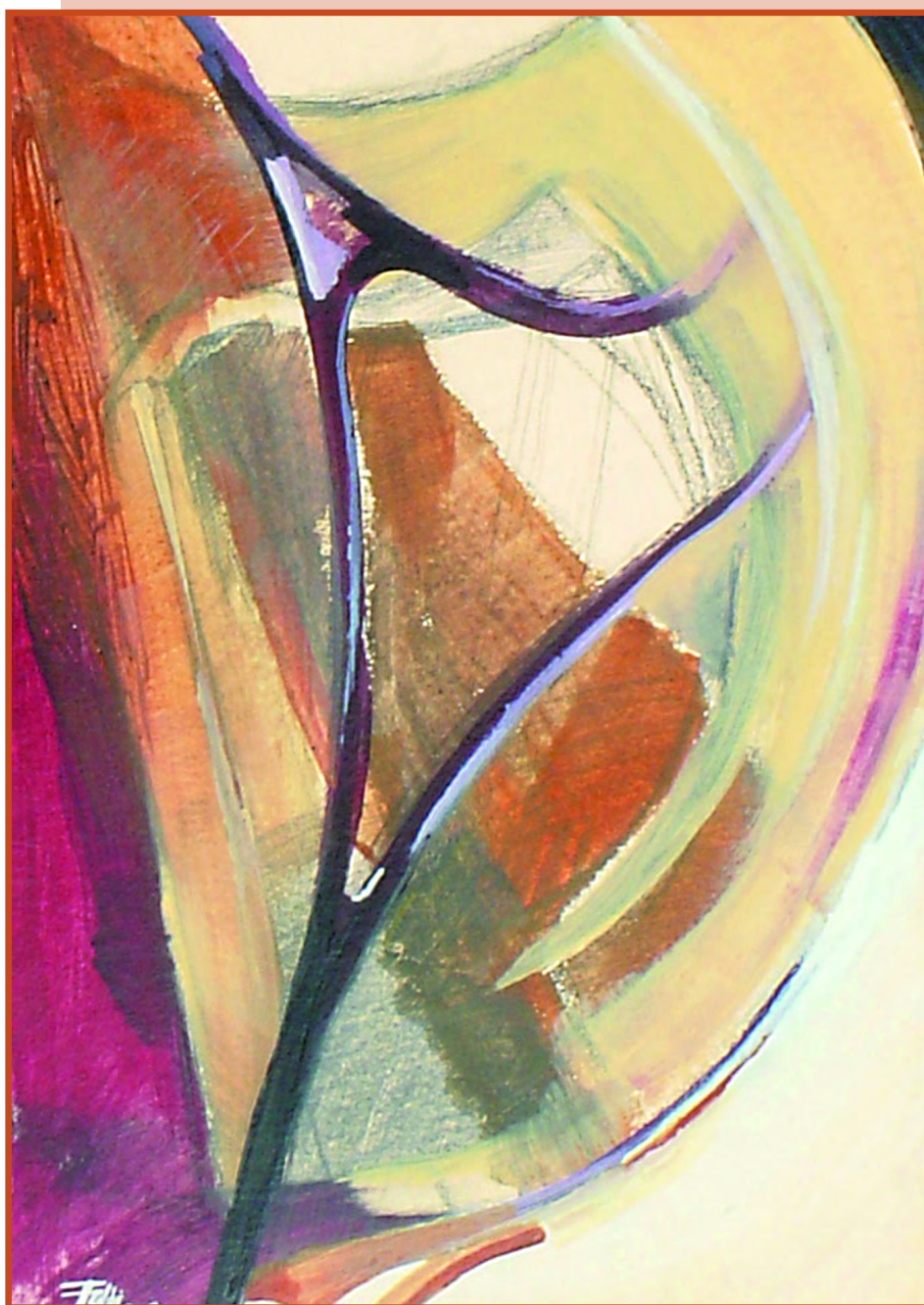

XI. ÉVFOLYAM 1. SZÁM

ZENEKAR

2004. JANUÁR

- Pannon Filharmonikusok
- Dohnányi unokaöccse
- Minőségi nád

Faludi Barbara: Öt etűd színekkal No. 3.

ZENEI KÖZÉLETÜNK

Pannon Filharmonikusok – Pécs

4 Pécs városa 2010-re megpályázta az Európa Kulturális Fővárosa rangot. Az odavezető út egyik fontos tényezőjeként számolnak azzal a Pécsi Szimfonikus Zenekarral, amely 2004. január 1-től mint Pannon Filharmonikusok – Pécs néven működik. A nagy eseményt ünnepi közgyűléssel, sajtótájékoztatóval és gálahangversennyel köszöntötte az együttes, amely – még Pécsi Szimfonikus Zenekarként – ezen a napon ünnepelte megalakulásának huszadik évfordulóját is. *(Tóth Anna)*

KRITIKA

12 Hangverseny: A Pannon Filharmonikusok jubileumi koncertjén Hamar Zsolt, Howard Willams és Nicolas Pasquet vezényelt felváltva, egy többségében magyar programot. *(Tóth Anna)*
 CD: A Miskolci Szimfonikus Zenekar, a Szombathelyi Szimfonikus Zenekar és a Danubia Ifjúsági Szimfonikus Zenekar új CD-iről. *(Fittler Katalin)*

ZENETÖRTÉNET

Dohnányi unokaöccse

17 Dohnányi Ernő családjában meglepően sok a karmester: Christoph az unokája, a Tévé karmesterversenye révén nálunk is ismertté vált Oliver valamilyen oldalági leszármazott. Doráti Antal is, bár inkább szegről-végről. Édesanyja a nagy Dohnányi sógornője volt, első feleségének Kunwald Elzának testvére. *(Breuer János)*

Az Eroicától az Örömdáig

Európa egyesül

Beethoven már 1793 óta tervezi, hogy megzenésíti Schiller „Óda az örömhöz” című versét. A gondolat sokáig érlelődik benne, míg végül 1822-ben papírra veti az Örömdá dalmát.

Két, magyar vonatkozású mű jelenti a végső stádiumot ebben a hosszú érlelődési folyamatban, ezek vannak segítségére a nemesen hullámzó, himnikus dallam megalkotásában. 1986 óta ez a dallam az Európai Unió hivatalos himnusza: az összefogás, kölcsönös bizalom és együttműködés gondolata jegyében. Világrajöttében nekünk, magyaroknak is részünk volt, s szimbolikusan a mi kultúránk, múltunk is jelen van – mindig is jelen volt – ebben a himnuszban.

21 2004. május 5-én, az EU ünnepnapján, Európa sok országában hangzik majd fel Beethoven gyönyörű dallama. De nekünk kedvesebben, ismerősebben zeng majd, akárcsak az a szép, déli harangszó, hangozzék fel bárhol is Európában... *(Rakos Miklós)*

HANGSZERVILÁG

Minőségi nád

Szerencse dolga lenne a nádkészítés a fafúvósok számára?

Ahol oboisták, klarinétosok és fagottosok nádjaikról kezdenek beszélni, sóhajok és panaszok hangzanak...

31 *(Andreas Schultze-Florey)*

HANGVERSENYNAPTÁR

37 |

MUSICAL LIFE

Pannon Philharmonic Orchestra – Pécs

4 | The city of Pécs has applied for the title of the Cultural Capital of Europe for the year of 2010. An important role has been assigned to the Pécs Symphonic Orchestra in the process potentially leading to the title, an orchestra that has started working under the new name of Pannon Philharmonic Orchestra – Pécs as of January 1, 2004. The event was celebrated by calling a special General Meeting and a press conference, giving a gala concert. The orchestra – still under the name of Pécs Symphonic Orchestra – celebrated its 20th anniversary on that day. (*Anna Tóth*)

REVIEWS

12 | Concert: The anniversary concert of predominantly Hungarian pieces given by the Pannon Philharmonic Orchestra was conducted by Zsolt Hamar, Howard Willams and Nicolas Pasquet in turns. (*Anna Tóth*)
 CD: On the new CDs of the Miskolc Symphonic Orchestra, the Szombathely Symphonic Orchestra and the Danubia Youth Symphonic Orchestra. (*Katalin Fittler*)

MUSICAL HISTORY

Dohnányi's nephew

17 | There is a surprisingly high number of conductors in Ernő Dohnányi's family: Christoph is his grandson, Oliver who has become well-known in Hungary as participant of the Contest of Conductors organised by the Hungarian State Television is a more distant relative – just like Antal Doráti. Doráti's mother was the great Dohnányi's sister-in-law, his first wife, Elza Kunwald's sister. (*János Breuer*)

From Eroica to the 'Ode to Joy'

21 | The united Europe
 Beethoven was planning to write music for the 'Ode to Joy', Schiller's poem as early as 1793. He was dwelling on the idea for a while, when finally put the tune of the 'Ode' to paper in 1822.
 There are two pieces with Hungarian connotations that contributed to this lengthy process at its final stage, helping the composer create the solemn hymn-like tune. Since 1986 the tune of the Ode has been the official hymn of the European Union: the symbol of cooperation, mutual trust and confidence. Hungary has had its contribution to the creation of the tune. Our culture, our heritage are – have been – symbolically present in the hymn.
 Beethoven's wonderful tune will be played in many countries of Europe on May 5, 2004, the day of the European Union's great celebration. Wherever it is played in Europe, it will sound more familiar and dearer to us, just like the beautiful ringing of the bells at noon...
 (*Miklós Rakos*)

WORLD OF MUSICAL INSTRUMENTS

Quality cane

31 | Is preparing reed for wood winds just a matter of luck?
 When oboe, clarinet and bassoon players start speaking about their reed, it tends to be all about sighs and complaints ... (*Andreas Schultze-Florey*)

CONCERT CALENDAR

37 |

Pannon Filharmonikusok – Pécs

Uniós várakozások – régiós távlatok – megkérdőjelezhetetlen minőség – elvárások és juttatások

Pécs városa 2010-re megpályázta az Európa Kulturális Fővárosa rangot. Az odavezető út egyik fontos tényezőjeként számolnak azzal a Pécsi Szimfonikus Zenekarral, amely 2004. január 1-től mint Pannon Filharmonikusok – Pécs néven működik. A nagy eseményt ünnepi közgyűléssel, sajtótájékoztatóval és gálahangversennyel köszöntötte az együttes, amely – még Pécsi Szimfonikus Zenekarként – ezen a napon ünnepelte megalakulásának huszadik évfordulóját is. A közgyűlés és a sajtótájékoztató emelvényen elhelyezett asztalánál Hamar Zsolt jelenlegi vezető karmester, Horváth Zsolt zenekarigazgató és dr. Kuncz Márta alpolgármesterasszony mellett ültek a szólamvezetők is. Az összefoglaló alapvető gondolata az volt, hogy az újdonságok mellett az elmúlt két évtized

eredményeiről, az elődök példaértékű zenekarépítő tevékenységéről megemlékezzenek és a mai vezetők hitet tegyenek amellett, hogy az utóbbi hetek-hónapok nagyszabású, szükséges újításai ellenére sok értéket, jó hagyományokat kell megőrizni a nemrég elhunyt Szkladányi Péter igazgató nevével fémjelzett előző húsz esztendőből. Ennek értelmében egy szál rózsával köszöntötték azt a 36 ma is aktív muzsikust, akik 1984. január 1-jén már a társulat tagjai voltak. Az ünnepi emelvényen kapott helyet az azóta funkcióban lévő valamennyi zeneigazgató, kivéve természetesen a fiatalon elhunyt, köztisztviselőként álló Breitner Tamást, akinek emlékét példamutatóan ápolja a pécsi együttes.

Az esti gálakoncerten mindhárom karmester pálcát vett kezébe, a rendezők

szándéka szerint azonban a pultoknál csak azok foglaltak helyet, akik a jelenlegi Pannon Filharmonikusok – Pécs tagjai. Elmondásuk szerint a tapasztalatok azt mutatják, hogy nemes gesztus ugyan ilyen alkalmakkor a régi tagokat is színpadra léptetni, de akkor lényegesen rosszabbul jár a közönség. S valóban, mind azok után, ami a közgyűlésen és a sajtótájékoztatóon, valamint az elkészített riportokban a minőséggel kapcsolatban elhangzott, indokolatlan lett volna kockázra tenni a hangverseny színvonalát, sikerét. Mint mindig, most is voltak olyanok, akik ezt sérelmezték a régebbi tagok közül, s igen divatosan mindennek a sajtóban adtak hangot. Ezek azonban apró disszonanciák voltak, a január 3-i rendezvény gyönyörűen sikerült.

A zenekar története

Pécs kétezer évvel ezelőtt fejlődött város-sá Sopianae néven. A rómaiak alapította település a III. század végére Pannonia egyik közigazgatási székhelyévé vált. 1367-ben Nagy Lajos király itt alapította Magyarország első egyetemét,

A dél-magyarországi Pécs ma Magyarország egyik legnagyobb városa. A település mediterrán éghajlatával, gazdag kulturális és diákéletével a turisták kedvenc célállomása, akik az évek során a „Mediterrán hangulatok városa” címmel tették ismertté Pécszet az ország határain túl. Természeti adottságai, a település szerkezete, az építkezési szokások sajátosságaként a városba érkező idegenek Toscana vagy Lazio dombjai közt érzhetik magukat.

A kétezer éves kultúra, a város mediterrán éghajlata – s talán a jó bor – következtében Pécs a művészek kedvelt lakhelyévé vált. A város a tudomány, a művészetek, így a zene regionális központja.

A zenekar a város gazdag zenei és zenekari múltjának legjelentősebb képviselője, melynek jogelődje a Bécsből 1807-ben áttelepült Mozart-kortárs és Haydn-tanítvány Lickl György (Johann Georg) által 1811-ben alakított Zeneművész Társaság (Tonkünstler Sozietät), amely 1811. december 9-én adta első hangversenyét. Az alsó-ausztriai Lickl György Joseph Haydn-nál tanult zeneszerzést, s a 19. század elején már Bécs ünnepezt zeneszerzője volt. A pécsi püspök 1806-ban regens chori állást ajánlott a fiatal mesternek, akinek pécsi letelepedésével a város zenei élete intenzív fejlődésnek indult. Lickl az évek során bécsi zenészeket szerződtetett, s hamarosan Magyarország legjobb zenekarát hozta létre.

Az idők folyamán különböző neveken mindig működött a városban szimfonikus zenekar. Az 1830-as évek közepén jelentős operaelőadásokra került sor; a szimfonikus zenekar „Szabad Királyi Pécsi Városi Zenekar” néven adta hangversenyait. A hagyományokat folytatva 1871-ben megalakult a Pécsi Zeneegylet Zenekara, amely a XX. század közepéig magas színvonalon elégtette ki a város lakosságának zenekari igényeit. A II. Világháborút követő átmeneti visszaesést követően az Antal György kezdeményezésére létrejött Pécsi Szimfonikus Zenekar 1951. március 6-án adta első hangversenyét. A város ze-

nekari életében jelentős változást hozott az 1956-os év: Az Országos Filharmónia szerepvállalásával 1956. szeptember 1-jén megkezdte működését a félig függetlenített Pécsi Filharmonikus Zenekar. Az 1811-ben megkezdett zenekarépítő munka 173 év utáni kiteljesedését az önálló művészeti intézmény létrehozása jelentette.

A Pécsi Szimfonikus Zenekar, mint önálló művészeti intézmény 1984-ben alakult meg Breitner Tamás karmester művészeti vezetésével, 92 zenekari művész taggal. A zenekar fenntartója azóta is Pécs Megyei Jogú Város. A hivatásos zenekar országos rangjának kivívásában döntő érdeme volt Breitner Tamás Liszt-díjas, Érdemes Művész városi zeneigazgatónak, valamint Szkladányi Péter zenekari igazgatónak.

Breitner Tamás színházi zeneigazgatóként a klasszikus-romantikus Mozart, Beethoven, Verdi, Puccini vonulat mellett szívesen tűzött repertoárra Wagner operákat, de segítője volt a XX. századi és kortárs opera színpadra állításának is.

A zenekar vezető karmestereként Breitner Tamás legfőbb közönség- és zenekarnevelő tevékenysége a hazai és külföldi, XX. századi és kortárs zene területén nyilvánult meg. A zenekar élén vezényelt kortárs magyar kompozíciókból készített számos felvételt őriz a Magyar Rádió, s a magas színvonalú előadást néhány lemezfelvétel is bizonyítja. Farkas Ferenc, Kadosa Pál, Maros Rudolf, Szervánszky Endre, Szabó Ferenc, Szelényi István, Lendvay Kamilló és Balassa Sándor művei egészítették ki a szinte teljesnek mondható Bartók- és Kodály-művekkel megalapozott XX. századi magyar repertoárt Breitner Tamás pécsi városi zeneigazgatói tevékenységében.

A Pécsi Szimfonikus Zenekart 1989. január 1-jétől már igazgatói minőségben irányító Szkladányi Péter művészeti vezetőnek – vezető karmesternek Howard Williams-t szerződtetette. Az 1989. október 2-i vezető karmesteri bemutatkozó hangversenyén az angol származású maestro egy magyar programmal tette le a névjegyét: az estén elhangzott Erkel Hunyadi László nyitánya, Liszt Ferenc Magyar fantáziája, Bartók Divertimentója, valamint Kodály Galántai táncok című darabja. Howard Williams hatalmas, mindedig szunnyadó művészi energiákat szabadított fel a zenekarban. Az együttes művészeti vezetőjeként koncepciózusan

nyitott egyrészt a későromantikus nagyzenekari alkotások felé, másrészt jelentős szerepet vállalt a XX. századi külföldi szerzők műveinek pécsi bemutatásában. Aktívan részt vett a kortárs magyar zeneszerzők (pl. Balassa, Kalmár) alkotásainak előadásában. Munkájának főbb vonulatai Dvořák, Rachmaninov, Mahler, Sztravinszkij, Messiaen műveihez köthetők.

A zenekar életében áttörő erejű fejlődést hozó Howard Williams által vezetett négyéves szakmai munka után Szkladányi Péter igazgató ismét külföldi karmestert szerződtetett Nicolás Pasquet személyében. Az Uruguayban született, de a német zenei iskolán nevelkedett művészeti vezető kiváló folytatója volt a korábban megkezdett tudatos zenekarépítő munkának. 1993–1996 közti vezető karmesteri ciklusát a műhelymunkára épített kiváló koncertek jellemezték. Művészeti vezetőként Pécssett keveset játszott szerzők műveiből indított a ciklusán átívelő sorozatot. Kiemelkedőek voltak Sosztakovic, Bruckner, Schumann interpretációi. Nicolás Pasquet vezényletével 1994-ben indította az együttes nagyszabású hanglemzfelvétel sorozatát, amely százezres példányszámú kiadásával megteremtette az együttes nemzetközi ismertségét. A Naxos–Marco Polo hanglemezkidő felkérésére a zenekar elkészítette Lajtha László összes szimfonikus zenekari művének CD-világpremierjét. A Pécsi Szimfonikus Zenekar a Lajtha-összkiadás nyomán a magyar zenekultúra egyetemes népszerűsítéséért 1998-ban a Bartók Béla / Pásztory Ditta díjban részesült.

Az 1997. szeptemberében indult zenei évadtól az igazgató ismét Howard Williams-t kérte fel az együttes vezetésére a vezető karmesteri feladatok ellátására. A hároméves művészi vezetői státuszban Howard Williams abban a szellemiségben folytatta tevékenységét, amely az első pécsi ciklusát is jellemezte. Emlékezetes oratórikus hangversenyeket adott a pécsi Bazilikában, befejezte Mahler valamennyi szimfóniáját átfogó sorozatát, és továbbra is rendszeresen vezényelte a kortárs magyar szerzők műveit. Hat Balassa Sándor művet tűzött a műsorára, amelynek többsége ősbemutató volt, és szerepeltek a programban Dubrovay László, Orbán György és Durkó Zsolt szerzemenei is.

Howard Williams távozásával – a 12. éven át tartó külföldi vezető karmesteri

sorozatot megszakítva – Hamar Zsolt személyében egy rendkívül tehetséges, több hazai és nemzetközi karmesterversenyen elért győzelemmel, valamint nagyszerű koncertekkel bizonyított magyar karmester vette át a Pécsi Szimfonikus Zenekar irányítását.

Hamar Zsolt zeneigazgató 2000/2001-es évadnyitó hangversenyén Wagner Trisztán és Izolda előjátéka, Izolda szerelmi halála, Mozart A-dúr klarinétversenye, majd Bartók Concerto-ja hangzott el. A pécsi közönség nagy érdeklődéssel, nyitottsággal fogadta az új zeneigazgatót, aki ma már a város ünnepe, megbecsült vezető művészeként áll a közönség elé.

A 2003-as zenei évad jelentős személyi-szervezeti változást hozott a zenekar életében. Szkladányi Péter 18 igazgatói év után megvált a vezetői feladatoktól, 2003. január 1-jétől haláláig címzetes igazgatóként segítette az intézmény munkáját. Az új menedzsmet felállásával Hamar Zsolt zeneigazgató és Horváth Zsolt igazgató tervei alapján megkezdődött a zenekar átalakítása, melyeket Pécs M. J. Város közgyűlése határozatban is megerősített.

2003. szeptember 1-jétől az együttes széles spektrumú feladatait – mely magába foglalja Pécs és a Dél-dunántúli Régió hangversenyéletét, valamint a Pécsi Nemzeti Színház zenés darabjaiban való közreműködést – az együttes új szerkezeti koncepciójának megfelelően két művészeti együttes – egy 73 fős hangversenyzenekar és egy 22 fős Szimfonia látja el.

A szakmai megújulás és minőségi váltás lehetőségét a kiváló művészeti irányítású két évtizedes koncepciózus munka, valamint az együtteshez az elmúlt évtizedben szerződött kimagasló képességű művészek adják. A zenekarnál megfogalmazott új stratégiai céloknak megfelelően a jubileumi évadtól az együttes intenzív regionális szerepet vállal (Kaposvár, Szekszárd, Eszék), sőt Budapesten is önálló bérletsorozattal jelentkezik.

Az újragondolt működési területnek és céloknak megfelelően 20 éves fennállását ünneplő együttes 2004. január 1-jétől új arculattal – és ennek fontos elemeként új néven: Pannon Filharmonikusok – Pécs folytatja magas színvonalú szakmai munkáját.

Dr. Kuncz Márta alpolgármester asszony képviselte polgármester urat az ün-

nepi közgyűlésen és a sajtótájékoztatón, ahol fontosnak tartotta kiemelni: a zenekar felvette a ritmust, hogy versenyképes lehessen Európa-szerte. Ehhez a vállalkozáshoz nagyon jó tőke a múlt, amelynek alapján ez a zenekar lehet az egyik jogalapja a 2010-es Kultúra Fővárosa címmel való pályázatot is tartalmazó a tíz-tizenöt éves programnak.

Mindehhez természetesen méltó helyet is kell biztosítani az együttes számára, vagyis fel kell építeni azt a hangversenytermet, aminek tervei már elkészültek. Vagy ha nem azt, akkor egy kultúrpalotát, ahol a hangversenyterem mellett más intézmények, más rendezvények is helyet kaphatnak.

– *Akkor, amikor lépten-nyomon Pécs gazdasági gondjairól lehet hallani, hogy tudták keresztülvinni ezt a zenekari átalakítást? Nem is elsősorban az elvi hozzájárulásra gondolok, hanem ennek anyagi vonzatára? Arra, hogy ez nemcsak egy egyszeri kiadás, hanem a két együttes béreiben jelentkező folyamatos költség, valamint az a kompenzáció, amit az eddigi turnék elmaradása miatt fizet a város munkásoknak.*

– E város számára nincs más megoldás; a nehézipart nem lehet már feltámasztani, csakis a kultúra lehet a kitörési pont. Mindezt tehát befektetésként kezeljük. Ami az elmaradó külföldi utak miatti kiegészítést illeti, szerencsénk volt, hiszen közben általános béremelés is volt, és ennek következtében elviselhető volt a teher a város vállán.

– *Mit vár el ezután Pécs városa a zenekartól? Számít-e több közreműködésre az egyes ünnepi, reprezentatív alkalmakkor?*

– Ez eddig is így volt, hiszen már nevében is forgatta Pécs városát az együttes a különböző hangversenyeken. Szeptember 1-jén, a város ünnepén ingyen ad koncertet a város lakói számára, a Filharmónián keresztül szervezett ifjúsági hangversenyeken pedig nagyon jutányos áron szolgált fellépni.

– *Önnek személyesen mennyi munkája van abban, hogy a mai napon itt ünnepelhetünk?*

– Én kevésbé folytam bele ezekbe a dolgokba, mert éppen politikai ciklusvál-

táskor kezdődtek; a folyamatosságot a polgármester úr jelenti. Ő tárgyalta a zenekar vezetőivel, vett részt a várható költségek kiszámításában és tette lehetővé, hogy az átalakulás ilyen gördülékeny legyen.

– *Korábban nem is volt hivatalos kapcsolata a zenekarral?*

– De volt, mivel én voltam a Kulturális Bizottság elnöke. Minderről tudtam és az átalakulás személyi feltételeinek kialakításában nekem is részem volt.

– *Mennyire tudott azonosulni a kezdetektől fogva ezzel a folyamattal?*

– Eleinte voltak fenntartásaim, elsősorban amiatt, hogy mit fognak mindehhez szólni maguk a zenészek? Akkor azonban, amikor elmentem a zenekarhoz és ott azt halottam, hogy korszerűsíteni kellene, minden ellenérzésem elmúlt. A közreműködők egyetértése kell egy ilyen átalakítás sikeréhez és amikor ezt garantálva láttam, bizakodó lettem.

– *Érez-e magában elegendő erőt a hangversenyterem-kérdés megoldásában való részvételhez?*

– Most egy olyan csodálatos pillanatot élünk, amikor mindenki azt gondolja, hogy nekünk a kultúrában kell érvényesülnünk. Meg kell ragadni ezt az alkalmat és meghozni a döntést. Ha a döntés megszületik, akkor ez is elindulhat a maga útján.

– *Melyik megoldást tartja jobbnak?*

– Egyértelműen azt, amelyik többféle feladatot segít megoldani. Ez a kulturális központ óriási építmény lesz, hatalmas terekkel, ahol valóban sok minden megvalósítható.

– *Van-e olyan kedvenc műve, zeneszerzője, amely a pécsi zenekar repertoárján található?*

– Nagyon szeretem Bartókot, ami azért érdekes, mert fiatal koromban kibírhatatlannak tartottam. Közben azonban rájöttem, hogy ő az, aki megjelenítette zenében a 20. századot, annak minden feszültségével. Így külön öröm számomra, hogy a most kapott új hangfelvételen éppen Bartók művek szerepelnek.

Hamar Zsolt zeneigazgató 2000 őszétől látja el Pécssett feladatát, kapcsolata az együttessel azonban ő maga 1998-ra datálja. Ebben az évben debütált Németországban a Deutsches Symphonieorchester élén, amikor abban az öltözékben kapott helyet, ahol egykor Karajan és Abbado is öltözött. Leírhatatlan érzés vett rajta előtt és ezután szinte közvetlenül jött Pécsre vendégszerepelni. Ebben az emelkedett lelkiállapotban különös erőt és lelkiületet érzett meg ebben az együttesben, amelyik hihetetlenül akar és tud dolgozni. Ez az energia nagyívű pályához szükséges, s ez elgondolkodtatta Hamar Zsoltot. Választania kellett a mindenkori karmesterek kétféle karrierálma közül: híres együttesek élén, mindig mindenütt vendégként bekerülni a körforgásba, vagy rögzősebb, ám tartalmasabb úton, középkategóriájú együttesekből nagyot alkotni szakmailag és emberileg. Ez utóbbi mellett döntött, annál is inkább, mert a zenekar ragaszkodott hozzá és a munkájához.

A közös munka során világossá vált, hogy a különös erőt és lelkiületet elavult struktúra köti gúzsba, amitől feltétlenül meg kell szabadítani, ha ezekkel a muzsikussal szárnyalni akar. A zenekar hajlandóságot mutatott, de még meg kellett szerezni a város hajlandóságát is. A zeneszek kétszer is szavazhattak, egyszer 66%, másodszer 87% mondott igent az új szervezetre. Környezetében sokan aggályoskodtak, hitetlenkedtek, az első lépés, maga a váltás azonban megtörtént.

A legtöbben megértették, hogy aki gyorsabban tud az új elvárásokhoz alkalmazkodni, az nyertese lehet a változásoknak. Ez Pécs esetében különösen nagy jelentőségű, hiszen a város a rendszerváltás egyik nagy vesztese. A tönkrement nehézipar helyett nem „teremték” újabb bevételi források, a kiadások viszont folyamatosan csak nőttek. Kitérésre pontok kellene és lehet a kultúra, a hozzá csatlakozó idegenfogalommal.

– *Amikor először beszélgettünk arról, hogy milyen módon kívánja átalakítani a Pécsi Szimfonikus Zenekart, el nem tudtam képzelni, hogy ez megvalósítható. Hogy lesz elég pénze és ereje a városnak; hogy némely muzsikussal – még ha nem is saját akaratából – de alárendelt pillanatnyi személyes érdekeit egy hosszú távon érvényesülő folyamatnak.*

– Ezzel többen is így voltak, de ez nem baj. Vannak olyanok, akik még most sem hisznek benne. Ez sem baj, hiszen olyan észrevételeket fogalmaznak meg, amelyekre nekünk oda kell figyelni. Ha javítani vagy alakítani kell akár a koncepciót is, megteesszük. Magát a koncepciót egyébként állandóan alakítjuk. Az én dolgom pedig az, hogy dolgozzam, hogy egyre jobbra váljunk. Eltelt négy hónap egy olyan próbarendszerben, amit most már irigyelnek tőlünk a többiek.

Minden anyagot másfél hétig próbálunk, utána egy, két vagy három hangversenyt játszunk. Kéthetes ciklusokban élünk és a hét minden napjának megvan az értelme. Átjátszó összpróba, szólampróbák vannak, van otthoni gyakorlásra szánt nap. Végig gondolván az elmúlt hónapokat, változtatni szeretnék; hasznosnak tartanám jobban építeni az egyéni felelősségre. Több számonkérést tervezek a jövőben. Ezek lehetnek egyéni, lehetnek kiscsoportosak. De kérni csak úgy lehet, ha az ember ad is. Szeretném biztosítani az egyéni képzés, az egyéni órák lehetőségét. Ezek olyan korrepetálások lennének, amelyeken a csak az illetőre jellemző problémák, technikai nehézségek megoldásában lehetne segítséget nyújtani.

– *Ez egyfajta utánpótlás lenne?*

– Igen, mivel itt képzett, diplomás emberek ülnek. Csakhogy a zenekari zenészképzés továbbra sem megoldott a hazai felsőoktatásban és alapvető dolgokat nem

tanulnak meg leendő zenekari muzsikusaink. Már elég rossz hírem van, hogy mindenről megmondom a véleményem, de ha most megkérném a kollégákat a legegyszerűbb ritmusképlet eltaposására, hetvenen ötvenötöt tapsolnának. De nemcsak itt, hanem bárhol másutt, beleértve az élvonalbelieket is.

Szerencsésebb lenne, ha mindez nem az utánpótlás, hanem az utánpótlás képzés keretében valósulna meg. Elkezdtem egy speciális tantárgy oktatását itt Pécssett, de valójában alig történt valami. Talán eljön az a pillanat, amikor találkozunk az igényekkel és lehetőségekkel mind a Pécsi Tudományegyetemen, mind a zenekar illetve az én saját szakmai életemben, hogy a munkát újra lehet kezdeni. Akkor lehet majd valódi utánpótlás-nevelésről beszélni. Úgy gondolom, hogy ennek megvalósulása húsz-harminc év múlva tehető. Addig az a legfontosabb cél, hogy ez a zenekar a magyar élvonalban, az európai erős középmezőnyben meg tudjon kapaszkodni. S ha esetleges művészi fejlődésünkkel együtt a körülményeink is fejlődni tudnak, gondolkodhatunk a még magasabb „osztályba kerülésről”.

– *Lehet prognosztizálni, és ha igen, mikorra azt az állapotot, ami a most elhagyott turnék helyetti rangosabb felkérésekre éretté, alkalmassá teszi az együttest?*

– Ez nemcsak a muzsikussok szakmai felkészültségén, de a menedzsment rátermettségén is múlik. Az én dolgom tehát feltétlenül az a bizonyos színvonal megteremtése, az ehhez méltó piaci lehetőségek felkutatása és megszerzése pedig elsősorban Horváth Zsolt igazgató úré. Felkérések most is jönnek, de ezeket most nem fogadjuk el.

– *Milyen repertoárral lehetne a leghatásosabban az igazi szimfonikus zenekari piacon jelentkezni?*

– Bármit lehet játszani, a nagy kérdés mindig az, hogy hogyan? Nem akarom az együttes repertoárját célirányosan szűkíteni. Ami biztos, az Bartók; eddig is játszottunk, ezután az alaprepertoár része lesz. Ezért is szerencsés dolog, hogy ez az első Pannon Filharmonikusok címkével készült hangfelvételünkön éppen Bartók műve szerepelnek. Keresett lehet természetesen az egyéb magyar repertoár is, és

el kell mondanom, hogy már holnap utazhatnánk ízlésem szerinti felkérésre, de csak 30–40–50 főből álló együttessel magyar műveket játszani. Nem akarják elhinni, amikor azt mondom: nincsenek olyan magyar művek, amikből egy szép hangversenyre valót össze lehetne állítani hat pult prímme, kettes fákkal, két kürttel, két trombitával. De milyen jó lenne, ha születnének ilyen darabok!

– *Ebbe a nagy kulturális befektetésbe, amivel 2010-ig Pécs városa a megpályázott címre készül, nem férne bele ilyen művek megrendelése?*

– Létezik már most házi zeneszerzői pályázat, amire az elmúlt hat-nyolc évben érkeztek is kompozíciók Balassa Sándortól, Petrovics Emiltől, Kovács Zoltántól – de ezekhez még más is kellene. Átiratokra gondolok, elsősorban a zongorairodalom remekeiből, amelyeket már Kocsis Zoltán is készített. Ő azonban azt mondta, és sajnos igaza is van, hogy ha igazán jól akarunk átírni egy valódi zongoradarabot, ahhoz hatalmas együttes szükséges. Azzal pedig – mint látjuk – nehéz utazni...

– *A jövőképhez hozzátartozik-e az a régebben megfogalmazott óhaja, hogy pontos próba- és koncertrenddel lássák el a zenekari művészeket?*

– Ősz óta így dolgozunk. Augusztus 27-én minden muzsikusra pontos menetrendet kaptam, amittől csak annyiban lehet eltérni, amennyiben az operaelőadások megkívánják. Azokról ugyanis csak egy hónappal előre lehet informálódni, és közülünk is sokakat érintenek. Ezt azonban előre megmondtuk, hogy fel lehessen rá készülni. Legközelebb ez éppen februárban esedékes, Gounod Faustja lesz műsoron.

Amit még fontosnak tartok a közeljövő eseményeiből, a január 16-án induló Pannon Bérlet sorozatunk Budapesten, az Olasz Intézetben. Ez májusig minden hónapban egy alkalmat jelent, kivéve a márciust, amikor viszont a Budapesti Tavasz Fesztiválon játszunk.

– *Utoljára éppen hét esztendővel ezelőtt, 1997 januárjában beszélgettünk Gyermáné Vass Ágnes koncertmesterrel; arról, hogyan próbál a Pécsi Szimfonikus Zenekar és az itteni zeneművészeti*

főiskola együttműködni annak érdekében, hogy elegendő és megfelelően képzett utánpótlással rendelkezék az együttes. Most egy nagy átalakítási folyamat végén, az új típusú zenekari muzsikusként kialakulásának folyamatában élő hegedűművészt, koncertmestert kérdezem: hogyan ítéli meg „belülről” ezt az időszakot?

– Időközben én négy évig tanítottam egy dél-koreai egyetemen, ami miatt az oktató- és zenekarépítő-munkát itthon szüneteltetnem kellett. Amikor pedig hazajöttem, már olyan változások előszelét éreztem az együttesben, amelyekről úgy gondoltam, hogy teljes erőmmel segíteni szeretném, nem oszthatom meg magam továbbra sem a zenekar és a tanítás között. Hogy mennyire jól ítéltem meg a helyzetet, most látszik igazán: szinte minden percemet az itteni munka köti le.

Alapfeltétel természetesen a gyakorlás, ám minden változás ellenérzéseket vált ki. Az emberek megszoknak valamit, élvezik annak előnyeit és már azokat a dolgokat is magukénak érzik, amiket egyébként csak szidni tudnak. Teljesen új konstrukciók között, teljesen más szemlélettel dolgozunk, aminek nem mindenki örült eleinte, és vannak most is ellenlábások – nyilván annak függvényében, hogy életüket miképpen befolyásolták ezek az újdonságok. Azt vettem azonban észre, hogy érezhetően csillapodik a harag és az ellenszenv, mert a sok előnyös változás elgondolkodtatta a kételkedőket.

– *Mi az, ami ellenérzést váltott ki az átstrukturizálás, átalakítások során?*

– Leginkább talán az az átcsoportosítás, amire feltétlenül szükség volt a munka szervezhetősége, minőségének javítása érdekében. Addig, amíg játszottuk bérleti és ifjúsági hangversenyeket, elláttuk a Pécsi Nemzeti Színház összes műfajú színházi zenéjét a musicaltől az operáig, nehezen lehetett egy-egy igényesebb koncertre felkészülni. Elvonta azt az intenzív és szükséges figyelmet, amit egy ilyen próbaidőszak, majd maga a fellépés igényel.

A megoldás roppant kényes volt, mert ki az, aki önszántából vagy csak az egyiket, vagy csak a másikat választja? Hát még ha nem is minden esetben saját választásról van szó! Van, aki inkább a színházi munka mellett döntött, mert életközelményeinek, egyéb munkájának az

jobbán megfelel. Esetleg mert nehezen viseli a zenekari stresszt, a színpadon ülést – sokféle indok lehetséges. Ezzel együtt ők voltak kevesebben, amiből az következik, hogy másoknak, akik egyébként ragaszkodtak volna a szimfonikus zenekari munkához, menni kellett. Köztük számos kiváló zenekari muzsikos, hiszen a színházi munka is felkészült, jó zenészeket igényel. A szétválást tehát konfliktusok kísérték és még azoknak is fájdalmas volt néhány búcsú, akik a szimfonikus zenekarban maradhattak. A „szakítás” természetesen nem merev és nem végleges, hiszen van átjárhatóság és az is biztonságot ad, ha az ember tudja, honnan hívhat valódi zenekari muzsikosokat, ha kiegészítőre van szüksége. És fordítva: közülünk is bárki szívesen beül a zenekari árokba, ha ott nagyobb apparátusra van szükség, például egy Gounod Faust előadásakor.

A színháziak Sinfonietta néven külön együttest alkotnak, önálló koncertjeik vannak, saját életet élnek. A Pannon Filharmonikusok tag-együtteseként velük elsősorban a Pécsi Nemzeti Színház mindenkor vezető karmestere – jelenleg Cser Miklós – dolgozik.

Ezek jelentik a változások fundamentumát. De alapvetően megváltozott a próbarend is. Sokkal hosszabb a felkészülési időszak. A sokféle feladat miatt eddig egyetlen hét állott rendelkezésünkre a darabokkal való első találkozástól a hangversenyig. Ha vendégkarmester jött, az ő munkamódszerét és elképzeléseit is ez alatt az egy hét alatt kellett megismerni. Repertoárt pedig nem lehet úgy építeni, hogy nehezebb darabok lehetőleg ne kerüljenek műsorra, mert nincs elég idő megtanulni őket. Ilyenkor aztán nem érzi magát igazán jól az ember a színpadon, hiszen még ha sikerült is megtanulni a művet, elmélyíteni már nem lehetett. Arról nem is szólva, hogy ha emellett egy versenyművet is játszottunk, a kíséret kidolgozására végképp nem jutott idő.

Most kéthetes periódusokban élünk; ezek összpórával kezdődnek, amikor Hamar Zsolttal együtt megismerkedünk a darabokkal, felmérjük, melyek a legkényesebb, legnehezebb feladatok. Aztán szekciópróbák következnek, minden szólam külön gyakorol. A vonós és fúvós összpórákat a karmester vezeti. Ebben a szakaszban már van némi fogalmunk a technikai megoldásokról, kisebb részek már összeállnak. Aztán összerakjuk a mozaikokat és „jöhet a hangverseny”.

– Több fellépés, turné van, mint korábban volt?

– Ellenkezőleg, sokkal kevesebb. Addig nem turnézunk, ameddig játékunk minősége nem teszi azt, hogy szakmailag színvonalas, rangos felkéréseket kapjunk. Mindezt saját közönségünk körében szeretnénk felépíteni, s csak utána másutt is bemutatni. Közben azért ki-kimozdulunk, más magyar városokban is fellépünk, hiszen ez is a fejlődési folyamat fontos része.

És azért annyival tartozom a saját múltamnak (múltunknak), hogy hangsúlyozzam: a Pannon Filharmonikusok nem a semmiből született, hiszen Pécsnek régóta van zenekara és az 1984-ben alakult Pécsi Szimfonikus Zenekar két évtizedes munkája nélkül nem lenne miből építkezni. Nagyon sok jóra, szakmai sikerre, gyönyörű hangversenyre tudok és akarok emlékezni. S valljuk be, sok olyan helyre eljutottunk, ahová egy magát többre tartó együttes nem tud elmenni, különösen nem olyan körülmények között, ahogy ezt mi tehettük. Minden feladatnak örültünk, ami adott esetben mondjuk azt a kevéske bért kiegészítette, amit hivatalosan kerestünk.

Szerencsére a mostani változások révén nemcsak annyi történt, hogy elestünk ezektől a lehetőségektől. Minden lehetséges módon kompenzálni igyekeznek bennünket azért, hogy a kitűzött célt megvalósíthassuk. Lelki és anyagi ösztönzést kapunk, nagyszerű menedzselésben van részünk – új ruhánk és új logónk van. Koncert után pezsgő várja a muzikusokat a színpalak mögött, amitől még inkább ünnepi fényben ragyog az este. Ezek fontos apróságok, de vannak nagyon fontos nagy dolgok is. Hangszereket vásárolhattott a zenekar, és nemcsak fúvós-, de vonós hangszereket is. Sok pénzért és méltó emberek kezébe. A minőségjavítás ugyanis ott kezdődik, hogy ne ládákon kelljen játszani. Most esély nyílt arra, hogy szebb, homogénebb hangzást adni tudó hangszercsoportok alakuljanak ki, ami ugyancsak javítani fogja a minőséget.

Valóban nagyon boldogok vagyunk, hogy ennyi idő után mindezt megteremtik számunkra és szívesen csatlakozunk ezekhez a fiatal emberekhez, akik életművüket a 21. században alkotják.

– Milyen álláspontot képvisel, képviselhet a változásokat illetően egy fúvós szólamvezető, **Kreka László** kürtművész?

– Tapasztalataim és megítélésem alapján a többség jónak tartja ezeket a változásokat, hiszen jelentősen javult a munkamegosztás. Nem kell például hétvégékén dupla előadásokon musicalakat játszani a színházban majd hétfőn délelőtt Mozart szimfóniát próbálni, lesznek ünnepeink: karácsonyaink, szilvesztereink. Így sincs kevesebb munkánk, csak éppen jobban lehet összpontosítani egy feladatra. Több próbánk van, biztonságosabban fel tudunk készülni és ez bizony meghallatszik a koncerteken. A színháziak játéka is érzékelhetően javult, mert az a kevesebb muzsikusként jobban kidolgozza, összepróbálja a darabokat.

– Önöknek, szólamvezetőknél volt-e olyan feladatuk az átalakulás során, hogy megpróbálják meggyőzni azokat, akik húzódoznak a változásoktól?

– A fúvósoknál nem volt ellenállás, mert voltak olyanok, akik szívesebben vállalták az inkább esti elfoglaltságot jelentő színházi munkát, hogy napközben nyugodtan taníthassanak. Mások, akiket az átszervezés érintett, nyugdíj előtt álltak vagy részmunkaidősök voltak. Voltak köztük aztán főiskolások is, akik akár a legjobb szakmai gyakorlatnak tekinthetik színházi munkájukat. Ők azok, akik gyakran játszanak nálunk is, amikor a szimfonikus zenekart ki kell egészíteni egy-egy gazdagabban hangszerelt kompozícióban.

– Milyen hangszereken játszik jelenleg a fúvósok?

– Nálunk elég sok probléma van a hangszerekkel, kürtöket például hét-nyolc éve tudunk utoljára vásárolni. Egy rézfúvós hangszer életében ez matuzsálemi kor, tönkre is mentek ennyi idő alatt. Egy új kürt viszont három-négymillió forintba kerül. Legszívesebben német hangszereken játszunk. Legutóbb egy garnitúra Kühnl kürtöt vettünk, a szólam legöregebb hangszere pedig egy régebbi Alexander kürt. A trombitások is a német rendszerű trombitákra álltak át, pisztonon már csak kevesen játszanak, ők is elsősorban a színházi együttes tagjai. A harsonások most kaptak egy garnitúra Bachot, és egy Meinel tubára is futotta. Néhány éven belül azonban aktuális lesz a maradék régi instrumentumot is lecserélni.

Nagy beruházás lesz a közeljövőben egy új kontrafagott vásárlása, most

ugyanis egy háború előtti kontrafagottunk van, aminek egy bombatámadás elcsapta a tölcserét és egy fémbetéttel egészítették ki a hiányzó darabot. Nehezen szólal meg, hamiskás is, éppen ideje lecserélni.

– Mit gondol, mennyire derülátó most a zenekar?

– Eddig is az tartott minket életben, hogy derülátóak voltunk. Nagyon sok alkalmunk lett volna elkeseredni az elmúlt húsz esztendőben, hiszen napirenden voltak a komoly gazdasági problémák, hogy az egyik együttest akarták megszüntetni, hogy a másikat. Megpróbáltunk mindig előre nézni. Most, amikor igazán kedvező jövőképet rajzolnak elénk, hogyne lelkesednénk?

– A 2003-as évet mennyire tartotta jónak a zenekar?

– Alapjában véve jónak, bár némelyekben biztosan van keserűség, ha például akarataik ellenére kerültek abba az együttesbe, ahol most játszanak. De mindenképpen úgy kellett szervezni, hogy mindkét zenekarban legyenek jó muzikusok.

Horváth Zsolt igazgató azzal kezdte, hogy jó gazdasági évet zárt az együttes 2003-ban. Majd bemutatta mindazokat a „kellékeket”, amelyek az új néven létező együttest fémjelzik 2004-től. Az Inspiráció címmel megjelent új hangfelvételt, amelyen Bartók két színpadi műve (A csodálatos mandarin, A fából faragott ki-

rályfi) hallható és a mellékelt kis könyvet, amelyben a zenekar története olvasható, az eddigi zeneigazgatók élettörténetével, felsorolva az elmúlt húsz év alatt ott dolgozó muzsikuskok neveit.

Szó esett az új hangszerek vásárlásáról, az új fellépő ruháról, amelyet ötven-hatvan hölgy igényeit összehangolva kellett megtervezni. Bemutatta az új, dinamizmust sugárzó logót. A PR-tevékenység fontos része a január 4-től élő internetes honlap, a január közepétől induló óriásplakát-kampány is. Szükség van támogatókra, partnerekre és szponzorokra is, valamint arra, hogy ne csak, sőt ne elsősorban a Filharmónián keresztül valósuljanak meg a zenekar hangversenyei, hanem saját szervezésben.

A kitűzött célokhoz vezető út fontos lépéseként értékelte, hogy az esti gálahangversenyt rögzítette és valamikor majd sugározza is a Magyar Televízió. Fontosnak tartja elérni, hogy ne csak zenén kívüli dolgok keltsék fel a sajtó érdeklődését, de szülessenek igazi koncertkritikák is, hiszen ez a műfaj szinte teljesen hiányzik az együttessel kapcsolatos sajtóarchívumból.

– Úgy gondolom, hogy az uniós csatlakozással jelentősen megváltozik az a környezet, amelyben élnünk kell, más lesz a szimfonikus zenekarok versenytársi köre. A rendszerváltással elkezdődött már ez a folyamat, csak sajnos a mi szakmánk nem volt hajlandó szembenézni ezekkel a változásokkal. Azért fogalmazok ilyen bátran, mert magam is fiatal vagyok még és

nagyon sokat éltem Nyugat-Európában, ahonnan egészen másképpen látszanak az itthoni dolgok, mint határainkon belülről. Itt a zenekarokat, de az egész komolyzenét mind a mai napig egyfajta mítosz lengi körül. Ezt természetesen jogossá teszi a művek nagysága és a műfaj komolysága, a menedzselést azonban nem lehet erre építeni. Bármilyen durván is hangzik, de meggyőződésem, hogy nekünk magunkat a szolgáltatási szektor részének kell tekintünk. A szakma nem szívesen azonosul ezzel a nézettel, pedig a kérdés egészen egyszerű: adott egy polgár, aki bizonyos mennyiségű szabadidővel és bizonyos mennyiségű pénzzel rendelkezik. Neveltetéséből, iskolázottságától, szokásától függően könnyebben vagy nehezebben megszólítható számunkra. A mi jövőnk sikere azon múlik, hogy hány ilyen „polgárt” tudunk megszólítani, hiszen a legfontosabb a közönségbázis, hogy hányan választják adott estén a mi hangversenyünket egyéb szórakoztatási intézmény helyett.

Ezen a ponton aztán tudomásul kell venni, hogy az a közönség már eltűnt, amelyik egy sámliról hajlandó végigülni egy koncertet, egy operaelőadást. Vagyis ha a hangverseny bármely, zenén kívüli tényezője nem elég magas színvonalú, a közönség már nem érdeklődik.

Hazánkban ma nagyon fiatalok a döntéshozók, a szakmának tehát elemi érdeke, hogy jelen legyen a jövő potenciális közönségének szellemi eszmélésénél. Kicsit hatékonyabban, mint most, amikor a huszonötezer pécsi egyetemista között mindössze tíz bérletesünk van. Ezt meg kell változtatni, ehhez piacorientált menedzselésre van szükség. Nem úgy, hogy máától kezdve a Pannon Filharmionikusok csak a Kokó révén különösen népszerűvé vált Carmina Buranat tűzi műsorra. Én hiszek a zeneszerzőkben és a valódi értéket képviselő művekben. Minden korban meg kell találni azt a kommunikációs formát, amely segítségével ezek eljuttathatók.

– *Hol lehet ezt megtanulni? Hol tudja megtanulni ezt egy gyakorló muzsikusk, bármennyit is élt nyugat-európai országokban?*

– Jó lenne azt hinnem, hogy megtanultam, de talán inkább utakat keresek. Nagyon szeretek muzsikálni és továbbadni mindazt, amit a hangszerrel, a zenéről tu-

dok technikai és egyéb vonatkozásban. Mind a mai napig tanítok, ugyanakkor már kamaszként is bennem volt egyfajta affinitás a menedzselés iránt. Bécsben jártam zeneakadémiára, ahol a művészdiploma megszerzése mellett zenekari menedzselést is tanultam.

Amikor hazajöttem és beültem a pécsi szimfonikusokhoz, megszólítva éreztem magam. Nagyon úgy éreztem, hogy ezzel foglalkozni kell és ennek, illetve a tudásom elmélyítése érdekében elvégeztem a közgazdaságtudományi egyetemem. Ezzel együtt felelőtlenség lenne biztos sikerben bízni, vagy méginkább arról beszélni. Olyan piaci környezetben szeretnénk ugyanis változtatni, amely nem biztos, hogy nyitott erre.

Igaz, az első lépés várakozáson felül sikerült, hiszen Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata meghallgatta, elfogadta érveinket és jelenlegi gazdasági helyzetét szinte meghazudtolva, támogatta munkánkat. A város, leendő régióközponthoz méltóan most befektet. Ugyanakkor teljesen világos, hogy egy Pécs nagyságrendű várostól irreális elvárás, hogy eltartson egy önálló, magas minőséget képviselő szimfonikus zenekart. Ilyen költségvetési háttére nincs, és nem is lehet egy 170 ezres településnek. Céлом a tulajdonosi kör kibővítése és regionális zenekar létrehozása. Ez elterjedt tulajdonos forma az Európai Unióban, ahol vagy több nagyváros, vagy egy tartomány finanszíroz. A fenntartók költségvetési támogatása mellett szponzorokra is lehet számítani.

Nekünk is hasonlóképpen kell gondolkodnunk. Ezért történt a névváltoztatás: egy Pannon Filharmionikusokat „felvállalhat” más megyei jogú város is a környéken, egy Pécsi Szimfonikusokat aligha.

S ha már a külvilág tudomásul is veszi a változásokat, elismeri az együtttest, akkor még mindig megmaradnak a mindennapok harcai a megszokott reflexekkel, rossz beidegződésekkel szemben. A tőlünk elvárt és általunk óhajtott minőségnek ára van; ahhoz át kell lépni az „eddig is jó volt, ezután is jó lesz így” tehetetlenségéből. Az a jó szimfonikus zenekar, amelyben minden egyes muzsikusknak kollektív tudata van, amelynek mindenki hasznos tagja akar lenni.

– *Elképzelhető-e mindez a jelenlegi működési formában?*

– Annak ellenére, hogy annak idején szakszervezeti bizalmi is voltam, nem nagyon hiszek a határozatlan idejű muzsikusi munkaszerződésekből. Túl nagy a kényelem, kicsi a motiváció. Nem kellene béklyóként funkcionáló garanciák a nyugodt munkavégzéshez, hiszen egyetlen zenekarban sem lehet cél, hogy felkészült, tapasztalt, megbízható muzsikusat minden indok nélkül az utcára tegye.

Jelenleg 17 szimfonikus zenekar dolgozik Magyarországon; szinte bizonyos, hogy tíz év múlva ennél kevesebb lesz. Ha ugyanis valóban piaci törvények érvényesülnek majd, kiderül, mennyit tud fenntartani az ország. A túlélés alapvető feltétele az a minőség, amely szellemileg és anyagilag is megfelelő közönséget terem. Pénz nem lesz több, a kultúrát pedig egyelőre nagyon árul alul értékesítik nálunk. Pécssett sokkal többbe kerül egy mozijegy, mint egy koncertbelépő. És amilyen fontos számunkra a hatvan év körüli, magas szellemiségű, értelmiségi törzsközönség, ugyanilyen fontos érdekeltté tenni programjainkban a kultúráért akár magasabb árat is fizetni tudó fiatalabb nemzedékek érdeklődésének felkeltése.

Ismét tehát a közönséggel való közvetlen kapcsolatteremtés szükségességéhez érkeztünk. Ennek érdekében már elkezdtük saját szervezésünkben is mobilizálni a Pannon Filharmonikusokat és januártól bérleti hangversenysorozatot indítunk Budapesten, az Olasz Intézetben. Kilépünk a sok évtizedes kényelemből, ahol egy vidéki zenekarnak egyáltalán nem volt konkurenciája, versenytársakat keresünk és ezzel folyamatos szakmai megújulásra kényszerítjük magunkat. Ugyanilyen szándékkal terveztük észéki bérletsorozatunkat is, tudva, hogy a kultúrák vonzókörzete nem az országhatárok, hanem a közös nyelv és gyökerek függvénye.

– Mennyire vesz részt mindebben a Filharmónia, amely hosszú évtizedek óta egymaga gondoskodott, intézkedett az önkormányzati zenekarok fellépéseiről?

– Ezekben az új, általunk felfedezett piacokon mi magunk adjuk el portékánkat, azaz a muzsikát. Ez jó megoldás abból a szempontból is, hogy közvetlenül találkozzunk közönségünkkel. Ezt látom a jövő útjának, nem pedig azt, hogy mi azzal tárgyalunk, aki „közvetít”, a közönség is ezzel az intézménnyel áll üzleti kapcsolatban. Több fővárosi együttes már évek

óta maga szervezi hangversenyeit, értékesíti a jegyeket. Igaz, így közvetlenebbül válhatnak egymás konkurencijává, de ebből is a közönségnek lehet haszna.

Lassan itt az ideje megváltoztatni a szimfonikus zenekarok nyolcvanas évek eleje óta érvényben lévő finanszírozását és strukturáját. Az költségvetési pénzek juttatására semmilyen hatással sincs az, hogy hányan hallgatják az adott szimfonikus zenekart. A Filharmóniára ez ugyanúgy érvényes. Adott a „termék” előállító zenekar, amely kizárólag a kapuig kísérheti az előállított szellemi terméket, onnan tőle és szándékaitól teljesen függetlenül forgalmazza valaki. S hogy az a valaki jól dolgozott, vagy sem, csak a fellépés helyszínén derül ki. Abszurd eljárás és teljesen idegen egy egészségesen működő fogyasztói társadalomtól.

Kommunikáció, megjelenés, a koncert környezete: az imázsérték számos fontos eleme, amiket a zenekaroknak saját maguknak kell kezelniük.

S hogy mennyire lehet mindez sikerre ítéelve? Annyit mondhatok, hogy az utóbbi egy év alatt, amikor már megtehettük első lépéseinket, sokat javult a zenekar játéka. Szeretném, ha meg tudnánk találni azokat a pénzforrásokat, amelyek lehetővé tennék, hogy muzsikusaink valódi művészeletet élhessenek. A jelenleg elvárt szakmai követelménynek nemigen lehet úgy megfelelni, hogy próbák és hangverseny között még valaki heti 20 órában tanít, hagnizik, megélhetésért küzd. Ezt az új programot a zenekari tagok 88%-a támogatta, a változásra tehát igényük volt a kollégáknak. Önként mondtak le olyan külföldi hagnikról, amelyekkel tisztes pénzt kerestek. Mindezt annak a reményében, hogy néhány év elteltével már nem a „vagy utazunk, vagy minőségi munkát végzünk” lehetősége közül kell majd választani.

– A ma nap ünnepi felszólalásai, közönségek kivétel nélkül megemlítik, hogy kell és hogy lesz egy új hangversenyterem. El tudja-e képzelni enélkül a zenekar jövőbeni munkáját?

– Semmi esetre sem, hiszen ez egy lehetetlen állapot. Méltatlan környezetben játszunk, ahol a muzsikuskoknak azzal is szembesülniük kell, hogy finoman kidol-

gozott zenei megoldásaik jelentős része itt észrevétlenül marad. Egy idő után igénye sem lesz arra, hogy ezekre odafigyeljen. Ezért is szükséges addig is jó helyszíneken is fellépni; olyan termekben, ahol ezeket hallani lehet. Más kérdés, hogy így éppen a pécsi közönség nem ismerheti meg igazán sem a műveket, sem a zenekart. És ez csak a szakmai oldal. De addig, amíg az egyetemi aulában koncert közben jár a lift, a takarítónő még a vödört is felrúgja, szeles időben mozog a függöny és szakadt, műbőr széken ül a közönség, a jövőnk szempontjából nagyon fontos komolyzene-kedvelő, tehetséges publikum előbb ül autóbába és megy el a Zeneakadémiára vagy akár Bécsbe is egy-egy hangversenyre, semmint a mi bérleti koncertjeinket látogatná.

A zenekar és a hozzá csatlakozó infrastruktúra is stratégiai pontja lehet Pécs városának a 2010-re kitűzött cél elérésében. A régiók megteremtése ebben csak segítséget jelenthet. Miniszterelnöki szinten először 1992-ben esett szó, az egyre jobban egymásnak feszülő politikai indulatok következtében azonban még az a reálisnak látszó cél is megghiúsult, hogy 2006-ban már régiós önkormányzati választásokat lehessen kiírni. A zenekarok számára is ez a jövő, hiszen, ha reményeink szerint megizmosodik az új közönség, amelyiknek igénye, pénze és ideje van a hangversenyekre, nyilván nem az a megoldás, hogy városonként alakuljanak újabb és újabb együttesek, egyre több helyszínen lehet és kell fellépniük szimfonikus zenekarainknak.

Ezek az esztendőik tehát fordulatot jelenthetnek Pécssett, annál is inkább, mert Hamar Zsolt személyében nemcsak jó karmestere van a Pannon Filharmonikusoknak, de egy olyan személyiségű művészeti vezetője is, aki kommunikálni tud, akit a közönség, a zenészek és a hivatalok is elfogadnak, akinek kisugárzása van, hogy ezt az egész folyamatot megjelenítse és annak arcot adjon. Szeretettel és kiválóan megtalálja azt a formát, hogyan lehet valamit „üggyé” tenni. Céljaink eléréséhez éppen ilyen karmesterre van szükség, s nélküle a siker nem elképzelhető.

(Tóth Anna)

(Az ünnepi esemény gálahangversenyéről a kritikát lásd a kritikai rovatban)

A Pannon Filharmonikusok jubileumi koncertjéről

A gálahangversenyen Hamar Zsolt, Howard Willams és Nicolas Pasquet vezényelt felváltva egy többségében magyar programot. A zenekar kiválóan felkészült erre az alkalomra és egészen felfokozott hangulatú, kiváló produkció születet a Pécsi Nemzeti Színházban. Láthatóan örült mindhárom dirigensnek és igyekezett teljesíteni a különböző stílusú instrukciókat, a más-más manuális utasításokat. A hangzáson bizony érződött az új, minőségi vonóshangszerek jelenléte, még ha a nagy melegben játék közben el is hangolódta a fúvóshangszerek némelyikétől. A hölgyek öltözete, a barna alaptónusú, kicsit színjátkos anyagból, egyéni kívánságra rövidujjal vagy ujjatlanul, esetleg kétrészes formára szabott hosszú ruha impozáns látványt nyújtott.

Toller László, Pécs város polgármesterének ünnepi köszöntője után Hamar Zsolt vezényelte Erkel 1887-ben, a Nemzeti Színház fennállásának 50. évfordulójára komponált Ünnepi nyitányát, ami nagyon szép vonóshangzással, markánsan vezetett szólammokkal nyitotta meg a hangversenyt. A tömör, grandiózus hangzás után a pasztellszínű volt a főszerep. Howard Willams lépett a karmesteri dobogóra és intette be Bartók op. posth. Hegedűversenyének I. tételét. A fiatal hegedűművész, Geyer Stéfi iránt táplált érzelmi fellángolásban született versenymű ideális szólistája volt Gyermáné Vass Ágnes, akinek érzékeny játéka, finom dinamikája, a zenekarral való folyamatos kontaktusa egészen légi hangulatot teremtett. Williams sem elsősorban azt érezte feladatának, hogy pontosan és helyes technikával üssön, hanem hogy ügyeljen erre az egymásra figyelésre, hogy segítsen az impresszionista színek kikeverésében.

Újabb Ünnepi nyitány következett, ezúttal Sosztakovicsé, Nicolas Pasquet iránnyításával. Ebben a darabban teljes fényükben megmutatkozhattak a rezesek

és az is, hogy egy német iskolán nevelkedett muzsikusként számára mennyire testre szabott lehet egy kemény beintéseket követelő, meglehetősen gazdagon hangszerezett, harsány szláv kompozíció.

Hamar Zsolt második fellépése Liszt Magyar fantáziájának dirigálása volt, a zongora mellett a pécsi származású Jandó Jenő ült. Annak idején, 1986-ban a Zeneakadémián csodálattal adóztam annak a hangversenysorozatnak, amelyen végigjátszotta a Liszt-rapszódiaikat. Most is fel-felcsillant néhány nagyon szép, kvázi-improvizatív megoldás, egészében azonban mintha zaklatottabb lett volna a kellesténél, billentése helyenként határozottan erőszakos volt, s a karmester nem egyszer kényszerült zenekarnyi muzsikust az el-elszaladó tempó után „kergetni”.

Hamar Zsolt és a muzsikuskok remekül érezték és éreztették a Rákóczi-dallamkörből idézett, mint egy kuruc tábor különböző pontjaiból egymásnak felelgető parlando íveket, amelyek helyenként a zenekarral folytattak párbeszédet.

A hangverseny második része Debussy Egy faun délutánjával kezdődött, amit Szkladányi Péter emlékének ajánlott Nicolas Pasquet dirigens. Gazdag, szólamokban kidolgozott hangzás jellemezte az interpretációt, amiben helye lett volna az egyes hangzásterek közötti karakterisztikusabb váltásnak is. A zenekar általában és ebben a műben is nagyon szép pianokat szólaltatott meg, helyenként egy kis szín, zengés azonban hiányzott belőlük.

Haydn Bevezetés és magyar rondó című művét Howard Williams hangszerelte és ő is vezényelte ezen az estén. Új-fent elbűvölt a mélyvonósok gazdag, tömör, tiszta hangzása, kicsit még szebb is elképzelhető lett volna, ami a fuvolaszólamot illeti. A hangszerelés nagyon jó volt, Williams élt az akkor magyarosnak

tartott, eredetét illetően azonban a jani-csárzenéből származó motívumok törökös effektusokkal való megjelenítésének lehetőségével.

A hivatalos program utolsó műsor-száma Kodály Galántai táncok című kompozíciója volt, amit Hamar Zsolt vezényelt. Ezek a táncfeldolgozások, csakúgy mint Kodály szépséges népdalkórsai, szárnyakat adnak az előadónak, aki valóban anyanyelvének érzi a magyar muzsikát. Nagyszerű előadás volt a pécsieké, jó tempókkal, kiváló tánckarakterekkel. Gyönyörű, sosem fakó pianók, zengő forték, olyan tutti, ami nemcsak látványos kavargás volt, de amelyben pontosan kidolgozott szólammok épültek egymásra, alkottak színpompás táncforgatagot.

Az első ráadáshoz vasutas egyenruhában érkezett Hamar Zsolt és kezdte – most a szó szoros értelmében – irányítani Strauß Kirándulóvonat című gyorspolkáját. A fehérkesztyűs gentlemant hamarosan a másik két karmester váltotta és mindenki a maga módján gazdagította azt a pompás zenei tréfát, amelynek végeredménye egy nagyon jó interpretáció lett.

Legvégül pedig újabb három ráadás-számot sorsoltak ki úgy, hogy Brahms 5. és 6. magyar táncának, valamint Strauß Éljen a magyar! Gyorspolkájának címét felírták három papírra, majd a közönség soraiból sorsot húzattak, hogy melyiket melyik karmester vezényelje. Így aztán a 6. magyar táncot Williams, az 5.-et Hamar Zsolt, a Strauß-polkát pedig Pasquet vezényelte, mindenki gyönyörűségére.

A forró hangulatú, csodálatos hangverseny sikeréhez nem kis mértékben járult hozzá a két műsorközlő: Katona Ágnes és az annak idején nagyszerű oboista Kircsi László, aki muzsikusként is a szavak, a nagyon jól megfogalmazott szavak embere tudott lenni.

Tóth Anna

A Miskolci Szimfonikus Zenekar CD-je, az együttes fennállásának 40. évfordulója alkalmából

Kétségtelenül „hasznosak” a kerekszámú évfordulók; ilyenkor lehetőség nyílik számadásra, összegzésre, visszatekintésre – és a múlt ismeretében a jelen ünneplésére. Ilyenkor nemcsak az érdeklődés reflektora erősebb, hanem általában több produkcióra kerül sor. E lehetőségek közé tartozott a Miskolci Szimfonikus Zenekar számára a hangfelvétel-készítés, a Hungaroton Classic gondozásában. A művészeti vezető, első karmester Kovács László, aki immár két évtizede áll az együttes élén, a szimfonikus könnyűzene ismert-kedvelt alkotásaiból állította össze a CD műsorát.

A terv megvalósult, a felvétel elkészült. De túl a lényegi hallgatnivalón, már maga a műsorválasztás is elgondolkozásra kínál alkalmat, s ennek értékelése során többféle eredményre juthatunk, a választott szempontok szerint – s így akár az egymásnak ellentmondó következtetések valóságtartalmához sem férhet kétség.

Interpretációs játékunkat érdemes onnan kezdeni, hogy feltesszük a kérdést: mit érdemes hangfelvételen rögzíteni. Az előadók szempontjából kézenfekvő válaszként kínálkozik, hogy amit a legjobban tudnak, amit a legszívesebben játszanak, ami valamiféle szempontból rájuk jellemző, specifikus, netán ritkaság – természetesen azon a korlátozott területen belül, melynek határait a mindenki húzza meg. Mert az eladhatóság szempontja szinte mindig prioritást élvez – még olyan korban is, amikor önmagában a CD-felvétel készítése már-már mindennapos (amennyiben ki-ki előteremti a szükséges anyagi bázist). Főként, ha a rangos kiadó neve feltehetően többet jelent „árúvédjegynél” – tehát valamifajta minősítés is egyben.

Eldöntendő kérdés, hogy a kollektíva inkább személyes ügyének érzi az évfordulót, tehát közvetlen-közeli hallgatóság-

gának ízlését-igényét tartja inkább szem előtt, vagy éppen a szélesebb hatósugarú érdeklődést célozza meg. Gondolni kell persze arra is, hogy más az élőzene és más a hangfelvétel; s lehet, hogy az a koncertlátogató, aki meghallgatja a zenekarral valamely komolyzenei örökzöldet, hangfelvételen más együttes(ek) tolmácsolásában kíváncsi rá. (Önkéntelenül is eszembe jut a MÁV Szimfonikus Zenekar vállalkozása, amikor Brahms-jubileumot ünnepelve, felvételen is megörökítették Brahms-koncertjeik felvételén a szimfóniákat – igaz, szememben ideálisnak az

illik. (Félénk kérdés: netán kompenzáció, amiért máskor olyan darabokat is elő kell adniuk, amelyekhez nincs sok kedvük?!)

Lehet, hogy jutalom a felvétel a szimfonikus könnyűzene kedvelőinek is, akik most olyasmire jutnak (pl. Joplin-darabokhoz, Balogh Sándor hangszerelésében), amit máskor úgy kell elcsípniük akár rádióműsorban, akár felvételen – ez utóbbit leginkább másodkézből...

Mindenesetre, kicsit keveslem a választás kaliberét (bár tudom, nem szabad lebecsülni az örömmelés hasznát és jelentőségét a hivatásos muzsikusok életében!). Arra gondolok, hogy évtizedekkel később vajon milyen következtetések levonására ad majd okot ez a műsor – ki tudja, talán úgy tűnik majd, hogy a zenekar repertoárja rendkívül széles, de arra is lehet ebből következtetni, hogy a koncertrepertoárjukból semmit sem tartottak (ők, saját előadásban, vagy a lemezkiadók az ő tolmácsolásukban) megörökítésre méltónak, s ez utóbbi igen csak szomorú lenne!

De nézzük a konkrétumot, a megvalósult felvételt!

A műsor aligha ad képet a zenekar fundamentumát képező vonósok felkészültségéről, legtöbbit a rézfúvósok mutathatnak meg tudásukból (gyakran szó-

lisztikus állásokban). Tobzódhatnak lehetőségekben (legalábbis, a hangszín-gazdagságot illetően) az ütősök is; elsősorban a Joplin-tételekben olyan hangszereken is játszhatnak, amelyek megszólaltatására egyébként – „szolgálatban” – ritkán kínálkozik alkalom.

Az örökzöldek általában teljes díszükben pompáznak. Azokban a könnyűzenei darabokban, amelyek megszólaltatása jellegzetesen egyetlen személyhez/előadóegyütteshez kapcsolódik (pl. slágereké),

túnt volna, ha a pódiumon sikerrel előadott kompozíciók rögzítésére utóbb stúdió-körülmények között került volna sor.)

Kovács László nyilván arra gondolt, hogy új oldaláról mutatkozik be az ország nyilvánossága előtt a zenekarral, melynek kíséretével ő vállalkozott a Kék rapszódia zongoraszóljának előadására is. Ha arra gondolunk, hogy ez a műfaji változatosság „feldobja” a zenekari muzsikusokat, tehát a műsort már-már hobby-szinten, lelkesen játsszák, akkor jutalomnak is be-

elsősorban magára a zenére figyelünk, nem pedig az interpretációra, a tolmácsolásmód mikéntjére. Ez utóbbi legfeljebb akkor tűnik fel, ha valami nincs a helyén, valamiféle hiányérzetet keltve a hallgatóban.

És itt érhető tetten olyasmi, ami ösztönösen talán máskor is foglalkoztatja a hallgatót – csak éppen nem tudja megragadni a problémát, s ez (bármilyen furcsán is hat) a kottaolvasás. Másképp közelítve, az egyes hangszerekek személyes részvétele szólamuk realizálásában. Nagyzenei műveknél a hangzó összkép kialakításának feladata végső soron a karmesterre hárul – s ha mindenki az ő irányításának-kérésének megfelelően játszik, olyan esetben is létrejöhet szinte ideális Egész, ha a játékosok némelyike nincsen tisztában az eme egészben elfoglalt

helyével. (Ha sokan maradnak értelmileg-érzelmileg kívül az adott zenei történeten, az hallhatóan a hangzás rovására mehet.)

A kottakép lejátszása, akár pontosan, gyakran kevésnek bizonyul a könnyedebb hangvételű darabok esetében. Ilyenkor hiába képzetek a muzsikuskok, mégis, „sótlan” marad az előadás. Esetünkben is gyakran elégedtek meg a játékosok a szép hangzással (bár vitathatatlan, hogy a vonósok hangszíne minden pillanatban kiegyensúlyozott-zsép!), s átadták magukat a passzív gyönyörködésnek olyankor is, amikor épp ezáltal poénokat hagytak ki. Úgy tűnik, nincsenek hozzászokva a Gershwinnél vagy épp Joplinnál szinte bármikor megtalálható lehetőségekhez, amelyek agogikát kívánnak, erősebb-hirtelenebb dinamikai váltást, vagy hasonló, akár előadástól előadásra változó, de alap-tendenciájukban azonos fordula-

tokhoz. (Más kérdés persze, hogy az itt hiányként feltűnő, azaz ideálisan „hozzátartozó” előadásmód mennyire hasznos lenne – ott sem luxus-többletként – a klasszikusok előadásakor is.)

Ernst Fischer: Az Alpoktól délre című szvitje esetében tűnik csak maradéktalanul kielégítőnek a néha „jelenlét” nélküli passzív, de szép hangszíni játékmód. Érdemes lenne belegondolni a játékosoknak: vállalnák-e, hogy akár életük végéig ilyennyire „információszegény” muzsikával töltsék idejüket? Érzésem szerint nem kellene sok idő ahhoz, hogy visszasíriák nemcsak a technikailag nehezebb, zeneileg összetettebb feladatokat, hanem még a fület néha valóban kevésbé gyönyörködtető, akár öncélúnak ható diszsonanciákat is.

Fittler Katalin

A Danubia Ifjúsági Szimfonikus Zenekar első CD-jéről

Október 31-én került bemutatásra a Danubia Ifjúsági Szimfonikus Zenekar első lemeze, amely a Warner Music Hungary gondozásában, a Pannon GSM támogatásával jelent meg.

Első felvétel készítése – elvileg kockázatos. Gyakorlatilag azonban kevésbé, ha mindenki „biztosra megy”. Biztosra megy a kiadó, hiszen klasszikus marketing menedzsere így nyilatkozott: „a Danubia a hazai zene fiatal generációjának egyértelműen legszínvonalasabb képviselője”, s ez, valljuk meg, korántsem üres reklámfogás.

Koncertsorozatok látogatottsága bizonyítja, hogy ez a fiatal csapat, a teenager-együttes (nemrég ünnepeltük fennállása 10. évfordulóját) méltán népszerű – az már önmagában is figyelemreméltó, hogy koncertjeiket a nézőteret nem csak a komolyzenén nevelkedett, idősebb korosztály tölti meg. Ne-

kik köszönhetően lehetőség kínálkozik a „nyitásra”, olyan közönségrétegnek/korosztálynak megcélzásával, amely korábban nem érdeklődött a kultúrkincsek eme területe iránt.

A népszerűség azonban nemigen könnyíti meg a műsorválasztást. Tekintettel kell lenni a „piacra”, a keresletre, ugyanakkor arra is, hogy a választott program valóban lehetőséget adjon ez előadók tehetségének kamatoztatására. A Batta András, a lemez művészeti tanácsadója segítségével összeállított műsor valóban „többfunkciós”. Bár a cím („Táncok”) kissé megtévesztő, mindenképp alkalmas az érdeklődés felkeltésére. „Tánczenét” bárki szívesen vásárol – saját használatra csakúgy, mint ajándékozás céljából. Tehát, várhatóan kelendők lesznek a táncok. Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy a Danubia közönsége voltaképp

bármit (s ez korántsem lekcinsnylés, sőt!) megvenne kedvelt zenekarával. Kockázat tehát aligha van – legfeljebb az előadók részéről. Merthogy, aki próbálta, tudja: nem könnyű (pesti zsargonnal: „nem sem-

mi”) talpalávalót húzni... Tehát, felelőssége legalább akkora, mint ha akár ismeretlen kompozíciókkal ismertetné meg hallgatóságát...

Nem tudni, mikor jön el annak a művészi igazságszolgáltatásnak az ideje, ami méltán kijár azoknak a tételeknek (részleteknek), amelyek környezetükből kiragadva lettek populárisak. Mint például Kodály: Intermezzója a Háryból, vagy a Palotás Erkel: Hunyadijából. E dallamok szinte első hangjaik hallatán felismerhetők – ugyanakkor valódi zenei tartalmuk közvetítésére legritkábban van mód. A zenekarok némelyikének a környéken jönnek ki, mások akár „rühellik” az ilyen örökzöldek – a közönség pedig mindig mintegy újrhallgatja őket, anélkül, hogy egyszer is odafigyelne rájuk. Annak viszont, aki arra vállalkozik, hogy előítéletektől mentesen, magát a kottaképet szólaltassa meg, csakhamar rá kell döbennie, hogy valóban igényes megszólaltatásuk: nehéz. Esetleg azért, mert hiányzik vagy kevés a stílusismeret. Lassanként generációs problémának is tekinthető, hogy mi az, ami átörökölhető a régiak értékes interpretációs hagyományából, s mi az, amit szükséges újraolvasni, újrhallgatni (tehát, a rendelkezésre álló minták „hitelességének” revíziója ugyancsak időszerű). Bizonyos szempontokból a régebbi korok zenéje kevésbé problematikus, hála a historikusok tényés adatfeltáró munkásságának.

Ilyenkor persze, leginkább a karmesternek kell „észnél lennie” – s erről a Danubia esetében Héja Domonkos gondoskodik, aki mindmáig nem felejtette el a zenekarával tett első lépéseit, s az időközben feltűnt buktatókat. Mégis, meg

kell vallani, néha hallunk az ő előadásukban is olyan interpretációs megoldásokat, amelyek nem állják meg a helyüket. Ilyenkor mindig Sebők György mesterkurzusainak azok a pillanatai jutnak eszembe, amikor a növendékhez és a közönséghez egyaránt szólva, bölcsen mosolyogva azt mondta: higgyc el, magán kívül mindenki érzi, hogy mikor kellene az új frázist indítani; de maga korábban játssza.

Ilyen meggondolásból talán kár volt ilyen speciálisan igényes műsorról felvételen bemutatkozni a zenekart. Mert például Dohnányit a legkevesebb zenekar tud „jól” játszani, tehát azzal az eleganciával, ami szerves része a muzsikának, de egy farmeres-hátizsákos generáció számára elképzelhetetlenül „kosztümös” – Weiner zenekari műveiben viszont annyira a színpad, amennyire kikísérletezésére kizárólag jelentékeny kamarazenei repertoár ismeretében válhat alkalmassá bármely hangszeres...

Ugyanakkor, van a műsornak egy perdöntően fontos része, s ez Bartók: Táncszvitje. A „táncok” popularitását felhasználva, értékes és igényes feladatot csempészett a programba az együttes vezetője. E felvételnek azért is nagy az értéke, mert egyébként – tekintve a nemzetközi kínálatot – aligha valószínű, hogy egyébként lehetőséget kaptak volna a méltán világhíres mű előadására, ami viszont sokmindenkinél fontos: a zenekarnak és karmesterének, továbbá mindazoknak, akik „gyanútlanul”, egyszerűen népszerű muzsikát hallgatva kedves együttesük tolmácsolásában, azon vehetik magukat észre, hogy Bartók zenéjében gyönyörködnek. Túl e szempontokon, ez az interpretáció korpét is ad arról, hogy

a 21. század kezdetén egy élvonalbeli fiatal gárda milyen szinten érti-érzi Bartók immár nyolc évtizedes zenéjét. A partitúrával való végighallgatást inkább csak az elszántaknak ajánlom – kiderülhetnek apró eltérések és pontatlanságok, tudatosan és/vagy véletlenül. Tudatosnak tekinthető például, hogy Héja Domonkos nem ragaszkodik szigorúan a metronóm-jelzésekhez, gyakran hajszállal mérsékeltebb tempót választ (ami külön öröm olyan zenei világban, amikor a jelentős muzikus-egyéniségek közül is sokan indokolatlanul hajszolják a tempót). Ilyen környezetben aztán lezserül kezelünk olyan pontatlanságokat is, amelyeket akár egyetlen rendezői utasítással ki lehetett volna küszöbölni (pl. a szólóklarinét ritmushibáját egy egyébként zeneileg szépen megformált frázison belül). Dicséretes, hogy a folyamatok egésze, a mondandó, az anyanyelvi értés biztonságával, sérülés nélkül közvetítve jut el a hallgatóhoz. Ilyenkor nehéz elképzelni a nyolc évtizeddel ezelőtti ősbemutató értetlenkedő interpretátorait...

Remélhetőleg lesz módja a Danubiának, immár nem ifjúsági zenekarként, később ismét lemezre játszani Bartók remekét – s akkor további tanulságokat nyerünk, az interpretáció világát illetően.

Végeredményben korszakos jelentőségű ez a CD-korong. Talán a Liszt Ferenc Kamarazenekar fellépése óta nem állt ilyen ígéretes együttes közönség elé, éppen ezért mindenkor „megmozdulásuk” regisztrálásáért köszönet a kiadónak, hiszen a hazai legújabb kori interpretáció-történet jelentős állomásánál segítkezik.

Fittler Katalin

Világpremier: Takács Jenő szerzői lemeze

Az 1902. szeptember 25-én született Takács Jenőnek, a legmagasabb kort megért zeneszerzőnek előadója és hallgatója egyaránt sajátos helyzetbe kerül: élő zeneszerző művét játssza-hallgatja (ha úgy tesszük: kortárs zenét) akkor is, amikor a kompozíció keletkezési dátuma korábbi generációk műveivel egyidős.

Ám Takács Jenőre nem elsősorban mint hosszú életű komponistára érdemes felfi-

gyelni – a Cinfalván született, s mindmáig ott (tehát a burgenlandi Siegendorfban) élő zeneszerző ugyanis hosszú élete folyamán különböző funkciókban, a világ különböző helyszínein szerzett elismerést a magyarságnak.

A most megjelent felvétel életének idehaza komponált (bár később átdolgozott) három művét tartalmazza: a Miniaturök zenekarra kiváltképp érdekes: a Weöres

Sándor „A holdbéli csónakos” című bábjátékához írott kísérőzene partitúrája elveszett, s az egykor Pécsen, majd Budapesten bemutatott műből mára mindössze a nyolctételes szvit maradt, adalékként a szerző 40-es évekbéli stílusához. Ugyancsak a szerző életének pécsi időszakában készült a zongorára, vonózenekarra és ütőhangszerekre komponált zongoraverzeny is, amelyet az „Ének a Teremtésről”

című kantátához hasonlóan, később Cincinnatiban dolgozott át.

A nyugati határszélen, a szerzőhöz nemcsak földrajzilag közel, de műveinek rendszeres megszólaltatásával élő kapcsolatot létesítő Szombathelyi Szimfonikus Zenekar számára testreszabott feladat e művek megszólaltatása. Az együttes, amely fennállása óta, a tagság lassú cserélődésétől függetlenül, mindig több-kevesebb részt vállalt a 20. századi zeneművek megszólaltatásában, zenetörténeti stílusismereti birtokában és a későbbi (kortárs) kompozíciók ismeretében méltán értő megszólaltatója a 20. század derekán készült daraboknak. Számukra korántsem tűnik ez

„modern” (tehát szokatlan, nehezen megközelíthető) zenének, annál is inkább nem, merthogy aki már játszotta Bartók és Kodály megannyi – összehasonlíthatatlanul komplexebb – művét, könnyen tájékozódik ebben a nagyközönség számára is könnyen befogadható zenei világban. Takács Jenő zenéjének erénye nem a mondanivaló mélységében (elvontságában) keresendő – a biztos formaérzékkel komponált tételek színvilága az, ami mindmáig érdekessé teszi darabjait. Pál Tamás vezényletével a Szombathelyi Szimfonikus Zenekar könnyed-probléma-mentesen ad képet a 40-es éveiben járó szerző zenéjéről. Interpretációjuk hitelét éppen az adja, hogy – időbeli tájékozódásuknak köszönhetően – értően olvassák a kottát, tehát tudják „súlyozni” a megszólaltatnivalót; szerencsére még mindig képesek észrevenni a felhőtlen szépségeket (ilyenkor nem a technikailag könnyű játszánivalót bagatellizáló közönyt játszó szólómaikat), és mivel viszonylag ritka a dramatikus történés, azt minden esetben gondosan megformálva emelik ki a csúcspontokat. A Miniatürök mindegyike zsánerképet fest; külön öröm, hogy az egyszerűbb mondandó kifejtése mindig rövid ideig tart, tehát a zsáner- és karakterképek pergő egymásutánja valóban élvezetes hallgatnivalót kínál.

A Zongoraverseny szólóját Aima Maria Labra-Makk játssza – a kompozíciót elsődlegesen a szerzői életmű szempont-

jából tekinthetjük jelentősnek. Hangzásvilága – színgazdagsága ellenére – nem készletre koncentrált figyelemre a hallgatót; lehet persze érdekének is tekinteni ezt – ami által sokak számára tűnhet tetsetősnek, mivel háttérzeneként is hallgatható. Első hallásra kevésbé intenzívnek tűnik ahhoz, hogy a szakmabeli hallgató készletet érezzen nyomon követni, kielemezni, hogyan csapódnak le benne a keleti hatások, s hogy minden egzotikus kolorit ellenére is miképp tudja megőrizni azt a hangvételt, amelynek hallatán (elsősorban persze a külföldi hallgató számára) akár nyilvánvalónak is tűnhet a szerző magyar zenei anyanyelve.

A Weöres Sándor versére komponált kantáta, az „Ének a Teremtésről” műsorra tűzésének legnagyobb hasznát abban látom, hogy megszólaltatásában hanglezárlásra máskor kevés lehetőséggel rendelkező kórusok is részt vesznek. A Zenebarátok Szombathelyi Kórusa mellett a celldömölki Liszt Ferenc Kórus, valamint Szentgotthárd Városi Vegyeskara is hallatja hangját. Olyan korban, amikor halódik az amatőr muzsikálás, s nemcsak a hangszeres házimuzsikálás ritka, hanem az amatőr kórusmozgalom produkciói is leginkább kizárólag alkalmakhoz kötődnek, semminthogy végigkísérnék a dalosok mindennapjait, a maradandó eredményt felmutató szereplés sikerélménye remélhetőleg új lendületet ad a további lelkesedéshez.

Az eredmény egy kicsit visszás: a felvételre valóban felkészült előadók számára talán kevésnek bizonyult a két nap – avagy, még alaposabb felkészülésre lett volna szükség ahhoz, hogy két nap alatt a tőlük telhető maximumot tudják produkálni. Ha szöveggel a kézben hallgatjuk a kantátát, nincs gond – de ha csupán füllünkre hagyatkozunk, bizony, nem mindenhol érthető a szöveg. Pontosabban: Weöres Sándor versét mindössze szövegként értékelték, ahelyett, hogy mintegy versmondók mintájára, elmondták volna, azaz, a tartalmi értékről is tanúságot téve. Felvételkészítésben rutinnal nem rendelkezők iránt persze nem illik maximalista igényeket

táplálni – de itt nem többlet-tudást kérnék számon, hanem hozzáállásbeli problémaként érzékelem, hogy megelégedtek a szólások végigéneklésével, anélkül, hogy intenzitással a formálás, a hangulatok visszaadása követelményeinek is eleget tettek volna. (Ilyen esetekben talán a felvételvezető rendezőre hárulhatna a kevésbé hálás feladat, hogy visszahallgatással szembesítse az előadókat azzal, amit megszólaltattak – esetleg ettől azonnal bekövetkezhet a „csoda”!)

És rögtön arra kell gondolnom: bár csak lenne sok lehetőség arra, hogy ezt a produkciót minél többször közönség elé vigyék – mert élő interpretációban még az esetleges problématicuságokkal együtt is rendkívül meggyőző lenne mindhárom műsorszám – s ez az a 20. századi zene, amely segít eloszlanni azokat az előítéleteket, amiket oly nagy előszeretettel táplál a történeti zenén nevelkedett zenebarát. Kiderül, hogy a 20. században is születtek „hallgatható”, könnyen érthető kompozíciók – s az ilyen sikerélmények remélhetőleg hozzájárulnak ahhoz, hogy minél többen kapjanak kedvet ahhoz, hogy bővítsék az általuk hallott-ismert-kedvelt muzsikák repertoárját, hogy ne mélyüljön már tovább a szakadék, vagyis, legyen átjárás a régmúltból a közelmúltba, a tegnaptól a mába.

Fittler Katalin

Dohnányi unokaöccse Doráti Antalról

Dohnányi Ernő családjában meglepően sok a karmester: Christoph az unokája, a Tévé karmesterversenye révén nálunk is ismertté vált Oliver valamilyen oldalági leszármazott. S lám, Doráti is, bár inkább szegről-végről. Édesanyja a nagy Dohnányi sógornője volt, első feleségének Kunwald Elzának testvére. A gyermek és ifjú Antal nem valami sokat élvezhetett a hírneves nagybácsiból, mivel az születésekor (1906) már Berlinben élt, első házassága csakhamar felbomlott s memoárjaiban Doráti a két család kölcsönös, tartós ellenségeskedéséről ír (Egy élet muzsikája. Zeneműkiadó, 1980).

Mindazonáltal zene vette körül már csecsemő korától a Deutsch Antalnak anyakönyvezett trónörökös. A papa az Operaház és a Filharmonikusok 2. hegedű szolamában működött, a mama zongorázott – ez elengedhetetlen része volt anno a jó polgári neveletésnek. A fiú szépen haladt zongorában, összhangzattant Weinernél tanult magánúton. Alig múlt 15 éves, amikor a felvételi vizsgáin igen szigorú Kodály 1921-ben felvette zeneszerzés osztályába a rövidnadrágos gimnazistát, a fasori Evangélikus Fiúgimnázium – becenevén zseniképző – diákját. Zongora főtárgy Székely Arnoldnál, ki oly sok kiválóságot tanított Fischer Annietől Solti Györgyig. 1925-ben nyomtatásba adta Kodály, hogy technikai tanulmányaival késznek minősíti Dorátit. Igaz, hozzátette: annyira, amennyire késznek, de tőle ezzel a szűkítéssel együtt is maximális dicséret volt e minősítés. A zeneszerzés-stúdió utolsó tanévében valami kevés vezénylésre is tanították a növendékeket, de ettől senki nem lett karmester Magyarországon.

1923 novemberében, Bartók Táncszvitjének ősbemutatóján Doráti játszotta a cseleszta-szólamot. Gondolom, édesapja ajánlotta Dohnányinak, a Filharmonikusok elnökének, közreműködőnek a Pest, Buda, Óbuda egyesülése fél évszázados jubileumán rendezett hangverseny-

re. Rá két évre már kukta az Operaházban. Volontőr, vagyis fizetés nélküli korrepetitor, aki csak akkor látott némi pénzt, ha a színpalack mögötti kórust, zenekart vezényelte, vagy zongorázott a zenekari árokban. Ez utóbbival aratta első sikerét is. „... a zongoraszólamban Deutsch Antal korrepetitor finom játékáról is elismeréssel kell megemlékezni.” – írta a Petruska operaházi bemutatója után Péterfi István (Magyar Hírlap, 1926. december 12.) Eszméletlenül nehéz ám Stravinsky zongoraszólam. Büszkén emlegette Ferencsik János, hogy azt ő örökölte Dorátitól. Utóbb a dalszínház abszolút virtuóz korrepetitoraira bízta a

feladatot: Petri Endrére (1949), Fellegi Ádámmra (1968).

Mindössze 23-éves a korrepetitor, amikor 1929 márciusában a félamatőr Székesfővárosi Zenekar tehetségvédelmi hangversenyét vezényli a Vigadóban. Doráti önálló műsorszám a nürnbergi mesterdalnokok nyitánya, majd három versenymű kíséretét látja el (Liszt Esz-dúr zongoraverseny, Mendelssohn Zongoraverseny, Pierné Hárfaverseny). Sok csillogásra alkalmat nem kínáló igényes feladat.

Hanem vezénylésről, rendszeres karmesteri feladatról szó sem esett akkortájt,

sem Operában, sem hangversenyteremben. Hagyományosan nem tudtuk megtartani karmestertehetségeink többségét. A 19. században végülis itt hagyott Nikisch Artur, Richter János, a cár udvari karmestere lett Szentpétervárott Auer Lipót. Követte a múlt században Reiner Frigyes, Sebestyén György, Szenkár Jenő, Amerikában vált karmesterré Ormándy, ott kötött ki Széll György (a névsor végtelen). Különös helyzet alakult ki a 20-as évekre. Magyar karmesterben egyszerre volt hiány (ittthon) és pazarló bőség (külföldön). A hiányt import fedezte. Az Operában visszaterő vendégként vezényelt Fritz Busch a drezdai, Kleiber a berlini operaház főzeneigazgatója, Bruno Walter, Franz Schalk a bécsi Ringoper igazgatója, Londonból Beecham, stb. Busch hívta Drezdába Dorátit. Nem karmesternek, nem korrepetitornak, művészeti helyettesnek, talán titkárnak 1928-ban. Rá egy évre már egy vesztfáliai kisváros, Münster színházának egyetlen operakarmestere, s maradt még 1932-ben Berlinben kamarazenekart alakított s vezényelt. Hitler elől azután vándorútra kényszerült 1933-ban.

Budapesten kétszer vezényelte a Filharmonikusokat: 1932. március 21-én, majd 1933. január 16-án. Mindkétszer úgynevezett rendkívüli hangversenyt dirigált a Zenekadémián, az előkelő bérleti ciklusban nem merték felléptetni a nálunk pálcásan szinte ismeretlen fiatalembert. Mindkét alkalommal választott Bartók-művet (Két kép 1932, Tánc-szvit 1933). Fogadtatása távolról sem volt egyértelmű. „A termet megtöltő nagyszámú közönség szeretettel fogadta temperamentumos, ügyeskező fiatal muzikusunkat, aki máris sikerrel élte bele magát hatásos pózokba.” (Tóth Aladár, Pesti Napló 1932. március 22.). *Kitűnő kézmozdulatokhoz biztos zenekari ösztön járul nála: együtt érez a zenészekkel és tudja, hol és mikor kell őket szabadon engedni..., játszani hagyni. Aki Bartók Béla »Tánc-szvit«-jét kívülről meri és tudja vezényelni, s ilyen fölényesen birkózik meg a mű kényes és sűrű taktusváltásaival, az bebizonyította, hogy a karmesterség technikai igényeinek megfelel. Az elmúlt évben szóvá tettük, hogy ... meglepő technikai érettsége még egyoldalú, mert művészi elképzelései még nem tartanak lépést mesterségbeli fölkészültségével. Ez a helyzet még most is fennáll;*

a Tánc-szvit ritornelljeiből hiányzott a poézis és az előadás inkább az előírások pontos betartásával, mint a témák kellő megvilágításával keltett figyelmet.” (Jemnitz Sándor, Népszava, 1933. január 18.) – Dorátit hallgatva a Jemnitzéhez hasonló benyomásaim voltak Dorátról elég hosszú időn át.

De itt meg kell állnom egy percre. Doráti 1933-ban nem tudhatta, vezényli-e Bartók Tánc-szvitjét másodsor is. Akkoriban még nem is volt követelmény a partitúra nélküli dirigálás. Bizonyítani persze nem tudom, csupán valószínűsíteni, hogy ő volt a világon az első karmester, aki Bartókot fejből tudta, nagyon bonyolult ritmikájával egyetemben. (Éles kontrasztként említem: Klemperer, kinek fejében volt az egész zenetörténet partitúrája, olyannyira, hogy egyszer 70 oldalakat lapozott a majd' öt órás Nürnbergi mesterdalmnokok kottájában, 1948-ban, Bartók Hegedűversenyének vezénylésekor, lévén közel két méternyi magas, derekszögben hajlott a hangjegyek fölé.)

1933-ban Párizsban kötött ki, ahol persze senki muzikus nem ismerte. Német vezetéknevét valószínűleg ekkor cserélte Doráti-ra, nehogy az bárkit is a „Reich”-ra emlékeztessen. Hanem arra életfogytiglan kényesen ügyelt, hogy plakáton, műsorlapon, hanglemezborítón magyar helyesírással, ékezetes á-val nyomtassák s ugyanígy őrizte keresztnevét is, Antalból nem lett Anton, sem Antoin. Egy híján hat évtizedet töltött el világpolgárként, kényesen megőrizve anyanyelvének épségét. Választékosan írt, nagy szókincs birtokában gyönyörűen beszélt magyarul.

Vagy tíz évre gályarab lett belőle, meg gyógypedagógus. Karmesterének hívta a Monte Carlo telephellyel működő, világjáró Orosz Balett. Táncosok kíséretét vezetni eleve hálátlan feladat, mert a nagyérdemű nem zenehallgatás végett megy be a színházba, és legfeljebb azt veszi észre, ha valami nagy gáz van a zenekari árokban. Doráti, aki Budapesten Beethoven VII.-jét, Strauss Don Juan-ját vezényelte, vállalta ezt a teljesen alárendelt szerepkört – és ezenközben elképesztően megtanulta a szakmát. Jellemző, hogy Norman Lebrecht, aki „Maestro!” című könyvében (Európa, 2001.) mámoros örömmel gyalázza a legnagyobb karmes-

tereket akár ötven oldalon át, Dorátról semmi negatívum nem tud, bármennyit működött is Angliában; így hát épp, csak említi, mit tanultak tőle mások.

Turnézó balettegyüttesek ma jellemzően hangszalagon viszik magukkal a talpalávalót, mert zenekar utaztatása messze meghaladná a pénzügyi lehetőségeket. Zenész – a karmesteren kívül – a 30-as években sem kelt útra, helyben toboroztak ennyi-annyi hangszerest a rendszeres zenekari foglalkozással le nem kötött lézengők közül. Malacbandákból kellett Dorátinak minimális próbaszámmal valamilyen elfogadható szimfonikus hangzást teremtenie. Még annak is ki volt téve, hogy a turnét rendező impresszárió önkényesen csökkentette a zenészek létszámát, ha a látogatottság és ennek függvényében a bevétel nem érte el a remélt szintet. Gyógypedagógussá kellett válnia ahhoz, hogy ilyen áldatlan viszonyok között produkciót hozzon létre gályarabként, mert ugyan kit érdekel balett közben, hogy miféle hangok érkeznek a színpad tövéből.

*

(Közbevetőleg beszélem el, mint hallottam Párizsban, 1975 októberében gyógypedagógiai idomításban nem részesülő malacbandoid hakni-zenekart, a zenetörténeti nevet viselő patinás Orchestre Colonne-t. Schumann IV. szimfóniáját és Bartók húros-ütőhangszerekre írt Zenéjét a jónévű Pierre Dervaux vezényletével az Erkel-Színháznál jóval nagyobb nézőterű Châtelet Színházban, ahol alig lézengett néhány száz főnyi közönség. Hamar megértettem az érdektelenség okát. Schumannt gyakorlatilag lapról olvasva adták elő, a Bartók-mű munkában volt talán egy órányit. Édouard Colonne, a nagyszerű alapító karmester bizonyára sebesen forgott a sírjában, miközben én értetlenül fogadtam a hangzavart. Aztán megtudtam: A Colonna, Lamoureux, Padeloup – csupa jelentékeny dirigens! – nevét viselő zenekar vasárnaponként szerepel, más-más helyszínen, azonos 3/4 hat órai időponttal. Tagjai egész héten zenés színházakban – operett, mulató – húzzák és fújják este, napközben filmzene-studiókban és hasonló helyeken. Vasárnap pedig a délutáni és esti színházi előadás között előkészületek nélkül átugranak hangversenyezni. Innen az egyöntetű koraesti

kezdés, hogy időben odaérjenek a 9 órai kezdéssel működő anyaszínházukba.

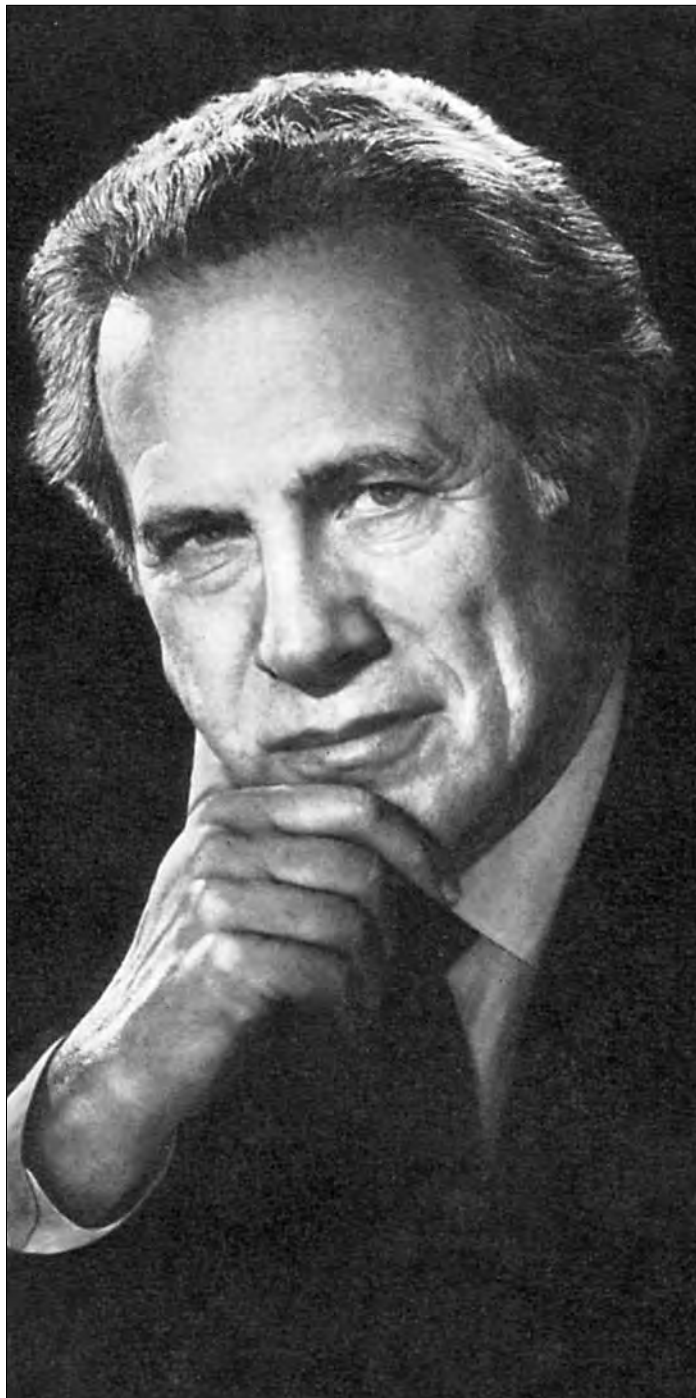
(Visszaemlékeztem erre a feledhető „élményre”; a Doráti-émlékiratok olvasásakor megértettem, miféle munkát jelenthetett a szinte semmi zenekari kultúrával nem rendelkező Ausztráliában napok alatt használható szimfonikus együttest fagragni.)

Intermezzo interrotto (Bartók: Concerto, 2. tétel). Bartók 1940 őszén, Doráti valamivel korábban, az akkor már Balanchine – eredeti nevén grúz Balancsidavze – karmestereként, az éppen aktuális Orosz Balett-tel érkezett Amerikába. Személyes ismeretségekapszolat Bartókkal addig nem volt.

Valami bűvópatak-összeköttetés csordogált azért. Bartók 1906. november 7-én Saint-Saëns II. zongoraversenyét játszotta a Filharmonikusokkal. Másnap Gruber Emma, a majdani Kodályné így írt Bartók Bélának: „... még *Deutsch Sándor* (hegedűs) is, *Dohnányi sógora*, *kinek Ernőn kívül még egy pianista sem tetszett, magán kívül volt elragadtatásul*”. A kis Tóni – meghitt barátai utóbb is így hívták, legfeljebb ékezet nélkül Toni-nak – persze még pólyában ficánkolt akkor. De mindössze 5 évesen már a Gyermeknek-füzetekből zongorázott. Alighanem ő volt az első kisgyerek, aki – 1911-ben – Bartók-muzsikán tanulta hangszerét. Amúgy még évtizedekig nem tanították zeneiskolák ezeket az új hangú instruktív darabokat. Hozzá kell tennem, hogy Deutsch Sándor, Doráti-apuka, Bartók zenéjéből semmit nem fogadott el, nem is értett.

A zeneszerző nem hallotta Doráti korai budapesti hangversenyeit. A Két kép elő-

adásának idején (1932) az arab zene kongresszusán tartózkodott Kairóban, a Tánc-szvitre (1933) nem ment el. Talán nem is tudta, hogy a münsteri opera karmestere korábban műsorra tűzte a Kék-szakállút.

Hanem első amerikai éveiben Doráti szoros barátságot kötött Yehudi Menuhinnal. Zongorázott neki Bartókot bőven, mígnem a hegedűs-fenomén Bartók legnagyobb megelégedésére eljátszotta az I. hegedű-zongora szonátát, a „nagy” hegedűversenyt és új művet kért a

nagybetegtől. Bartók Szólószonátája soha nem készül el, ha Doráti nem teremt kapcsolatot a zeneszerző és a hegedűművész között. A segítséget-alamizsnát el nem fogadó Bartók súlyos anyagi gondjait enyhítette az új kompozíciókért Menuhin által felajánlott 500 dollár (értéke ma több, mint 10 000 dollár, az infláció nem magyar szabadalom!).

Menuhin, akárcsak Doráti, elkötelezettje lett Bartók zenéjének. 1945 augusztusában Los Angeles hatalmas szabadtéri koncert-„termében” (Hollywood Bowl) úgy 18 000 főnyi Bartók hívőnek adták elő a Hegedűversenyt!

Különös, mondhatnám egyedi pályáiv, hogy Doráti színházi emberként kezdte (opera: Budapest, Drezda, Münster, majd az Orosz Balett – összesen húsz év az életéből), de 1945-től 1988-ban bekövetkezett haláláig jellemzően hangversenydirigens volt. Ugyan be-betért operaházakba (Covent Garden, Ybl-palota, Római Operaház stb.), de munkakönyvét, ha volt, ha lett volna egyáltalán, szimfonikus együttesek őrizték.

Két zenekart alapított (Dallas, 1945, Philharmonia Hungarica 1956/57, vezető karmestere a Minneapolisi Szimfonikusoknak, a BBC zenekarának, a Stockholmi Filharmonikusoknak, a Washingtoni Nemzeti Zenekarnak, végül Londonban a Royal Philharmonic Orchestra-nak. Ez volt utolsó stabil „munkahelye”. Pedig nem volt vándormadár-típus. Alapelve volt, el is mondta, amikor megkérdeztem tőle, e sok váltás okát: A karmester addig maradjon egyazon együttesnél, amíg van új mondanivalója a muzsikusk számára és amazok is tudnak dirigensüknek újat mondani. Elretentő példának említette Ormándy Jenő művészi alkonyát. Ő 42 esztendeig vezette a Philadelphiai Szimfonikusokat, muzikusai már kopott műemlékként kezelték működésének utolsó, nem éppen rövid periódusában.

A Dallas Symphony valóságos „zöldmezős beruházás” volt. Doráti e gazdag nagyvárosban mindössze 15 minőségi munkára alkalmas muzsikust talált, a többieket egész Amerikából – vagyis az USA-ból – toborozta. Utóbb ő szerződtette zenekarába szólócsellistának Starker Jánost, kinek első emigrációs éveiben, mielőtt szólólista-karrierje felívelt, égető szüksége volt biztos egzisztenciára. 1946-ban a Hány-szvit karmestereként vendégül látta rajongásig szeretett egykori tanárát, Kodály Zoltánt. Verdi Requiemjének férfiszólóit Doráti vezényletével Carelli Gábor, a New York-i és Székely Mihály a budapesti magyar énekelte Dallasban, majd 1948 júniusában a Károlyi-kertben, szintén Dorátival, Budapesten is.

Minneapolis igazi salto mortale volt, mivel Dmitri Mitropoulos utódául hívták, s kora egyik legnagyobb karmesterének nyomdokaiba kellett lépnie. Mindazonáltal 11 évadon át volt Dorátinak mondanivalója második zenekara és Minneapolis elkényeztetett közönsége számára.

Abban az időben (Dallas) az amerikai zenekarok menedzserei rabszolga-szerződéssel láncolták a dobogóhoz karmestereiket. Évad közben semmi turné! Igaz, maga az utazás is hosszadalmas volt, míg a kontinenseket hajók kapcsolták össze. Abban a szisztémában teljesen kizárt volt, ami ma mindennapos gyakorlat; például Baremboim, ha 30 évvel korábban születik, nem lehetett volna főzeneigazgatója a berlini Staatsopernek és – egyidejűleg – vezető karmestere a Chicago Symphony-nak. Ormándy is tavasszal-koraősszel vezényelt Budapesten a 30-as években, Doráti ugyanígy 1945 után.

1933 után „legközelebb” 1946. szeptember 5-én vezényelt Doráti Budapesten. Egy évvel korábban meglátogatta családját-szeretteit. Még látta „lyukasan” a Zeneakadémia Nagytermének mennyezetét; eltévedt akna ütötte a nézőtér első jobboldali kis csillárja közelében. 46-ra már bestoppolták a rést, hanem a pusztavakolatra jóval később került rá a díszítés. Hallottam ezt a hangversenyt, az orgonauülés második sorából. Ekkor mutatkoztam be a Székesfővárosi Zenekar jövöltábjából a III. Leonóra-nyitányának, a Haffner-szimfóniának, Kodály Páva vari-

ációinak és – Menuhin révén – Bartók Hegedűversenyének. Ekkor láttam először karmestert szemből, figyeltem, mit csinál frakkban este (hogyan mit csinál ingujjban-pulóverben délelőtt, azt úgy két év múlva ismertem meg). Arra megbízhatóan emlékszem, hogy a Bartók műből semmit nem értettem meg, a Hegedűversennyel túlságosan korán találkoztam. Évtizedekkel később, Jemnitz Sándor kötetbe gyűjtött zenekritikáiból tudtam meg, hogy Doráti nem csupán a koncerten vezényelt fejből, a próbákat is partitúra nélkül irányította. (Lehetett ebben valami bizonyítási szándék: „lássátok zenészek, mire vittem”; mert amúgy nem tudom, mi értelme van fejben tárolni, hogy teszem a 3. Ziffer előtti nyolc ütem plusz Auftakt dallamával mi történnék.)

A tavasz, koranyár, meg az ősz minden évben Budapesten találta Doráti Antalt. A Székesfővárosiaknál, ritkábban a Filharmonikusoknál (A Rádiózenekar a stúdióban munkálkodott első éveiben, a nyilvános koncertéletben nem vett részt.). Az Operaházban Rózsalovagot hallottam vele és emlékezni vélek Csodálatos mandarinjára is. Lenyűgözött precizitása, technikai perfekciója, de a lelket valahogy nem markolta meg. Igaz, Klemperer, a budapesti lakos igen magasra tette a zenei mércét, nehéz volt azt elérni, vagy éppen felülmúlni.

Utoljára 1948 őszének legendás Bartók-fesztiválján hallottam. Azután majd két évtizednyi generálpauza. A vasfüggönnyet nem kívánta átlépni, gondolom, nem vették tőle éppen jónéven a hazai hivatalok, amit a disszidensekből verbuvált Philharmonia Hungaricáért tett. 1965-től ismét rendszeressé váltak koncertjei az ÁHZ-val, 1970-től a Rádiózenekarral is. Azonos néven jött egy másik karmester, éppoly virtuóza a zenekarnak, mint amilyennek megismertem, de karakterekben, emóciókban, zenei tartalmakban mérhetetlenül gazdagabb. Ma is hallani vélem élményszerű bécsi klasszikusait, Brahms és Mahler-értelmezéseit, feledhetetlen Bartók-, Kodály-interpretációit. Saját kompozícióiból egyszer sem vezényelt, bő terméséből, bevallom, alig ismerek valamit.

Elképesztő mennyiségű hanglemezt készített a 30-as évek végétől. Eleinte

főleg baletzenéket. Még 78-as fordulat számú normál-lemezre dirigálta dallasi zenekarával, a helyi kórossal, Carelli Gábor szólójával a Psalmus Hungaricust – magyarul! Gyanítom, ez a mű első felvétele. Mikrolemezen prezentálta a Philharmonia Hungaricával Haydn 104 szimfóniáját. Részt vett a magyar Bartók-összkiadásban.

Személyes ismeretségünket a hanglemeznek köszönhetem. A 70-es években rögzítette korongra Kodály valamennyi zenekaros kompozícióját, közöttük a Régi magyar katonadalok című népdalrondót, a Marosszéki meg a Galántai táncok 1917-ben keletkezett előképét. Ezt egyszer adták elő, Bécsben, 1918 januárjában. Doráti erről érthető mód nem tudott és ősbemutatónak vélte hangfelvételét. Leveleztünk ez ügyben, aztán egyszer csak felhívott, amikor Gordonkaversenyének budapesti bemutatójára hazajött. Starker Jánosnak írta, ő játszotta nálunk is, Charles Bruck Párizsban működött erdélyi magyar karmester vezényletével. Akkor találkoztunk egy próbán, utána telefonált, valahányszor Budapesten koncertezett.

Rendkívüli embert ismertem meg benne, igazi humanistát. Élvezetes beszélgetéseket folytattunk magyarul, olykor németül, hogy felesége, a pianista Ilse von Alpenheim is értse. Jó ember volt, jótékonyak is mondhatnám, de az direkt sértőnek számítana. Doráti csendben adott, segített sokaknak, nem tekintette ezt önreklám terepének, PR-fogásnak. Senki nem tudná összeállítani azok névsorát, akiket teljesen önzetlenül és hivalkodásmentesen így vagy úgy támogatott.

Amerikai-svájci – kettős – állampolgár volt, de magyar honpolgár. Büszke volt a 75. születésnapján átadott kormánykitüntetésre, a Zeneakadémia tiszteletbeli tanári címére, a Bartók-Pásztory-díjra, amelyet alapítványi formában nyomban szét is osztott magyar muzikusok között. Bernben halt meg 1988. november 14-én. Ravatalánál Kovács László, a Miskolci Szimfonikusok karmestere képviselte önmagát, s egyszemélyben a Magyar Népköztársaságot. Svájci Nagykövetségünknek csupán részvétáviratra futotta.

Breuer János

Európa egyesül

Az Eroicától az Örömdáig

2004 május 5-én nálunk is felcsendül az EU himnusza

Ha bemegyünk a terézvárosi katolikus plébániára, a halotti anyakönyvek XVI. kötetének 437. lapját felutva, a 413. számnál lévő bejegyzés adja hírrül, hogy 1865. április 25-én temették el az 58 éves korában elhunyt Hunyady János doktort (23-án halt meg), aki Bártfán (Kassától északra) született, 1807 körül.

1839-től Pest város tiszteletbeli főorvosa, majd 1847-től tényleges főorvosa lett. Míg az általa, Bécsben és Pesten kiadott verbunkos táncokon Jean Baptist de Hunyady néven szerepel, a magyar zene-történet Hunyady János Keresztély-ként tartja őt számon. „Pesti orvos, jó hegedűs, Csákány fűjő, s Klavirista” – írja róla Mátray Gábor (Tudományos Gyűjtemény, 1829, III. köt. 72. l.) Itt jegyezzük meg, hogy a csákány transzponáló fuvaltaszerű hangszer volt, amely az egykorú irodalomban speciális magyar hangszerként szerepel.)

Hunyady doktor nyomtatásban megjelent műveinek felsorolására ezúttal nem térünk ki, megjegyezve, hogy a Studia Musicologica 1990. évi (32) számának 61., 66., 77., 99. és 108. oldalán, illetve az 1984. évi (24) számának 75. oldalán találjuk azok tematikus műjegyzékét.

Mindenesetre abból, hogy „Trois Hongroises” című kiadványa már 1822 őszén, 15 éves korában megjelent Pesten, arra következtetünk, hogy sokoldalú, tehetséges ember lehetett. Az 1841-ben Pestre költözött német zeneszerző, Volkmann Róbert neki ajánlotta „Chant de Troubadour” című, hegedűre és zongorára írott darabját (Op. 10). Volkmann persze később sem a kedvezőtlen művészeti közállapotok miatt maradt Pesten (négy évig ugyan Bécsben lakott, de visszajött), hanem jóbarátai, Hunyady doktor, Heckenast könyvkiadó és mások kedvéért (Heckenast pilismaróti birtokán írta a „Souvenir de Maróth” című improptut).

Hunyady János Keresztély kiadványai közül rendkívüli jelentőségű számunkra az a csákányra írott (Op. 2.), négy Bihari-verbunkost tartalmazó kotta (feltehetően mindegyik Bihari-mű), amely 1824-ben jelent meg Bécsben (lásd: OSZK Zene-műtár Mus. pr. 15145 és Régi Zeneakadémia könyvtára M 46881). A kiadványról további információ Lichtl Károly közleményében (a Vereinigte Ofner u. Pester Zeitung 1824. évi, dec. 2-i számában, Nr. 97, 1475. l.) található.

Lássuk tehát a kiadvány 1. számú, Largo Maestoso-tételéhez kapcsolódó, Molto vivace-feliratot viselő friss magyart, majd pedig a 2. számú, Andante-tételt (1. kotta).

A fenti dallamok beható vizsgálatát követően arra a meghökkenítő következtetésre jutunk, hogy tulajdonképpen három Beethoven-mű dallamforrását tartjuk a kezünkben!

Sőt, általuk nem kevesebbre vállalkozhatunk, mint hogy a Beethoven-életmű

1. kotta

Hunyady János Keresztély 1824-ben, Bécsben megjelent, négy Bihari-verbunkost tartalmazó sorozatából az 1. szám frisse, és a 2. szám Andante-tétele

2. kotta

Az ismétlődő utáni e-moll dallam Bihari Andante-tételében (Hunyady), amely a G-dúr hegedűrománc e-moll, verbunkos témájának forrása (lásd még: Zenekar, 2003 december, 44–45. l.)

3. kotta

A G-dúr románc verbunkos témájában jól felismerhetők a Bihari-verbunkos (Andante-tétel) e-moll középészének motívumai

„hősi” korszakán átívelő utazást tegyünk a múltba, a III. (Eroica) szimfóniától a IX. szimfónia Örömdójáig.

*

A 2. számú Andante-tétel második részének e-moll dallama az 1800-as évek elejére, a G-dúr hegedűrománc megszületésének idejére visz el bennünket. A valószínűleg 1800 és 1802 között keletkezett, op. 40-es mű megjelenítésére elsőként a lipcsei Hoffmeister és Kühnel ki-

adó vállalkozott 1803 decemberében: „ROMANZE pour le Violon Principale avec Accompagnement de 2 Violons, Flûte, 2 Oboes, 2 Bassons, 2 Cors, Alto et Basse, composée par LOUIS van BEETHOVEN. Oeuvre 40...” (2., 3. kotta).

A G-dúr románc verbunkos témájának folytatását – bár kissé „széttöredezett” állapotban – szintén felismerhetjük az Andante-tétel ismétlődő utáni 3. és 2. ütemének dallamvezetésében, ritmikájában.

A G-dúr hegedűrománc verbunkos részletének kimunkálása vezet majd el a nagy szimfóniák sorát elindító Eroica-szimfónia gyászinduló tételének megszületéséhez (4., 5., 6., 7. kotta).

A G-dúr románc verbunkos témájának büszke hangulat-típusára (hangkészletére) ismerünk rá a III. szimfónia 4. tételének közepén megszólaló, délcegen ringó, sodró lendületű, „huszáros” muzikában (8., 9. kotta).

A G-dúr románc verbunkosának 12. üteme

4. kotta

Az Eroica-gyászinduló 5–6. üteme

7. kotta

Az Eroica-szimfónia gyászindulójának kezdete

5. kotta

Részlet a G-dúr románc e-moll témájából

8. kotta

A G-dúr román verbunkosának 11. üteme

6. kotta

Úgy tűnik, a III. szimfónia 4. tételében található, délcegen ringó, feszes, huszáros verbunkos-variáció a G-dúr románc verbunkos-motívumára épül (transzpozíció)

9. kotta

A 4. tétel epizód-témája „zsinóros mentébe öltözve” szökell végig a verbunkos-táncos (huszár) rögtönző leleményével a fenti románc-téma hangsorán.

Figyelmet érdemel még a románc 2. ütemének végén található trillás formula fényes „sarkantyúpengése”, amit majd az Eroica-gyászinduló fűgájának utókéval ellátott, trillás nyolcad-hangjaiban látunk viszont, de fontos szerepet kap a IX. szimfónia utolsó tételében is. Az V. szimfónia (2. tétel) nemesen ringó, táncos hangvételének értelmezéséhez most egy a-moll, Bihari-verbunkos részlete lesz segítségünkre, amely a Magyar Nóták Veszprém vármegyéből c. sorozatban jelent meg Árvai János neve alatt, 1828. nov. 14-én, Bécsben (10., 11. kotta).

10. kotta

Bihari a-moll verbunkosának középrésze (Magyar Nóták Veszprém vármegyéből, 102. szám, Árvai János névvel)

A 2. tétel főtémájának moll-variációja (asz-moll, 166. ütem) a magyar hősiesség-jelkép zenei kifejeződése (12. kotta).

István király-nyitány

Mielőtt tovább folytatnánk Hunyady János Keresztély kiadványának vizsgálatát, és szemügyre vennénk az 1. számhoz tartozó friss magyart, a feltehetően szintén Biharitól való Molto vivace-tételt (lásd

Major Bihari tematikus-katalógusának 80. számát), tájékozódjunk az István király-nyitány megszületésének előzményeiről, amely August von Kotzebue „István király, Magyarország első jótevője” című színpadi művének szövege alapján komponált Beethoven-dalmű előjátékként készült, az új, 3500 férőhelyes, pesti német színház 1811. október 1-re tervezett megnyitására. (A színház a Vörösmarty téren lévő, egykor a Filharmóniának is otthont adó épület helyén állt. Csak a mindennapi nyelvhasználat emlegette német színházként, hivatalos neve „Királyi Városi Színház” volt.)

Amint Dr. Max Ungernek, az Ernst Eulenburg kiadó által megjelentetett kispartitúrához írott ismertetőjében olvashatjuk, Beethoven 1811. július végén kapta meg Kotzebue „Ungerns erster Wohltäter” c. darabjának szövegét, és augusztus második felében látott hozzá a két munkához (a másik az „Athén romjai” volt). Bár Beethoven szeptember 13-án már postára is adta a kész anyagot, végül a megnyitót el kellett halasztani, és így 1812. február 9-én adták elő az „István király”-t. Meghökentő, hogy mintegy három hét alatt már el is készült a két művel.

Beethoven sajátkezűleg készített felirata a Porosz Állami Levéltár tulajdonában lévő, eredeti kéziratán a következő: „Partitur zu Ungerns Wohlthäter – Overture zum Vorspiel von Ludwig van Beethoven.”

A továbbiakban Hornyák Mária: „Beethoven, Brunszvikok, Martonvásár” (Martonvásár, 1993., 8. l.) című könyvéből idézünk:

„A Brunszvikok, akiknek oroszlárnésük volt abban, hogy a zeneköltő közel

került hozzánk magyarokhoz. Az ő meghívásukra látogatott el Budára, Alsókerompárra és Martonvásárra. Nagy valószínűséggel neki köszönhető az is, hogy 1800-ban (megj.: május 7-én, a Várszínházban) sor került a Mester egyetlen budai vendégszereplésére, mint ahogyan részük lehetett abban is, hogy Beethoven két alkalmi darabot (István király, Athén romjai) írt a pesti Német Színház megnyitójára(1812).”

Amikor Beethovennek 1811 nyarán orvosos utasítására két hónapot Teplitzben kell töltenie, Brunszvik Ferenc gróf megígéri neki, hogy vele megy, ezért Beethoven két hetet vár barátjára. Július 4-én Bécsből írja: „... legkésőbb e hó 12-ig, nem bánom 15-ig várlak, de ellentmondás nélkül! Ez a legfelsőbb parancs. Ezt nem lehet megszegni súlyos következmény és büntetés nélkül, hanem teljesíteni kell mindenképp, feltétlenül. – Minden jót, kedves hűséges barátom, kérem Istent, vegyen oltalmába téged... Várjuk hatszoros villámgyorsaságú válaszodat, legfelsőbb parancsunkra semmi más válasz nem lehet, csak – igen, igen, igen gyorsan – különben haragom Budáig ér.”

De Brunszvik Ferenc végül mégsem utazik. Beethoven csalódottan, panaszkodva írja másik magyar barátjának, Zmeskáll Miklós bárónak (kiváló csellista, titkár az udvari magyar kancellárián): „Átkozott egykori zenegrófocska, hol az ördögben van? – Eljön ma a Hattyúba, igen vagy nem? – Nos, itt láthatja mellékelten, mi mindent nem tettem a magyarokért. (Megj.: sajnos ez a melléklet nem maradt fenn.) Ha egy német szavát nem adva megígér valamit, az egészen más, mint az, hogy egy ilyen magyar gróf (Brunszvik), aki most Isten tudja, milyen lumpolása miatt nem jöhet, s így nekem egyedül kell utaznom, mi több, még meg is várakoztatott...” (Környei Elek: Beethoven Martonvásáron; Székesfehérvár, 1958, István Király Múzeum közleményei. B sorozat 16-17 sz., 43. l.; vö: Hornyák i.m. 134. l.)

De Beethoven neheztelése nem tartott sokáig, amint a következő levélrészletből látjuk:

„Éppen mikor kocsira készültem szállni, hogy Teplitzbe utazzam, csomagot kapok Budáról azzal a kéréssel, hogy írjak valamit az új pesti színház megnyitására. Miután három hetet töltöttem Teplitzben és jól érzem magam, orvosom tilalma ellenére nekiülök, hogy segítsek a magyar

11. kotta

Az V. szimfónia 2. tételének főtémája (részlet). Beethoven az idézett főtéma-részletet követően hátrafelé haladva, oda-vissza mozgással hullámoztatja vissza a dallamot a kiindulópontig. A 2. ütem első fele visszafelé, második fele előre mozdul a 3. ütem elejére, majd a 3. ütem gé-hangja visszahajlik a felütéshez

12. kotta

Az V. szimfónia 2. tételének hősi hangulatú, asz-moll variációja

bajuszosoknak, akiket szívből szeretek...” – írja Beethoven 1811. október 9-én lipcsei kiadójának, s említi, hogy kifejezetten e munka sürgőssége miatt sietett vissza Bécsbe. (Lásd: Hornyák i.m. 65. l.)

A pesti színházban elhangzott Beethoven-művekről Kultsár István is beszámol lapjában (Hazai és Külföldi Tudósítások, 13. szám), említve, hogy annak megnyitására „készítette ama híres német author Kotzebue August” az „István király”-t és „Athén romjai”-t. „Mind a kettő énekkel vagyon elegyítve. A muzsikát készítette Beethoven úr; mellyről meg kell vallani, hogy valóságos remekmunka.”

Isoz Kálmán „Beethoven-kultusz fővárosunkban” című írása 1927-ben jelent meg (Országos Zeneünnepély Beethoven halálának századik évfordulója alkalmából c. kiadvány, 63–66. l.). A továbbiakban ebből idézünk. Kultsárnak „Beethoven e rövid lélekzetű munkáját megbecsülte s mikor jótekonycélú előadásra valamely művét kérték tőle, többek között az „István király” nyitányát is felajánlotta. A Nemzeti Múzeum Zenei Osztálya őrizi ezt a nagyérdékű levelet, melyet e tárgyban Varena Józsefhez írt s melyet im itt közlünk először magyar fordításban”:

T. U.

Ha leveléből világosan ki nem tetszenék, hogy a szegényeknek hasznára kíván lenni, úgy nem kevésbé megbántott volna azzal, hogy felszólításához rögtön a fizetést (számokat) hozzáfűzte. Kora gyermekkorom óta nem hagytam el azt az igyekezetemet, hogy művészetemmel a szegénysorsú emberiség szolgálatára álljak, – ezért más jutalom nem jár, nem kell, csak a belső jó érzés, mely az ajándékozást mindig kíséri. Íme itt küldök egy oratóriumot, melynek előadása egy fél estét igényel, egy nyitányt s egy fantáziát ének-karral. Ha ott Önöknél a szegényháznak tőke alapja van, úgy helyezze el ott ezt a három művet, mint ajándékot s mint a Szegények hangversenyének tulajdonát. Küldök Önnek ezeken kívül egy Bevezetést Athén romjaihoz, melynek vezérkönyvét azonnal s a legrövidebb idő alatt lemásoltatom, azután egy nagy nyitányt István a magyarok első jótévőjéhez. Mind a kettő két műhöz tartozik, melyeket a magyarok részére új színházuk megnyitására írtam (l. hasonmását). De lesz oly szíves és írásbelileg biztosít, hogy ezt a két művet, melyek nyomtatásban még nem jelentek meg,

13. kotta

Bihari verbunkosa (a Hunyady-kiadvány 1. számához tartozó friss-tétel) az István király-nyitány lassú bevezetésének téma-forrása (Beethoven hátulról halad visszafelé, majd az elejére ugrik a motívumok összeválogatása során)

s hosszú ideig nem is jelennek meg, nem fogja továbbadni. Az utóbbi nagy nyitányt azonnal megkapja, mielőtt én azt Magyarországból visszakapom s ez néhány napon belül biztosan meg fog történni. A nyomtatott Fantáziát talán elő tudná Önöknél egy dilettáns hölgy adni, akiről nekem Schneller tanár úr említést tett. A kiadók a 4. szám utáni C-dúr kórus szövegét megváltoztatták, de teljesen ellentétben a zenei kifejezéssel. Ezért a ceruzával följele írt szavakat kell énekelni. Ha erre az oratóriumra szüksége volna, úgy a kiírt szövegeket is el tudom Önnek küldeni, s így a szegények költségei kisebbek lesznek. Ez ügyben legyen szíves s írjon nekem.

Tisztelője

Ludwig van Beethoven

A Beethoven-levelben említett (és az Örömóda-dallam korábbi előzményének tartott) Karfantázia (Op. 80) 1811 júliusában jelent meg Lipcsében.

Az „Allegro molto” részben (185. ütem) sodró lendületű, c-moll magyar tánc veszi kezdetét (lásd 13/B kotta) ’re-dó-ti-lá-,szi-,fi hangkészséttel, amely magyaros hangulati irányba történő elmozdulás a ’fá-mi-re-dó-,ti-,lá hangsorra épülő főtémához képest, magyaros figuratív variáció köntösében lépve elő. (A két hangsor együtt jellegzetes verbunkos sort ad ki, lásd: Háry-intermezzo.)

Az energikus hangvételű dallam emlékeztet a c-moll vonósnégyes (Op. 18, 1801) 4. tételének magyaros táncára (különösen kottaidézetünk utolsó sora a kvartett-tétel elején lévő, koronás záró-motívumra, amely a G-dúr románc verbunkosában is megtalálható, lásd: Zenekar, 2003. december, 46. l., 17. kotta). Ugyancsak érdemes összevetni a kvartett-tétel ismétlődő utáni négy ütemét a Korfantázia-főtéma 9-12. ütemével. A kvartett említett négy üteme magyaros, szinkópás lüktetésre épülő variáció. Ha az első három ütemből kivesszük az átmenőhangokat (e és dé), oda-vissza hintázó nyolcadmozgással újabb variációt, az István király-nyitány presto-mellék-témáját kapjuk.

De folytassuk tovább Isoz Kálmán munkájának olvasását:

„Annak dacára, hogy az »István király« alkalmi szerzemény, mégsem tűnik le a színpadról, s aligha csalódunk, ha azt állítjuk, hogy a budai Várszínházban játszó

13/b. kotta

A Karfantázia (Op. 80, 1808) magyaros variációja (Allegro molto). A 3. sor végét vö. Cserebogár-dallamunk kottapéldáival: Zenekar, 2003. szept., 24. l.

14. kotta

Az István király-nyitány lassú bevezetése

magyar társulat érdeme e mű felelevenítése, mert 1819 szeptember 9-én a magyar színészek »István király«-t játsszák. Ez a Kotzebue darabjának – némi kihagyások árán való – összevont fordítása. Erre a pesti Városi Színházban október 25-én felújítják a »König Stephan«-t. Esztendőre még érdekesebb ez az eset, mert míg október 4-én a magyarok Budán »István a Magyarok' első királyá«-t játsszák, addig Pesten ugyanaznap a német színészek a »König Stephan Ungarns erster Wohlthaeter«-t hozzák színre...”

*

Most lássuk tehát a Hunyady J. Keresztély által kiadott, 1. számú Lassú magyarhoz tartozó Allegro vivace-tétel idevonatkozó részletét, és tegyük mellé Beethoven István király-nyitánya lassú bevezetésének témáját (13., 14. kotta).

15. kotta

Beethoven (lásd Bihari „Molto vivace” tételének elejét) a verbunkos dallam táncosan ringatózó jellegét emeli ki

16. kotta

Az Esz-dúr zongoraverseny hősi hangvételű induló-zenéjének magyaros ritmikája (1. tétel, 1809) Kottapéldánk 5–6. üteméhez hasonló ritmikai változat található a Karfantázia indulójában: 323–324. ütem

17. kotta

Az István király-nyitány 93. ütemében kezdődő triolás téma-változat dallamkörülíró triola-üktetése már az Eroica-szimfónia 2. tételében (Maggiore) is felbukkan

főtéma előkés indításánál fontos a beszédes, táncos „szövegmondás”, hiszen jellegzetes verbunkos ritmikáról van szó, gondoljunk csak Bartók „Tempo di verbung” feliratot viselő hegedűversenyének (1. tétel) főtémájában, a 4. ütem elején, kissé élénkebb tempóban megszólaló, hasonlóan „beszédes” ritmikára.

A lassú bevezetést követi a Presto-rész (41. ütem), amely jókedvű, táncos (szinkópás), magyaros ritmikájával szinte beborban a halkán záruló, bevezető zene után. Jellegzetes, magyaros hangulatot teremt ehhez az 5. ütem előkével megfricskázott ritmikája. Ez a feszes lüktetés folytatódik a következő ütemekben is, amelyeknek az ütemek elején elhelyezett sforzato-jelek adnak sajátos karaktert.

Ez az előkés, magyaros hangulat-típus már két évvel korábban (1809), az Esz-dúr zongoraverseny (Op. 73) első tételének hősi indulózenéjében is felbukkan, négy negyedes változatban (16. kotta).

Úgy tűnik, ennek a büszke, táncos ritmikának lelassított, előke nélküli változata adja az 1811–12-ben komponált VII. szimfónia 2. (Allegretto) tételét indító főtéma induló-ritmusú lüktetését is. A később ehhez csatlakozó ellendallamba már az előke is bekerül, jellegzetes súlyt adva az általa indított, kötőívvel „elrejtett”, lágyan ringó szinkópának. Talán nem véletlen, hogy a szimfóniával egy időben készült István király-nyitány lassú bevezetése főtémájának ritmikáját a 6. és 5. ütemben visszafelé olvasva (lásd 14. kotta) ennek az ide-oda ringó, gyönyörű ellendallamnak a 15–16. ütemében található, jellegzetes, táncos, ringatózó mozgását fedezhetjük fel.

A nyitányt tovább vizsgálva, az 53. ütemtől a kürtök a feszes, Esz-dúr Presto téma-indítás lágyan ringó, ide-oda hullámzó, dallami hangulatfestését adják. Ezt a fagottok, majd a fuvalák is átveszik, miközben a 61. ütemtől a hegedűk jellegzetesen magyaros, szinkópás változatban hozzák a dallamot, az eltolt súlyokkal mintegy biztosítva a vidám hangulatú táncmuzsika ritmikus kíséretét is.

A 93. ütemtől a hegedűkön és a brácsákon a téma-indítás újabb dallamkörülíró, triolás ritmikai változatát halljuk. Ennek a változatnak egy 1803-ban készült, verbunkos-ihletettséggel rokonára ismerünk az Eroica-szimfónia 1. tételének Maggiore-részében (68. ütem), amely akár az István király-nyitány egyik további téma-variációja is lehetne (17. kotta).

18. kotta

The image shows three staves of music for violins (VI.). The top staff has markings for 'arco' and 'rinforz.'. The middle and bottom staves have markings for 'p' and 'pp'.

Az István király-nyitány Presto-részének melléktemája az Örömóda 12. variációjának forrása. A 141. ütemben a derűs melléktemát lefojtott dinamikájú, g-moll verbunkos variáció szakítja meg (1. hegedű)

20. kotta

The image shows a single staff of music for a bassoon (Fagott) with dynamic markings 'f', 'sf', and 'sf'.

Az István király-nyitány 161-162. ütemében a fagott és a cselló jellegzetes „alla Ungarese” ritmikát és hangsúlyozást hoz a kíséretben

A 117. ütemben – Bihari játékos dal-lamkörülíró tizenhatodjainak mintájára (lásd a Hunyady által közreadott Allegro vivace tétel indítását) – újabb téma-változat jelenik meg, amelyben a IX. szimfónia Örömóda-témájának 12. variációjára ismerünk rá (18., 19. kotta).

Erre a hasonlóságra később még visszatérünk. A „biharis” téma-variáció előbb a fafúvósokon, aztán a hegedűkön és a brácsákon jelenik meg. A 141. ütemben, a hegedűkön B-dúrban megszólaló, derűs téma-változat váratlanul megszakad, és – akárcsak valami távoli emlék – egészen lefojtott dinamikával g-moll verbunkos variáció jelenik meg, mintha csak a 10 évvel korábban, „azokban a boldog időkben” született G-dúr hegedűrománc verbunkos téma-variációjának (lásd a 3. kotta végét) emléke homályosítaná el néhány pillanatra a régi, magyarországi élményeket, hangulatokat felidéző mester szemét (lásd a 18. kotta végét).

A nosztalgikus moll-hangulatot rövid átvezetés után a dúr téma újabb, diadalmas, szélesen hömpölygő változata (161. ütem) követi, triolás ritmikai kísérettel fokozva az ünnepi, örömteli hangulatot. Az új téma-változat elején (161–162. ütem) magyaros, tánclelésből adódó ritmika és hangsúlyozás tűnik fel a fagott és a cselló szólamaiban, amit a timpani és a többi hangszer is támogat. Ez a magyaros ritmikai képlet található például, Beethoven üteméhez hasonló hangsúlyozással, Anton Wranitzky hiányos állapotban fennmaradt (MTA Ms. 10.076/16), „Alla Ungarese” (Nr. XVI. National Hongraise) feliratú, 1803-ban, Bécsben megjelent, verbunkos táncában, illetve az ugyanekkor, Bécsben, két füzetben megjelent 24 galántai tánc (lásd a keszthelyi Helikon könyvtárban, 806/A és B jelzettel) 2. füzetének 5. számában, továbbá lásd a Hunyady (Bihari) kiadvány 2. számában, az 1. ütem végén lévő súlyt.

További változata (♩♩ ♩♩♩) hallható ennek a ritmikai sémának az Eroica-gyászinduló főtéma-utótagjában (18.

19. kotta

The image shows a single staff of music for strings (Str. 8va) with a dynamic marking of 'pp'.

Az Örömóda 12. variációjának indítása

21. kotta

The image shows a single staff of music with the title '[XVI.] alla Ungarese' and a dynamic marking of 'p'. The measure number '16 T.' is indicated at the end.

Anton Wranitzky „National Hongraise” feliratú tánc (Bécs, 1803) jellegzetes magyaros ritmikával és hangsúlyokkal

22. kotta

The image shows a single staff of music with the title '5. un poco allegro' and a dynamic marking of 'p'. The measure number '16 T.' is indicated at the end.

A Galántai táncok-sorozat 5. számú tánc (Bécs, 1803, 2. füzet)

23. kotta

The image shows a single staff of music with a dynamic marking of 'p'.

Az Eroica-gyászinduló főtéma-utótagjának magyaros ritmikája

24. kotta

The image shows a single staff of music with a dynamic marking of '(ff)' and 'sf'.

A VII. szimfónia Fináléjának főtemája

ütem második fele), valamint a VII. szimfónia 4. tételének fő témájában is, a hegedűkön (20., 21., 22., 23., 24. kotta).

A 199. ütem rövid átvezetése (Tempo I.) után a nyitány 207. ütemében ismét visszatér a Presto-rész. Ezt követően, az igen rövid, lassú visszatérésben (Tempo I., 391. ütem) a szerző búcsút vesz a nemesen ringó Bihari-motívumtól, majd annak ♩ ritmikáját hirtelen felgyorsítva kezd bele a végső Presto-ba, amelyben boldogan, önfeledten száguldanak a korábban melléktémaként felbukkant változat sodró lendületű nyolcadai (lásd az Öröm-oda 12. variációjának kezdetét).

Ezzel a diadalmas kódával osztozik tehát Beethoven szeretett magyar „bajuszos” barátainak örömeiben a pesti Királyi Városi Színház megnyitása alkalmával. De ekkor már valójában sokkal többről van szó. Beethoven ekkor érez rá arra a hangulat-típusra – gondoljunk csak a tercekben mozgó, melléktémaként szereplő változatra, lelassított tempóban – ami majd az Öröm-odat, egy nemes hangvétellű dallam boldog, önfeledt ide-oda hullámzását hozza el számára.

*

Beethoven rögtön a VII. szimfónia elkészülte után, mintegy négy hónap alatt (!) írja meg a VIII. szimfóniát (1812 októberében készül el vele). Brunszvik Jozefinhez 1804 végétől 1807 végéig fűződő szerelmi kapcsolata Jozefin férjhezmenetele miatt megszakad, majd a boldogtalan házasság következtében újra kezdődik. Teplitzbe érkezve, 1812. július 6-án reggel, 6-án este és 7-én reggel is küld neki levelet, az utóbbiban „én halhatatlan kedvesem”-nek szólítva Jozefint. Csak később kerül sor a végleges szakításra, valószínűleg 1816-ban látják egymást utoljára.

Magyar Szüretölő Ének

1816 március 13-án a lipcsei Allgemeine Musikalische Zeitung II. mellékletében (Lásd: Régi Zeneakadémia Könyvtára, RK 2531/18) hat, Magyarországról beküldött dal jelent meg, amelyekkel kapcsolatban azt olvashatjuk, hogy egy „kiválóan nagyrabecsült komponista” egy sorozatra való, eredeti nemzeti dalt és táncot küldött Magyarországról, amelyeket a legnagyobb gondossággal jegyzett le 1815. évi magyarországi utazása során.

Bár az újság név szerint nem említi,

biztosan tudjuk, hogy a dalok lejegyzője és beküldője Fusz János (szül. Tolna, 1777. dec. 16. – megh. Buda, 1819.) Pozsonyban és Bécsben működött zeneszerző volt.

A beküldött hat dallam közül a 2. szám a „Magyar Szüretölő Ének” címet viseli. (Major Ervin részletesen ír róla „Magyar dal Beethoven feldolgozásában” c. tanulmányában, lásd: Fejezetek a magyar zene történetéből.)

A szöveg Kisfaludy Sándor verse nyomán készült, amely „Himfy szerelmei” című, elbeszélő lírai verskötetének első részében, az 1801-ben, Budán megjelent „Kesergő szerelem”-ben (113. l. 71. sz.) található.

A helyenként hibásan közölt szöveg elárulja, hogy Fusz János nem ismerte Kisfaludy versét. A harmadik, hibás szótagszámú versszak nem Kisfaludytól való, hanem valaki alkalmasszerűen toldotta hozzá.

A dal megjelenése nem került el Beethoven figyelmét sem, és később más népdalátíratokkal együtt feldolgozta.

Ennek története ott kezdődik, hogy Beethoven már 1803-ban kapcsolatba került George Thomson skót zenebaráttal, aki rá akarta őt beszélni skót, valamint vallon és ír dallamok feldolgozására, azok stílszerű kísérettel, elő- és utójátékkal való ellátására. Beethoven 1810. július 17-én el is küldte az első 53 dalt, amelyek egy 126 dalt tartalmazó kiadványban meg is jelentek 1816-ban, Edinburghban.

Beethoven egykori titkára, Schindler 1841. dec. 25-i levelében arról értesíti a Breitkopf céget, hogy 69 Beethoven által feldolgozott skót, francia, spanyol, portugál és svájci dal van a birtokában, amelyek közül 35 még nem jelent meg nyomtatásban.

Franz Espagne, a berlini királyi könyvtár őre 1860-ban két füzetben ad ki Beethoven dal-átíratokat „12 verschiedene Volkslieder” címmel, köztük egy szicíliai és velencei dalt.

Még 32 dalról tesz említést 1865-ben Thayer, közölve azok kezdő ütemeit (Chronologisches Verzeichnis der Werke L. van Beethovens, Berlin), de ezeket elveszítettnek hitték.

A Beethoven-évforduló alkalmával, 1927-ben, Wilhelm Lütge érdekes bejelentést tett a Breitkopf és Härtel kiadó „Der Bär” című Beethoven-évkönyvében, egy újabban felfe-

dezett, 24 népdalfeldolgozást – köztük egy magyar dalt – tartalmazó kéziratról, amely George Thomson számára készült, és tőle 1823. június 17-én került a Paine és Hopkins kiadóhoz. Ettől kezdve 1925-ig a kézirat sorsa ismeretlen, amikor is a Breitkopf kiadó megvette Heck bécsi antikváriustól. (Előzőleg egy olasz kereskedő volt, aki egy angol antikváriustól szerezte meg.)

A Breitkopf kiadó csak jóval később, 1941-ben jelentette meg a magyar dallamot egyéb Beethoven-feldolgozásokkal együtt, „Neues Volksliederheft für eine Singstimme und Klavier mit Begleitung von Violine und Violoncello” címmel, „23 Tiroler, Schweizer, Schwedische, Spanische und andere Volksweisen” felirattal.

A kiadó a dalokhoz hegedű- és csellószólamot is illesztett, a kiadvány száma: Breitkopf Nr. 5745 a. Az „Édes kínos emlékezet” kezdetű dal Beethoven műveinek jegyzékében WoO 158a/22 számon szerepel. A dalok partitúrája a Szabó Ervin könyvtár zenei könyvtárában, Zq 27610 jelzettel található.

Az „Ungarisches Weinleselied” címmel megjelent dal magyar szövegén látszik ugyan, hogy magyarul tudó korrektorkorrekciót igényelt javítani az 1816-ban, Lipcsében megjelent, régies szövegen, de sajnos ő sem ismerte Kisfaludy költeményét, és a zenei súlyok helyenként ugyanúgy nem esnek egybe a magyar szóhangsúlyozás szabályaival. A későbbiekben Kisfaludy eredeti költeményének szövegét is mellékeljük majd a Beethoven által feldolgozott dalhoz, Major E. közreadása nyomán.

Mielőtt a Magyar Szüretölő Ének dallamával foglalkoznánk, megjegyezzük, hogy Beethoven a VII. szimfónia 4. tételének fő témájával egy 6/8-os, F-dúr, ír dalfeldolgozásának dallamát használta fel (Nora Creina), fergetes magyar táncá alakítva, magyaros ritmikái köntösbe öltöztetve azt (25. kotta).

Ami a Szüretölő Éneket illeti, először is szeretnénk felhívni a figyelmet Hunyady J. Keresztély kiadványa (1824) 2. (Andante) tételének első ütemére. A Bihari-

25. kotta

Beethoven ír dal-feldolgozásának (Nora Creina) dallamát alakította fergetes magyar táncá a VII. szimfónia 4. tételében

Bihari (Hunyady-kiadvány) Andante-dallama a Szüretőlő Ének egyik hangszeres változata

verbunkos első része ugyanis az énekelt Szüretőlő Ének hangszeres változata, amely felvonultatja a korabeli verbunkos zenélési mód jellegzetességeit, rögtönző leleményét (26., 27. kotta).

Érdekes összevetni a Fusz által 1815-ben, Magyarországon hallott Szüretőlő Ének dallamát Schubert 1815 augusztus 19-én, Goethe verse nyomán komponált „Heidenröslein” (Vadrózsa) című dalával (28. kotta).

Már korábban, az István király-nyitány lassú bevezetéséhez felhasznált Bihari-verbunkos tanulmányozásakor bepillanthattunk Beethoven „műhelytitkaiba”. Fordítsuk most figyelmünket a 2. számú Bihari-szerzemény (Hunyady) első periódusára. Rögtön szembetűnik, hogy a második periódus első négy ütemének már

vizsgált, e-moll dallama (a G-dúr hegedűrománc szintén e-moll, verbunkos-témájának forrása) itt is G-dúr környezetben található, akárcsak Beethoven románcában.

Lássuk most Bihari első periódusának korábbi, 1815 nyarán, Fusz által lejegyzett változatát, a szintén G-dúr Szüretőlő Éneket. A Beethoven-tól ellesett módszert alkalmazva, kezdjük azt hátulról visszafelé olvasni, majd a dal elejére ugorva próbáljunk meg annak motívumaiból – de csakis az ott előforduló hangokat és motívumokat rendesen, vagy visszafelé olvasva – egy olyan dallamot összerakni, ami hasonlít a G-dúr románc főtémájára (29., 30. kotta).

Amint láthatjuk, a kísérlet figyelemreméltó eredménnyel járt, pedig igyekeztünk

mereven ragaszkodni az eredeti ritmikai elemek és motívumok használatához!

Amennyiben helytálló következtetésünk, hogy a G-dúr románc főtémájának forrására sikerült ily módon rátalálnunk, ebből az a tanulság adódik, hogy Bihari – akit a románc e-moll, verbunkos dallama inspirálójának tartunk – már 1801 táján ismerhette a Szüretőlő Ének dallamának (lásd 4. ütem) G-dúr hangnemből kilépő, „hangulati kitérős” változatát. (Ez a változat jelenik meg Schubert Vadrózsa-dalában is, annak 6–10. ütemében.)

Úgy tűnik tehát, Beethoven számára már ismerős lehetett a Szüretőlő Ének dallama, amikor 1816-ban felfigyelt a lipcsei Allgemeine Musikalische Zeitungban közreadott dalra, és népdal-átiratai között feldolgozta azt.

A G-dúr románc kettősfogásokban mozgó főtémájával kapcsolatban igen figyelemreméltó, ahogy Beethoven a 36. ütemtől nyolcadokban lüktető „hajlítás”-kísérettel „dúsítja fel” a dallamot, mintha csak az eredeti verbunkos dal hajlításainak lépegetve körülíró mozgását, hangulatát akarná visszalopni a főtéma dallamába. Mintha ennek a hangulatnak a szele

26. kotta

27. kotta

28. kotta

No. 2. Magyar Szüretőlő Ének.

F. P.

a) Ein durch die Güte seines Weibes berühmter Ort. (d. Einsaad.)
b) Von der zweyten Schöpnre mögen die awy letzten Verse fehlen. (d. Einsaad.)

Az eredeti költemény:

Édes kínos emlékezet,
Oh Badacsony' szürete!
Múlatságos gyülekezet,
Oh rabságom' kezdet!
Ott tudtam meg, kicsoda Ó,
'S micsoda a' szerelem;
Amor' nyila miként sebző,
'S mi az édes gyötrelem.
Nem úgy mentem, a' mint jöttem,
Nagy különbség volt Közöttem,
A' ki valék azelőtt
'S a' ki lettem, látván Őt.

Édes kínos emlékezet
a' Badatsonyi szüret,
Mulatságos gyülekezet
a' Rabságom kezdete.
Nem úgy jöttem, a' mint mentem
Nagy különbség volt Közöttem,
A' ma kedves Hazában;
Badatsonynak vidékire
Balatonnak szélére.
3. Repüly, repüly honyában
A' ma kedves Hazában;
Badatsonynak vidékire
Balatonnak szélére.

A Magyar Szüretőlő Ének (Lipcsei Allgemeine Musikalische Zeitung, 1816). Balra Kisfaludy Sándor költeménye, jobbra annak a német lapban közölt „változata” látható, a hozzátoldott 3. versszakkal.

Liedlich (♩ = 66) Op. 3. No. 8

Schubert 1815 augusztusában komponált Vadrózsa-dala (G-dúr) a 6–10. ütemben látható „hangulati kitérővel”

29. kotta

A Szüretőlő Ének motívumaiból konstruált dallam a G-dúr hegedűrománc főtémáját adja ki

30. kotta

L. van Beethoven, Op. 40.

A G-dúr hegedűrománc főtémája. A mű 36. ütemében a főtéma „figuratív” nyolcadkíséretes „variációja” jelenik meg

„csapna meg” bennünket a kísérletképpen konstruált, lelassított dallam (29. kotta) mozgását követve is. De hasonló hajlításokat találunk nemcsak Schubert említett dalában, hanem a IX. Szimfónia Örömodájának élénkebb tempójú, 6. variációjában is.

Major Ervin (lásd: Fejezetek a magyar zene történetéből, 59. l.) rámutat ugyan a Szüretelő Ének és a Vadrózsadal kezdetének hasonlóságára, de kijelenti, hogy „A Szüretelő Ének semmiféle más feljegyzésben nem maradt fenn.”

Dallamát „vándorló dallam”-nak tartja, és a német daloskönyvekben „Die Hussiten zogen von Naumburg” kezdetű szöveggel található, magyar eredetűnek feltüntetett dalt állítja vele párhuzamba. 1952-ben írt tanulmányában nem említi azt a fontos körülményt, hogy Hunyady kiadványa megőrizte számunkra annak egyik, Bihari által játszott változatát.

Szabolcsi Bence már korábban rámutatott (Beethoven – művész és műalkotás két

31. kotta

A Szüretelő Ének 8. és 7. üteme visszafelé olvasva, majd a zárómotívummal lezárva

32. kotta

A G-dúr románc verbunkos „hajlításai”, trillás ritmikai sémái az Örömoda 6. variációjában, illetve annak kíséretében is megtalálhatók

korszak határán, Bp. 2/1948, 254–255. l.), milyen fontos állomást jelentett a Szüretelő Ének abban a hosszú folyamatban, amely során Beethoven eljutott az Örömoda dallamáig.

Valóban úgy tűnik – különösen a már vizsgált, 1811-ben keletkezett István király-nyitányról elmondottak alapján –, hogy a Szüretelő Ének már a végső ösztönzést adhatta Beethovennek a IX. szimfónia híres dallamának megtalálásához.

Elég, ha csak rápillantunk a dal 1–2. és

5–6. ütemére, majd visszafelé olvasva hozzáillesztjük az utolsó másfél ütemet, kiegészítve az utolsó ütem második felével, és máris kirajzolódik előttünk a nemesen hullámzó, 8 ütemes dallam (31. kotta).

Ahogy már korábban érintettük a IX. szimfónia utolsó tételének 763. ütemében kezdődő 12. variáció, és az „István király” melléktémájának azonosságát, vizsgáljuk most meg a szimfónia-tétel 6. számú, „Freunde trinken...” kezdetű variációját (297. ütem) is. Az a benyomásunk támad,

33. kotta

Az Örömoda 6. variációja és annak táncos, „sarkantyús” kísérete (részlet)

Ungarisches Weinleseslied

Magyar Szüretelő Ének
Nach der Heimat Rebenfluren

22

Violino

Violoncello

Voce

Pianoforte

Allegro

1. E - des ki - nos
2. Nem úgy jöt - tem,
3. Re - pülj, re - pülj
Had I thought thy
1. Nach der Hei - mat
2. Fern sind je - ne
3. Ei - le auf des

em - lé - ke - zet a ba - da - cso nyi szü - ret, Mu - lat szá - gos
a - mint men - tem, nagy kü - lömb - ség volt köz - tem, la la la la -
ho - nod - ban, az én ked - ves ha - zám - ban, Ba - da - csony - nak
trill - so - rang - ing. Not a sigh had - éer been thine; Had I deem'd thy
Re - ben - flu - ren wan - dert weh - muts - voll der Sinn, wo wir man - ches
fro - hen Stun - den, un - be - stän - dig ist das Glück, Ju - gend ist da -
Trau - mes Flü - geln nach dem teu - ren Vá - ter - land, nach der Hei - mat

34. kotta

gyü - le - ke - zet, a fáb sá - gom kez - de - te.
la - la - la la la la la - la la - la
vi - dő - ki - re, Ba - la - ton - nak szé - lé - re.
heurt so chang - ing. Thousandstünder have bro - ken mine.
Glück er - fuh - ren, schweifen die Ge - dan - ken hin.
hin - ge - schwunden, nur die Seh - sucht blieb zu - rück.
Re - ben - hü - geln, an der See - en dunk - len Strand!

A Magyar Szüretelő Ének Beethoven által készített dal-feldolgozása a Breitkopf-kiadó által hozzáillesztett hegedű- és csellószólammal, valamint német és angol szöveggel kiegészítve

hogy itt éppen a Szüretelő Ének verbunkosdal-hajlításaiból csinál figuratív variációt Beethoven, fényes sarkantyú-pengéssel adva vidám, táncos kíséretet a boldogan szárnyaló-ringó dallamnak. Lássuk csak a G-dúr hegedűrománc hasonlító, hajlításos dallamvezetését és a záró, „sarkantyús” formulát (32., 33. kotta).

A szimfónia-tétel 296. ütemétől kezdve érdekesen adódik hozzá mindehhez a kürtök mély dudabasszusa, majd ehhez jön a 313. ütemtől a kontrafagott és a nagybőgő népiesen dudaszzerű, oktáv-váltogató nyolcadmozgása!

A Szüretelő Ének, mint forrásmű vizsgálataánál tehát fontos szempont, hogy ne csupán dallamforrást, de táncos karaktert is lássunk benne az Örömóda-hoz, és annak variációihoz vezető úton. Már az Örömóda-főtéma 10. és 11. ütemében is a Szüretelő Ének hajlításos dallamvezetése, verbunkos stilizálása látszik felbukkanni.

És most lássuk a Magyar Szüretelő Éneket Beethoven feldolgozásában, kiegészítve a Breitkopf kiadó által hozzászerkesztett hegedű- és csellószólammal (34. kotta).

Beethovenről olvashatjuk (lásd Dr. Mercz Árpád írását: Zenekar, 2003. december, 48. l.): „A levelek és feljegyzések alapján mondhatjuk, hogy Beethoven általában magyar bort fogyasztott... kedvelte és becsülte a jó magyar bort.” Ez azt jelenti, hogy a magyar muzsikához kapcsolódó hallásélményei mellett számításba kell vennünk a magyar borhoz fűződő különleges kapcsolatát is, amikor az általa „Weinleselied” felirattal ellátott, verbunkosdal-átíratot, és annak lehetséges hatásait vizsgáljuk.

Magyaros stílusjegyek az Örömóda-variációkban

Vajon csak az Örömóda dallamának legközelebbi forrásaként tarthatjuk számon a Szüretelő Éneket, vagy pedig kijelenthetjük, hogy magyaros, táncos karakterével is ösztönzőleg hatott a tizenkétféle változatban felcsendülő dallamra?

Amint már említettük, a 6. variációban (297. ütem) a Szüretelő Ének magyaros hajlításaiból fon figuratív variációt Beethoven, miközben az énekesek Schiller alábbi verssorait éneklék:

„Freude trinken alle Wesen
An der Brüsten der Natur...”
(Iszunk mind e drága nedvet
A természet keblein)

A vidám, szüreti muzsika népies hangvételű kíséretéből mintha a jellegzetes tánclépésből adódó, az ütem 2. és 4. ütéseire eső súlyokat hallanánk ki. A vonós szólamokon végighullámzó, feszes trillálás formula (a G-dúr hegedűrománc verbunkos témájának jellegzetes, ütemzáró sé-

mája) egyre határozottabb, „fényes sarkantyúpengéssé” válva, fokozza a hangulatot. Magyarázatul ide kívánczik egy német (osztrák?) katonatiszt „Ungarischer Nationaltanz” címmel, 1792-ben, a bécsi Historisch-politisches Journal der kaiserl. königl. Erblande c. újságban (II. füz. 193-198. l.) megjelent, igen értékes leírásának részlete:

„... A sarkantyúk összeverése... lényeges része a magyar táncnak. Sarkantyú nélkül táncolva a magyar tánc elveszteni egész erejét. Mert ezt a sarkantyúk pengésétől kapja, melyet a táncos a zene ütemével ügyesen tud egyesíteni.” (Lásd: Réthei P. Marián: A magyarság táncai, Bp., 1924, 287. l.)

Tehát sarkantyúpengés – amitől a magyar tánc az „erejét”, feszességét kapja, amit a táncos a zene ütemével egyesít...

Lássuk most a következő, 7. variáció (Alla Marcia, 331. ütem) hősi indulózenéjét, amely Beethoven Esz-dúr zongoraversenyének (1. tétel, 1809) a zenekaron megszólaló, hősi induló-hangulatát idézi fel, benne az István király nyitány (1811) Presto-témájának (5. ütemétől) hetyke előkével indított, magyaros ritmikájával.

Bár ez a variáció 6/8-os ütemben íródott, a később energikus nyolcadmozgással megjelenő fuga kedvéért, a korábbi 4/4-es lüktetés nem szűnik meg, hanem sajátos, katonás, hősi karakterrel folytatódik. Itt már valódi, fényes sarkantyúpengést hallunk (pianissimo dinamikával a triangulumon, cintányéron és a nagydobon) a négyes lüktetés 2. és 4. tánclépésére, míg az 1. és 3. lépés egyedül a triangulumé.

Ezt az érdekes módon összeállt négyes lüktetést, és a belőle kibontakozó, sodró lendületű nyolcadokban folytatódó fuga kapcsolatát megpróbáljuk – jellegének és szándékának megfelelően – kissé kiélezettebb pontozással, „magyaros” ritmikával

Az Örömóda 7. variációjának hősi indulózenéje (alatta kissé pontatlanul ugyan, de érzékeltetni próbáljuk a sajátos, négyes lüktetésben rejlő ritmikai szándékot)

érezkeltetni, párhuzamba állítva azt a III. szimfónia verbunkos lüktetésű gyászinduló-tételének Maggiore-témájával, annak magyaros, játékos triolákban mozgó, dallamkörülírásos variációjával (lásd 17. kotta), (35. kotta).

Már csak röviden említjük, hogy az Örömóda 12. variációja (763. ütem) a VII. szimfónia Fináléjához hasonlóan, fékevesztett száguldással indul, s ezzel már a IX. szimfónia 4. tételének kódája veszi kezdetét. Ismerős dallam köszön ránk, amivel az István király-nyitány presto-részének melléktemájaként már találkozhattunk.

*

Beethoven már 1793 óta tervezi, hogy megzenésíti Schiller „Óda az örömhöz” című versét. A gondolat sokáig érlelődik benne, míg végül 1822-ben papírra veti az Örömóda dallamát.

Két, magyar vonatkozású mű jelenti a végső stádiumot ebben a hosszú érlelődési folyamatban, ezek vannak segítségére a nemesen hullámzó, himnikus dallam megalkotásában. E két dallamforrásnak, az István király-nyitánynak és a Magyar Szüretelő Éneknek külön is emléket állít a Mester az Örömóda 6. és 12. variációjában.

1986 óta ez a dallam az Európai Unió hivatalos himnusza: az összefogás, kölcsönös bizalom és együttműködés gondolata jegyében. Világrajöttében nekünk, magyaroknak is részünk volt, s szimbolikusan a mi kultúránk, múltunk is jelen van – mindig is jelen volt – ebben a himnuszban.

2004. május 5-én, az EU ünnepnapján, Európa sok országában hangzik majd fel Beethoven gyönyörű dallama. De nekünk kedvesebben, ismerősebben zeng majd, akárcsak az a szép, déli harangszó, hangozzék fel bárhol is Európában...

Rakos Miklós

Andreas Schultze-Florey

Minőségi nád

Szerencse dolga lenne a nádkészítés a fafúvósok számára?

Ahol oboisták, klarinétosok és fagottosok nádjaiukról kezdenek beszélni, sóhajok és panaszok hangzanak. Kétségek közt hányódó szólisták, akik röviddel a hangverseny előtt esedezve felfelé irányított tekintettel ülnek a hangoló szobában, növendékek, akik tisztelettel és csodálattal teli pillantással sandítanak tanáraik titkokkal teli nádkészítő művészetére és kívánják, hogy nekik legyen szabad már végre maguknak készíteniük nádjait – a nádkészítés legenda és súlyos probléma is egyben. De mi akadályozza az érintett fafúvósokat, hogy a nádépítést mint lehetőséget megragadják saját hangszínük, kifejezésük, hangjuk mozgékonyágának az anyagon keresztül jelentős befolyásolására? – Nagyon szívesen megtennék, de... A következő cikkben Andreas Schultze-Florey megvilágítja a problémát és egy elképesztően egyszerű megoldást javasol.

A ráfordított idő

A saját nád elkészítésére fordított idő minden esetben a hangszeres gyakorlásra szánt teljesítménnyel vetekszik. Ez önmagában is kézzelfogható oka lehet az ettől a munkától való távolságtartásnak. Egy gazdaságossági számvetés, az oboások és fagottosok számára magas kezdeti beruházásokat jelentő egyedi szerszámok, speciális gyalugép sem feltétlenül ezt a módszert mutatja előnyösebbnek a készen vásárolt náddal szemben. Klarinétosoknál ez a dolog egészen másképpen néz ki. A nádak építési módja messzemenően alkalmas sorozatgyártásra, így minden gond nélkül beszerezhető a kedvező árfekvésű anyag a különböző gyártóktól. Ha egy klarinétos egyszer rátalál a neki megfelelő nádra, inkább vesz egy tízdarabos dobozt és kiválasztja azt a hármát, amely neki a legjobban megfelel. A maradékot egyáltalán nem tudja felhasználni, ennek ellenére azonban egy nagy dobozban gyűjti „rosszabb időkre”. Az a klarinétos, aki teljesen maga készíti nádjait olyan ritka, hogy védetté kellene nyilvánítani. Ennek megfelelően a főiskolákon ezt a művészetet csak kivételes esetben oktatják. Összpontosítsunk tehát arra a kérdésre, mi az, ami az oboisták és fagottosok életét a nádkészítéssel annyira megnehezíti?

Mint minden kézműves művészetnél, a nádkészítésnél is némi gyakorlatra van szükség. Ennek minden esetben a szükséges türelemmel kell találkoznia. Ellenkező esetben újból és újból előfordul, hogy még hosszas gyakorlás után sem mutatkozik elegendő siker. Ha tapasztalt muzsikust nézünk a válla fölött nádkészítés közben, feltűnik, hogy legtöbb esetben először a nádnyelv készül el, amit hosszabb időre kipróbálás, igazítás majd újbóli pihenés céljából félretesz, miközben a remény és a meghiúsulástól való félelem egyes érzései edzik, nevelik a készítőt. Ez a folyamat nagyon hosszadalmas, közben kifáradhat a fa és a sikertült darabok élettartama még azelőtt véget ér, hogy a fáradozást koronázó sikert az alkotó igazán kiélvezte volna. Nem csekély azon kollegák és kolleginák száma, akik állandóan a „nádedzés” és a már kiöregedő nádak körforgásában vergődnek. Felemelő ugyanakkor az az érzés, amely az évek során az anyag, annak helyes megmunkálása iránt kialakul. De éppen ez az az érzés, amit nemcsak leírni nehéz, de ami megakadályozza a készítés fortélyainak továbbadását is. Ezt erősíti, hogy egy bizonyos nád esetében reménytelennek tűnhet teljeskörű sikert elérni, mivel az adott példányt – éppen a dolog sajátosságából adódóan – maga a készítő sem tudja utólag megigazítani.

Az anyag

Régóta nem ismeretlen szakmai körökben, hogy egy nád minősége nagy mértékben a felhasznált anyag, nevezetesen az „arundo donax” természetes képződés minőségétől függ. Ezeket a különleges nádszálakat dél-franciaországi ültetvényeken nevelik kimondottan erre a célra. A termesztők felelőssége, hogy a növekedési körülmények, az aratási időpontok, a környezeti befolyások nagy terhet jelentő különbségeit a fa tulajdonságainak megfelelő módon kezeljék. A nádépítés biztonságosabb eredményességének keresésekor egyértelműen kell feltenni a kérdést: milyen kritériumok alapján válasszák ki a muzsikusok a célnak megfelelő fát?

Gyakorta a külső héj színét tekintik mérvadónak a megfelelő fa kiválasztásakor. Sötéten foltozottnak, sárgán csillogónak, csupán csak nem zöldnek, de leginkább világos sárgának kell lennie. A felület állapota is szolgálhat okként. Mások viszont inkább a fanyelvek metszetén jól kimutatható szálakra hagyatkoznak, vagy arra, hogyan viselkednek gyalulásnál a forgácsok. Oboisták szívesen forgatják egymásnak az éppen legyalult darabok végeit, hogy azok hajlékonyságáról meggyőződjenek. Mindezeket az ismer-

tetőjegyeket nem szokás elutasítani, annál is inkább, mivel – a helyes összetételben, összekötve a bizonyosság érzésével és a sokéves tapasztalattal – újból és újból bebizonyosodnak. A nagy mértékű szubjektivitás azonban kevéssé engedi e módszert szélesebb nyilvánosság elé és megnehezíti az utánezést is. Valamivel tárgyilagosabbak az úgynevezett edzettségi tesztek. Ezekkel a speciális műszertartozékokkal meg lehet mérni, hogy a megadott pontnyomás milyen mértékben formálja át a fa belsejét. A nyomásmélység egysége 1/100 mm, és objektív felvilágosítást ad számunkra az anyag mért pontjának egy adott irányában meglévő rugalmasságáról. Gondot okozhatnak a munkadarab különböző mérési pontjain tapasztalható különböző értékek. Fagottnád készítésekor mérés előtt először a fa belét kell belső gyalulással eltávolítani. Ugyanakkor az edzettségi tesztek rugónyomását a készítők nem szabályozták, így a leolvasott értékek egymással nem összehasonlíthatók. Érdekes azonban edzettségi teszterrel felülvizsgálni azokat a fákat, amelyeket előzőleg tapasztalt kezek válogattak ki szubjektív kritériumok

alapján. Az ezeken az anyagokon mért értékek szokás szerint nagyon szóródhatnak, így tehát kétséges lenne akár egyik vagy másik módszert is erőltetni. Felvetődik a kérdés, miért nem alkalmaznak már régóta a fagottosok és az oboisták a nádépítéshez ilyen edzettségi tesztet. Vajon ez a műszerekkel való mérés általános elutasítása? Riasztóak lennének a beszerzési költségek? Vagy még mindig alábecsülik egy megbízható faválasztás jelentőségét?

AquaSelektor

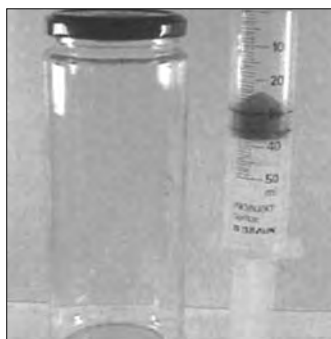
E kérdés megoldásához döntő adalék lehet a cikk szerzője által az utóbbi években kifejlesztett és kipróbált módszer. Az alapelv éppoly egyszerű, mint amilyen meggyőző: az anyag vastagságát a feldolgozás előtt vízben, a felhajtóerő összehasonlító mérésével állapítják meg. Az eljárás bizonyára nem új, de tekintettel a döbbenetesen jó tapasztalatokra alig érthető, miért nincsenek a piacon mind a mai napig a nádkészítés állandósított

adatait összefogó, ilyen típusú méréseket szolgáló készülékek. Talán egyenesen ebből a tényből egy nem sejtett lehetőség adódik. A teszteljárások fejlődésének jelenlegi állapota és a tartozékok szériagyártására felkért ajánlattevők részéről hiányzó mindennemű visszhang oda vezetett, hogy az oboa, angolkürt, klarinét és fagott hitelesített mértékegységét szükségből egy orvosi kellékek gyártó cég fejlesztette és állítja elő. A módszer dokumentálására és a mértékegység utánépítéséhez szükséges részletes útmutatóhoz minden esetre költségkímélő utat találtak: ez pedig az internet. Bizonyára nemcsak a művészek között alakul majd ki forró vita a szerzői jogokról az internettel kapcsolatban. Az ötlet nem kereskedelmi célú továbbadása, mint lehetőség; egymás között vitatkozni; a folyamatot fejleszteni és igény szerint aktualizálni – mindehhez ideális előfeltételeket teremt a WorldWideWeb. Gyártó és felhasználó számára minden szükséges információ megtalálható erről az AquaSelektorról a nem olyan régóta hozzáférhető weboldalon: www.schufluo.de.

Bevezetés a mértékegység saját elkészítéséhez

Egy csavarmentes végű üveg, egy injekciós tű, csekélyke kézügyesség elegendő ahhoz, hogy rövid időn belül valaki AquaSelektort készítsen. Oboa, angolkürt, klarinét, fagott – csak az építés módjában különböző, a mérés alapelve teljesen egyforma. Példaként álljanak itt a fagottosok számára szükséges szerszámok, fogók:

1. „Proinjekt” típusú 51 ml-es injekcióstű a Brauntól (Typ 0872 8925), legalább 12 cm magas és 7 cm átmérőjű, csavarmentes végű üveg. Az injekcióstűnek a www.re-med.de internetes honlapon lehet utánanézni (tel.: 081 57/92 96 29).

6. A cégjelzés fölött körben a fecskendőn vízálló filccel vonalat húzunk, hogy az AquaSelektor vízszintjét jelölni tudjuk. A vonal helyét a fecskendőn lévő beosztás 0-pontjától 10 cm-re kell kijelölni.

2.
– kalapács és tű
– 10 mm-es fúró
– 32 mm-es lemezvágó
– 17 mm-es csavarkulcs (csőfogó)
– körreszelő
– rozsdavédő festék vagy körömlakk
– különböző kések
– kerti olló

7. A fecskendőből teljesen kiemeljük a dugattyút. A gumiszigetelést csavarhúzóval vagy teáskanál végével lehet megemelni. (A gyógyszermaradékot legkésőbb most kell forró víz és mosogatószer segítségével eltávolítani.)

3. Az üvegtető belső oldalának közepére a tűvel kis lyukat ütünk, amit aztán fúróval 10 mm-re tágtunk

8. A tűhöz csatlakozó hengert teljes egészében levágjuk késsel a fecskendőről, és így egy cca. 1-2 cm átmérőjű nyílást kapunk.

4. A lemezvágóval az üvegtető belső oldaláról 32 mm-es átmérőjű részt metszünk.

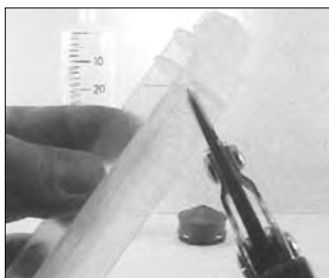
9. A fecskendőn, a rányomtatott számok magasságában, de az ellentétes oldalon hegyes késsel egy lyukat ejtünk. Fönt, a vízszint magasságában is fúrunk egy lyukat. Ehhez csőigazító szerszámot vehetünk segítségül.

5. Egy körreszelővel köröskörül lesimítjuk a nyílás élét. A nyitott lemezt a nyílás peremén rozsdavédő festékkel, körömlakkal vagy valami hasonlóval szigeteljük.

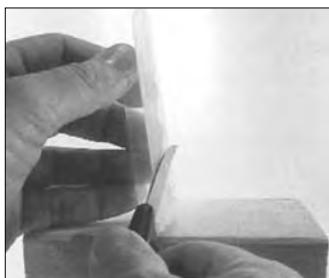
10. A dugattyú fogóját kerti ollóval vagy késsel közvetlenül a fogólemez alatt vághatjuk le.

11. A dugattyú alsó végét a gumiszigetelő rátéttel együtt ugyanúgy eltávolítjuk úgy, hogy a vágás enyhén ferdén fölfele mutasson.

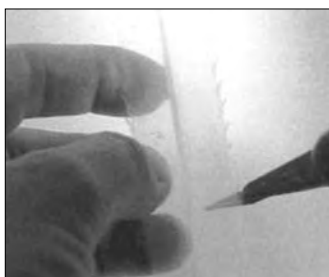
17. 25 féle fát ismernek már, amelyeket erre a célra, a megfelelő rádiusszal nevelnek. Ezeket vízálló filccel be kell számozni 1–25-ig.

12. A dugattyú négy lapjának egyikét teljes egészében levágjuk.

18. Az AquaSelektrot feltöltjük hideg vízzel a vízszintet jelző csíkgig.

13. Az eltávolított lap mindkét oldalán jobbról és balról a szélétől mintegy 8 mm-re kb. 0,5 cm mélyen, fentről meredek szögben bevágjuk, hogy egy szárnyszerű mintadarabot kapjunk.

19. Hogy az AquaSelektor vízszintje ne süllyedjen, a mérés előtt közvetlenül minden egyes fadarabot félig megmerítünk egy már odakészített vizespohárban.

14. A dugattyút mint további alkatrészt sima oldalával a fecskendő feliratos részéhez visszacsúsztatjuk.

20. A fadarabot ezután nedves végével süllyesztjük az AquaSelektorba. Fent, a tetőn a mérőcső szélén a mutatóujj többszöri koppantásával lendítjük a vízbe a fadarabot.

15. A fecskendő felső részét az üvegtető nyílásán keresztül ledugaszoljuk.

21. A szárazság felhasználás (TroockenAuftrieb=TAT) mértékét a skálán lehet leolvasni és egy nyomtatványon fel lehet jegyezni. Minél vastagabb (nehezebb) az anyag, annál alacsonyabb ez az érték.

16. Az üvegtetőt felcsavarjuk az üvegre és a dugattyú gumiszigetelését a fecskendő végéként a hengerre nyomjuk.

22. Miután mind a 25 fát megmértük, pontosan négy óra hosszára egy edénybe tesszük, és egy fedővel víz alá nyomjuk őket. Ezután minden fadarabra vonatkozóan megismételjük a mérési folyamatot az AquaSelektorban, most azonban a nedvesség felhasználást (NassAufTrieb=NAT) lehet a nyomtatványon jelölni.

FAGOTT

Holtszám: *6111* / *98* Datum: _____

Nr.	TAT	NAT	SAT	Reg.	Bemerkung
1	26	4	40		
2	27	19	44		
3	28	6	28		
4	29	14	38		
5	30	6	36		
6	31	10	31		
7	32	7	26		

23. Mindkét oszlop (TAT és NAT) értékeit az adott fához rendeljük, mint összefelhasználás (SummeAufTrieb=SAT) kerülnek a nyomtatványra. Minden fagottos kiválaszthatja, melyek az optimális értékek az ő nádja számára.

26. Mindezt jól igazolja, hogy ugyanannyi erővel lehet egy 1,4 mm vastagságú, 30-as SAT értékű keményfát megmunkálni, mint az 1,1 mm vastagságú, 50-es SAT értékű puhafát.

24. A jó fákat azonnal ki lehet belülről gyalulni; ezek azok, ahol a vastagság megfelel a SAT értékeknek. Alacsony értékek kemény fára utalnak, amelyekből kevesebbet gyalulnak ki. Ezekben az esetekben több héj keletkezik, amit később kívülről legyalulnak. A szerszám ezután már a fa puha rétegeire simul. A puha fáknál többet kell belülről ki-gyalulni, hogy később a szerszám közvetlenül a héj alatt haladhasson.

27. A belülről készre kigyalult fákat nedvesen, finom dörzspapírral lehet lesimítani és folyóvíz alatt leöblíteni, majd néhány hétig (egy hónapig) pihentetni kell.

25. Minden cég, amelyik belső gyalut gyárt, a merevlemezű forgalmazza, hogy az különböző mélységig tudjon a fába hatolni és a szerszám többféle célt is szolgálhasson. Segítségét jelenthet egy állítócsavar a megfelelő fokozatokkal.

FAGOTT

Holtszám: *6111* / *98* Datum: _____

Nr.	TAT	NAT	SAT	Reg.	Bemerkung
1	26	4	40		
2	27	19	44		
3	28	6	28		
4	29	14	38		
5	30	6	36		
6	31	10	31		
7	32	7	26		
8	33	4	21		
9	34	15	49		
10	35	8	43		
11	36	7	43		
12	37	16	53		
13	38	9	47		
14	39	17	56		
15	40	10	50		
16	41	19	60		
17	42	12	54		
18	43	21	64		

28. Azért, hogy később a kész nádkhoz még a SAT-értéket is hozzárendelhesük, minden olyan fa, amelyiket valóban nádnak dolgoznak majd fel, egy azonosítót kap, amit puha ceruzával jegyeznek a belső oldalára. Később ezt az azonosítót a kész (nád-)buzogány nyelére helyezik át.

A kiteljesedés

Természetesen minden AquaSelektorhoz egy használati útmutató is tartozik. Itt különböztetik meg a különböző hangszerekre vonatkozó egyes részleteket is. A fagotthoz használt fa feldolgozásának már jól bevált munkafolyamata során ismertté vált, milyen kevés ráfordítással lehet rendszerezni állapot szerint a feldolgozandó anyagot. A mérések összehasonlíthatóságának egyetlen előfeltétele a fák egységes hossza, amire egyébként is szükség van a belső gyaluláshoz. Fagott esetében ez a méret rendszerint 120 mm.

A módszer*

1159, különböző tájak fagottkészítésre alkalmas fáin vizsgálták, hogyan váltak be a mérési tapasztalatok a gyakorlatban. A módszer pontosságát úgy szavatolták, hogy a fák értékelése adott időtartamon belül két mérésen nyugodott. Így megállá-

pítható a fa vastagsága és nedvszívó képessége nélkül, hogy egyáltalán hozzányúlának a gyaluhoz. Fagottosok számára a minőségről szerzett ismereten kívül ennek még egy lukratív előnye van: ha már a belső gyalulás előtt kiderül, milyen puha vagy éppen milyen kemény a mindenkori munkadarab, pontosan beállítható a gyalulási mélység megfelelő fokozata. Így a felhasználható fák mennyisége ugrásszerűen megemelkedik. 1159 fából ezen a módon 715 darab tekinthető felhasználhatónak. Sok időt és fáradságot lehet megtakarítani a többi fa hiábavaló megmunkálásával.

Ha valaki semmilyen saját tapasztalattal nem rendelkezik a nádépítésre alkalmas fák statisztikai értékelésével kapcsolatban, annak nagyon tanulságos lehetnek az 1159 fa AquaSelektor tesztekől kapott különböző mérési eredmények. Az értékek skálája a 9 és 67 SAT között húzódik. Ezért nincs mit csodálkozni, hogy minden kézműves fáradozás ellenére folyamato-

san jó nádat csak a fa gondos kiválasztásával együttesen lehet készíteni. Helyes gyalulási mélységgel kombinálva a fagottnádak legmegfelelőbb kiinduló anyagául a 30 és 50 SAT értékű fákat lehet tekinteni.

Különösen kezdők számára, akik még nem érzik biztosan, hogy melyik az igazán jó anyag, a fa kiválasztásánál feltétlenül tanácsos valamilyen objektív kritérium szerint dönteni. Mindazoknak pedig, akik minden egyes fadarabot fel akarnak nádnak dolgozni, az AquaSelektorral elvégzett mérést javasoljuk. Ha nem elég sikeres az eredmény, egy pillantást vehetünk a mérési jegyzőkönyvekbe és minden bűnt az alkalmatlan anyagra lehet hárítani, ahelyett, hogy szükségtelenül bosszankodnánk. És ha egy jó fából jó nád készül, senki sem sértünk meg, ha diadalittasan kijelenthetjük: „Én ezt rögtön tudtam!” (A cikk elsőként a „Das Orchester” című laptársunk 02/12. számában jelent meg. Köszönjük a másodközlés jogát!)

* lásd Andreas Schultze-Florey: „A nádfa kiválasztása a felhasználási összérték-formulával (AuftriebSummenFormel)”, in: rohrblatt 02/1 (a cikk első megjelenése)..

Hangszerkereskedelmi és szolgáltató Kft.

1074 Budapest,
Dohány u. 86.
Tel./fax:
342-3623
Nyitva:
hétfő–péntek
9.30-tól
18.00 óráig
Szombat
9.30–13.00

Új és használt hangszerek vétele, eladása,
igazságügyi szakértő véleményezése, szakbecslése.

Alkatrészek, tartozékok, kiegészítők forgalmazása:
húrok, vonók, tokok, huzatok, állványok stb.

Thomastic, Pirastro, Corelli és Jargar húrok

Minden ami a fűjához kell!

A zenei hagyományok méltó megőrzése jegyében, a Fon-Trade Music Kft. Magyarországon egyedülálló hangszerkészlettel és szolgáltatásokkal áll a muzikusok, zenei intézmények és kereskedő kollégák rendelkezésére.

• a világ vezető fúvós márkáinak széles skáláját kínáljuk: nálunk ezeket nem csak megrendelheti,

kézbe veheti, kipróbálhatja, összehasonlíthatja.

- ritmus- és ütőhangszerek teljes tárházát, az Orff-hangszerektől a jazz- és rock szereléseken át a szimfonikus hangszerekig.
- szavatolt minőséget a tanuló hangszerektől a professzionálisig, melyek a világ legnevesebb hangszergyártó cégeitől közvetlenül kerülnek üzletünkbe.
- a fúvós hangszerek szakszerű javítását, karbantartását: javítóműhelyeinkben a legmodernebb és tradicionális technikák ötvözésével, elismert mesterek irányításával, eredeti gyári alkatrészek felhasználásával folyik a munka. **Így magától értetődő a garancia...**

1081 Budapest, Kiss József utca 10-14., Telefon: 06 1 210 2790, Fax: 06 1 303 1158, E-mail: fontrade.music@axelero.hu

Kedves Kollégák!

A Szegedi Szimfonikus Zenekar székházába 2003. december 30-ára virradó éjjel ismeretlen tettesek betörték és – egyebek mellett – eltulajdonították az alábbi hangszereket:

KÜHNL HOYER mod. SLOCAR symphony tenor harsona
+ 1 solo performance cserélhető korpusz (2003) gy. sz.: 946
KING 2104 F – SGX tenor harsona (1998) gy. sz.: 558 3745
YAMAHA YSL 648 R tenor harsona (1990) gy. sz.: 201 783
YAMAHA YHR 664 kürt tokkal gy. sz.: 206 939
3 db MUSICA STEYER kürt tokkal gy. sz.: 3736
gy. sz.: 1620
gy. sz.: 1618

Nemessányi-féle hegedű (319 sz.) Winter tokkal
több kis értékű hegedű olcsó tokkal
timpani verő készlet (6 pár) vászon tokkal

Kérünk mindenkit, akinek a felsorolt hangszerek valamelyikét megvételre kínálják, vagy olyan hangszer felbukkanásáról értesül, amely a kárunkra elkövetett betörésből származhat, azonnal értesítsen bennünket (irodánk: 62/420-256; Szelezsán István zenekari titkár: 30/22-86-622), vagy hívja a Rendőrséget. A Csongrád megyei rendőr főkapitány a nyomravezetőnek 200 000 Ft jutalmat ajánlott fel. Kérjük, hogy felhívásunkat a zenekarok függeszték ki, illetve továbbítsák a körzetükben levő zeneiskoláknak és hangszerkereskedőknek. Szíves segítségüket előre is köszönjük, és boldog, sikeres, békés – a mi mostani problémánkhoz hasonló helyzetektől mentes – új esztendő-t kívánunk! Szeged, 2003. december 31.

Gyüdi Sándor
igazgató karnagy

3 db, légi feladásra alkalmas **csellótok** eladó, vétel utáni 5 hónapos külföldi turné alatti igénybevétel után, kitűnő állapotban.

Bélelt, vállpánt, számszár, kerek.

Jutányos ár, kiváló alkalom.

Érdeklődni: 30-250-8240
Üzenet/fax: 356-1866

BUDAFOKI DOHNÁNYI ERNŐ SZIMFONIKUS ZENEKAR

Február 16. 19.30, Zeneakadémia
Vox humana bérlet
Bizet: Carmen
Km.: Honvéd Főfőkar (karigazgató: Pálkás Péter), Budapesti Akadémiai Kórustársaság (karigazgató: Balassa Ildikó)
Vez.: Hollerung Gábor

Február 20. 19.00, Budafoki Városháza díszterme
Városházi hangversenyesték bérlet
Ajándékhangverseny
„A jövő budafoki sztárjai”

Február 22. 11.00, Zeneakadémia
A megérthető zene bérlet
„A barbár”
Bartók: A csodálatos mandarin
Vez.: Hollerung Gábor

Március 5. 19.30, Zeneakadémia
Universitas bérlet
Beethoven: I. szimfónia
Tomasi: Concerto trombitára és nagyzenekarra
Bartók: A csodálatos mandarin – szvit
Km.: Boldóczi Gábor
Vez.: Toshihiko Matsunuma (J) a X. Budapesti Nemzetközi Karmester-verseny győztese

Március 19. 19.00, Budafoki Városháza díszterme
Városházi hangversenyesték bérlet
Mendelssohn: Hebridák – nyitány
Weber: I. (C-dúr) szimfónia Op. 19.
Sosztakovics: Kamaraszimfónia, Op. 110.
Vez.: Dian Tchobanov (BG)

Április 18. 11.00, Zeneakadémia
A megérthető zene bérlet
„A tökéletes”
Händel: A Messiás
Vez.: Hollerung Gábor

Április 23. 19.00, Budafoki Városháza díszterme
Városházi hangversenyesték bérlet
Schubert: Wanderer fantázia
Liszt: Négy elem – zenekari verzió
Km.: Honvéd Főfőkar
Vez.: Hollerung Gábor

Április 30. 19.30, Zeneakadémia
Vox humana bérlet
Ajándékhangverseny
Liszt: Les Préludes
Liszt: Négy elem – zenekari verzió
Cherubini: Requiem
Km.: Honvéd Főfőkar (karigazgató: Pálkás Péter), Budapesti Akadémiai Kórustársaság (karigazgató: Balassa Ildikó)
Vez.: Hollerung Gábor

A zene titkai szombat délelőtti koncert 11 órakor a Budafoki Városháza dísztermében
Ifjúsági hangversenysorozat

BUDAPESTI FILHARMÓNIAI TÁRSASÁG

Február 16. – Kodály bérlet
Bizet: Az arles-i lány – szvit
Saint Saëns: I. Csellóverseny, a-moll, op. 33

Debussy: Három noktürn
Ravel: La Valse
Km.: Fenyő László
Vez.: Lukács Ervin

Március 22.
Budapesti Tavasz Fesztivál
Copland: Billy a kölyök – szvit
Copland: Fanfár egy egyszerű emberért
Grofé: Grand Canyon – szvit
Vez.: Rico Saccani

Március 23.
Mahler bérlet
Copland: Billy a kölyök – szvit
Copland: Fanfár egy egyszerű emberért
Grofé: Grand Canyon – szvit
Vez.: Rico Saccani

Április 19.
Dohnányi bérlet
Április 20. – Mahler bérlet
Dvořák: VII. szimfónia, d-moll, op. 70
Csajkovszkij: IV. szimfónia, f-moll, op. 36
Vez.: Rico Saccani

DANUBIA IFJÚSÁGI SZIMFONIKUS ZENEKAR

Április 13. 19.30, Zeneakadémia
Csajkovszkij: Vonószereződés
Csajkovszkij: III. (Lengyel) szimfónia
Vez.: Rico Saccani

DEBRECENI FILHARMONIKUS ZENEKAR

Február 24. Debreceni Egyetem, Aula
Mozart: A-dúr klarinétverseny
Beethoven: VI. szimfónia
Vez.: Szabó János
Vez.: Kollár Imre

Február 29. Debreceni Egyetem Konzervatóriuma
Szedjük szét és rakjuk össze!
Beethoven: VI. szimfónia
Műsorvezető: Fenyő Gábor

Március 1. Bartók terem
Haydn: 49. Szimfónia, f-moll, „La passione”
Janaček: A ravasz rókácska kalandjai – szvit
Bartók: A csodálatos mandarin – szvit
Vez.: Charles Olivieri-Munroe

Március 29. Bartók terem
Bartók: Concerto
Haydn: szimfónia (?)
Vez.: Paul Weingold

Április 13. Debreceni Egyetem Aulája
Mozart: B-dúr fagottverseny
Beethoven: VIII. szimfónia
Km.: Vitányi József
Vez.: Kollár Imre

Április 18. Vojtina Bábszínház
Ismerjük meg közelebbről! – a hegedű
Vivaldi: A négy évszak – Tavasz
Mendelssohn: Szentivánéji álom
Műsorvezető: Fenyő Gábor

Április 29. Bartók terem
Petrovics Emil: II. szimfónia
Sosztakovics: IX. szimfónia
Vez.: Kovács János

GYŐRI FILHARMONIKUS ZENEKAR

Február 14. 19.00, Keszthely
Filharmóniai bérlet
Orff: Carmina Burana
Km.: A Magyar Állami Operaház énekművészei, Nemzeti Énekkar
Vez.: Medveczky Ádám

Február 16. 19.00 Székesfehérvár Vörösmarty Színház
Műsor mint 14-én

Február 17. 19.00, Veszprém Egyetemi Aula
Műsor mint 14-én

Február 18. 19.00, Győr Richter terem
Műsor mint 14-én

Március 8. 19.00, Richter terem
Richter bérlet
Részletek Erkel F.: Bánk bán,
Hunyadi László és Dózsa György c. operáiból
Km.: az Operaház énekművészei
Vez.: Medveczky Ádám

Március 9. 10.00, Apor V. iskola

Március 9. 12.30 Krúdy Gy. Gimnázium
Ifjúsági hangverseny
Erkel: Ünnepi nyitány
Erkel: Hunyadi L. – palotás
Erkel: Dózsa Gy. – fegyvertánc
Brahms: Magyar táncok I., VI., V.
Kodály: Hány János – intermezzo
Berlioz: Rákóczi induló
Vez.: Medveczky Ádám

Március 10. 8.55, Kovács Margit Ámk

Március 10. 12.00, Szabadhegyi Közokt. Közp.
Ifjúsági hangverseny
Műsor: mint 9-én

Március 11. 11.00, Móra F. isk.
Március 11. 13.00, Petz L. Eü. Szakközépisk.
Ifjúsági hangverseny
Műsor mint 9-én

Március 12. 10.00, Richter terem (Kölcsy Ált. Isk.)

Március 12. 12.00, Richter terem (Prohászka O. Kat. Isk.)
Műsor: mint 9-én

Március 19.00, Egyetemi csarnok
Tavaszi Fesztivál
Válogatás Zorán legszebb dalaiból
Km.: Zorán és zenekara
Vez.: Malek Miklós

Március ... 19.00, Győri Nemzeti Színház
Tavaszi Fesztivál
Mozart: Requiem
Km.: Győri Balett

Április 7. 19.00, Evangélikus Öregtemplom
Oratórium bérlet
Beethoven: Krisztus az Olajfák hegyén
Km.: M. Áll. Operaház énekművészei, Budapesti kórus
Vez.: Medveczky Ádám

Április 19. 19.00, Richter terem
Liszt bérlet
Chabrier: Espana
Rodrigo: Aranjuez concerto
Ravel: G-dúr zongoraverseny
Ravel: Bolero
Km.: Pusztai Antal, Oláh Margit
Vez.: Petro János

MAGYAR RÁDIÓ SZIMFONIKUS ZENEKARA

Február 20. 19.30, Olasz Kultúrintézet
Webern: Nyári szélben
Webern: Hat zenekari darab
Webern: Passacaglia
Mahler: X. szimfónia – Adagio
Vez.: Fischer Ádám

Február 24. 19.30, Zeneakadémia
Oratórium bérlet V/3
Brahms: Német requiem
Km.: A MR Énekkara
Vez.: Fischer Ádám

Március 9. 19.30, Zeneakadémia
Oratórium-bérlet V/4
Mendelssohn: Éliás
Km.: a MR Énekkara
Vez.: Vásáry Tamás

Április 1. 19.30, Zeneakadémia
Budapesti Tavasz Fesztivál
Debussy: Tavasz
Richard Strauss: Hősi élet – szimf. költemény
Vez.: Vásáry Tamás

Április 7. 19.00, Zeneakadémia
Oratórium-bérlet V/5
Bach: Máté-passió
Km.: A MR Énekkara és Gyermekkara
Vez.: Strausz Kálmán

Április 21. 19.30, Olasz Kultúrintézet
20. és 21. század zenéjéből
Jeney Zoltán: Halotti szertartás (bemutató)
Vez.: Kovács János

Április 26. 19.30, Zeneakadémia

Április 27. 19.30, Zeneakadémia
Beethoven-bérlet V/1
Április 28. 19.00, Veszprémi Egyetem Aulája
Beethoven: Egmont-nyitány
Beethoven: c-moll zongoraverseny
Beethoven: III. (Eroica) szimfónia
Vez. és zongorázik: Vásáry Tamás

MATÁV SZIMFONIKUS ZENEKAR

Február 5. 19.30, Zeneakadémia
Concerto bérlet (3)
Ravel: Bolero
Vukán: Zongoraverseny
Sosztakovics: Jazz szvit No. 2.
Km.: Vukán György (zongora)
Vez.: Ligeti András

Február 6. 19.30, Zeneakadémia
Világberlet (3)
Ravel: Bolero
Vukán: Zongoraverseny
Sosztakovics: Jazz szvit No. 2
Km.: Vukán György (zongora)
Vez.: Ligeti András

- Február 12. 18.00, MTA**
Koraesti bérlet (4)
De Falla: A bűvös szerelem
Brahms: D-dúr szerenád
Km.: Meláth Andrea (ének)
Vez.: Ligeti András
- Február 13. 19.30, Zeneakadémia**
Rapszódia bérlet (4)
Smetana:
Az eladott menyasszony – nyitány
De Falla: A bűvös szerelem
Brahms: D-dúr szerenád
Km.: Meláth Andrea (ének)
Vez.: Ligeti András
- Február 17. 19.30, MTA**
Kamarabérlet (5)
Bach: V. Brandenbúrgi verseny
BWV 1050
Mozart: D-dúr induló KV 213/b
D-dúr szerenád KV 213/a
- Február 18. 19.00, Nemzeti Múzeum**
Múzeum bérlet (5)
Bach: V. Brandenbúrgi verseny
BWV 1050
Mozart: D-dúr induló KV 213/b
D-dúr szerenád KV 213/a
- Február 20. 19.30, Matáv Zeneház**
Budapest Ragtime Band koncert
- Február 25. 19.30, Zeneakadémia**
Szimfónia bérlet (2)
Beethoven: Esz-dúr zongoraverseny
Berlioz: Fantasztikus szimfónia
Km.: Jandó Jenő (zongora)
Vez.: Ligeti András
- Február 27. 19.30, Matáv Zeneház**
Benkő Dixieland Band koncert
- Március 6. 15.00 és 17.00**
- Március 7. 15.00, Parlament**
Pinokkió bérlet (3)
Beethoven: István király nyitány
Erkel: Bánk bán – részlet
Hunyadi László – részlet
Bartók: Magyar parasztdalok – részlet
Kodály: Háry János – részlet
J. Strauss: Éljen a magyar – polka
- Március 26. 19.30, Matáv Zeneház**
Benkő Dixieland Band koncert
- Március 31. 19.00, Nemzeti Múzeum**
Múzeum bérlet (6)
Bach: VI. Brandenbúrgi verseny BWV 1051
Mozart: D-dúr induló KV 249
D-dúr „Haffner” szerenád KV 248/b
- Április 7. 18.00, MTA**
Koraesti bérlet (5)
Martinon: Concerto lyrique
Schumann: I. „Tavaszi” szimfónia
Km.: Quatuor Parisi (Franciaország)
Vez.: Ligeti András
- Április 8. 19.30, Zeneakadémia**
Concerto bérlet (4)
Rimszkij-Korszakov: Nagy orosz húsvét – nyitány
Martinon: Concerto lyrique
Schumann: I. „Tavaszi” szimfónia
Km.: Quatuor Parisi (Franciaország)
Vez.: Ligeti András
- Április 9. 19.30, Zeneakadémia**
Szimfónia bérlet (3)
Rimszkij-Korszakov: Nagy orosz húsvét
Martinon: Concerto lyrique
Schumann: I. „Tavaszi” szimfónia
Km.: Quatuor Parisi (Franciaország)
Vez.: Ligeti András
- Április 16. 19.30, Matáv Zeneház**
Budapest Ragtime Band koncert
- Április 23. 19.30, Zeneakadémia**
Világberlet (4)
Beethoven: 2. Leonóra – nyitány
Brahms: Kettősverseny
Rahmanyinov: 2. szimfónia
Km.: Pauk György (hegedű),
Perényi Miklós (cselló)
Vez.: Ligeti András
- Április 24. 19.30, Zeneakadémia**
Rapszódia bérlet (5)
Beethoven: 2. Leonóra – nyitány
Brahms: Kettősverseny
Rahmanyinov: 2. szimfónia
Km.: Pauk György (hegedű),
Perényi Miklós (cselló)
Vez.: Ligeti András
- MÁV SZIMFONIKUS ZENEKAR**
- Február 14. 11.00 és 14.30, HM Kulturális és Szabadidő Központ**
Unokák és nagyszülők hangversenyei
Mendelssohn: Olasz szimfónia
Vez.: Hollerung Gábor
- Február 17. 18.00, Közlekedési Múzeum**
Hosszcsarnoki kamarakonzert
- Február 26. 19.30, Zeneakadémia**
Lukács Miklós bérlet
Schubert: V. szimfónia
Liszt: A-dúr zongoraverseny
Kodály: Budavári Te Deum
Km.: Jandó Jenő és a Debreceni
Kodály Kórus
Vez.: Medveczky Ádám
- Március 3. 19.30, Zeneakadémia**
Lukács Miklós bérlet
Rossini: Olasz nő Algírban – nyitány
Mendelssohn: Olasz szimfónia
Puccini: Messa di Gloria
Km.: a Budapesti Akadémiai Kórustársaság
Vez.: Hollerung Gábor
- Március 11. 19.30, Zeneakadémia**
Erdélyi Miklós bérlet
Bartók: Hegedűverseny
Kodály: Felszállott a páva
Km.: Kokas Katalin
Vez.: Lukács Ervin
- Április 15. 09.30, Zeneakadémia**
Erdélyi Miklós bérlet
Janaček: Ó-szláv mise
Dvořák: VIII. szimfónia
Km.: a Nemzeti Énekkar
Vez.: Antal Mátyás
- Április 17. 11.00 és 14.30, HM Kulturális és Szabadidő Központ**
Unokák és nagyszülők hangversenyei
Mozart: A-dúr klarinétverseny – részlet
Bartók: Magyar képek – részletek
Km.: A MÁV Szimfonikus Zenekar
klarinétművészei
Vez.: Werner Gábor
- A MISKOLCI SZIMFONIKUS ZENEKAR**
- Február 9.**
Szezonbérlet
Brahms: Akadémiai ünnepi nyitány
Schumann: a-moll csellóverseny
Brahms: III. F-dúr szimfónia
Vez.: Vashegyi György
- Február 16., 19.30, Miskolci Nemzeti Színház**
Népszerű bérlet
Kodály: Galántai táncok
Francaix: Klarinétverseny
Gershwin: Kék Rapszódia
Gershwin: Dalok
Km.: Varga Gábor (klarinét),
Marton Éva (ének)
Vez.: Kovács László
- Február 17., Budapest, Zeneakadémia,**
Kodály: Galántai táncok
Francaix: Klarinétverseny
Gershwin: Kék Rapszódia
Gershwin: Dalok
Km.: Varga Gábor (klarinét),
Marton Éva (ének)
Vez.: Kovács László
- Február 23. 19.30, Miskolci Nemzeti Színház**
Mesterbérlet
Csajkovszkij: I. b-moll zongoraverseny, No.1., op. 23.
Rimszkij-Korszakov: Scherezade, op. 21.
Km.: Oravecz György (zongora)
Vez.: Matsunuma Toshihiko
- Február 26. 19.00, Zenepalota, Bartók-terem,**
Vez.: David Curtis
- Március 1. – Szezonbérlet**
Wagner: Parsifal-előjáték
Chopin: E-dúr nocturnes
Mahler: Egy vándorlegény dalai
Mahler: D-dúr szimfónia (A titán)
Km.: Oliver Wildner (ének)
Vez.: Kocsis Zoltán
- Március 4. 19.30, Budapest, Zeneakadémia,**
Km.: Magyar Rádió Kórusa
Verdi: Requiem
Vez.: Kovács László
- Március 10. 19.00, Zenepalota, Bartók-terem**
Mesterbérlet kamarakonzert
Csalog Gábor kamaraestje
Couperin: Pécces de clavecin-részletek
Ravel: Miroirs
- Március 29. 19.30, Miskolci Nemzeti Színház – Szezonbérlet**
Dohnányi: II. zongoraverseny
de Falla: A háromszögletű kalap
Respighi: Róma fenyői
Km.: Várjon Dénes (zongora)
Vez.: Kovács László
- Április 5. 19.30, Miskolci Nemzeti Színház**
Népszerű bérlet
Rossini: A tolvaj szarka – nyitány
Bizet: C-dúr szimfónia
Részletek Wagner operáiból
Km.: Szabóki Tünde, Molnár András (ének)
Vez.: Kesselyák Gergely
- Április 8. 19.00, Selyemréti templom**
Húsvéti Hangverseny
Vez.: Kovács László
- Április 19. 19.30, Miskolci Nemzeti Színház**
Mesterbérlet
Beethoven: I. C-dúr szimfónia, op. 21.
Mozart: D-dúr hegedűverseny, KV. 218
Csajkovszkij: IV. F-moll szimfónia, op.36.
Km.: Pauk György (hegedű)
Vez.: Kovács László
- Április 26. 19.30, Miskolci Nemzeti Színház**
Szezonbérlet
- Liszt Ferenc Kamarazenekar
Művészeti vezető: Rolla János
Schubert: c-moll vonósnyégyes tétel,
op. Posth.
Goldmark: B-dúr vonósnyégyes, op. 8.
Schubert: a-moll vonósnyégyes D804
- NEMZETI FILHARMONIKUSOK**
- Február 19. 19.30, Zeneakadémia**
Klemperer-bérlet/4
Rossini: A sevillai borbély – nyitány
Paganini: IV. (d-moll) hegedűverseny
Mendelssohn: Skót szimfónia, op. 56
Km.: Salvatore Accardo
Vez.: Hamar Zsolt
- Február 22. 11.00, Millenáris Teátrum**
Ifjúsági bérlet/3 „Dzsessz”
Műsoron: Oscar Peterson, Count Basie Dave Brubeck szerzeményei,
Gershwin: Kék rapszódia,
Bernstein: West Side Story
Km.: a Nemzeti Filharmonikusok fűvös szólistái, Oravecz György
Házigazda: Geszti Péter
Műsorvezető: Batta András
Vez.: Hamar Zsolt
- Február 27. Debrecen, Bartók Terem**
- Február 29. Zeneakadémia**
Somogyi-bérlet/6
Wagner: Parsifal – előjáték
Chopin: E-dúr noktürn
Frere Jacques
Mahler: Vándorlegény-dalok
Mahler: I. szimfónia
Vez.: Kocsis Zoltán
- Március 1. Miskolci Nemzeti Színház**
Wagner: Parsifal – előjáték
Chopin: E-dúr noktürn
Mahler: Vándorlegény-dalok
Mahler: I. szimfónia
Vez.: Kocsis Zoltán
- Március 6. 19.30, Zeneakadémia**
Ferencsik-bérlet/6
Bruckner: VIII. szimfónia
Vez.: Kocsis Zoltán
- Március 19. 19.30, Zeneakadémia**
Klemperer-bérlet/5.
Schönberg: Hat dal, op. 8
Wagner: Istenek alkonya – zárókép
Berlioz: Gyász és diadal, op. 15
Km.: Nemzeti Énekkar
(karig.: Antal Mátyás), Marton Éva
Vez.: Kocsis Zoltán
- Március 30. 19.30, Zeneakadémia**
Budapesti Tavasz Fesztivál
Smetana: Az eladott menyasszony – nyitány
Wagner: Siegfried-idill (v. Mozart: Zongoraverseny K. 414 vagy 595)
Mahler: I. szimfónia
Vez.: Kocsis Zoltán
- Április 14. 19.30, Zeneakadémia**
Somogyi-bérlet/7.
Rimszkij-Korszakov:
Nagy orosz húsvét – nyitány
Prokofjev: II. (g-moll) hegedűverseny, op. 63
Rahmanyinov: II. (e-moll) szimfóniak op. 27
Km.: Renaud Capuçon
Vez.: Philippe Entremont
- Április 19. 19.30, Zeneakadémia**
Ferencsik-bérlet/7.
Ünnepi hangverseny Janaček születésének

150. és Dvořák halálának 100. évfordulójára
Dvořák: VIII. (G-dúr) szimfónia, op. 88
Janaček: Glagolita mise
Km.: MÁV Szimfonikus Zenekar,
Nemzeti Énekkar (karig.: Antal Mátyás),
Szabóki Tünde, Meláth Andrea, Niksa
Radonovic, Cser Péter
Vez.: Antal Mátyás

SZEGEDI SZIMFONIKUS ZENEKAR

Február 14. 19.00, Szegedi Nemzeti Színház
Csajkovszkij: Anyegin
Vez.: Oberfrank Péter

Február 15. 19.00, Szegedi Nemzeti Színház
Csajkovszkij: Anyegin
Vez.: Molnár László

Február 17–18–19. Ifjúsági Ház
Középfiskolás bérlet
Dvořák: IX. szimfónia
(„Az új világból”), e-moll, op. 95
A műsort ismerteti: Meszlényi László
Vez.: Gyüdi Sándor

Február 26. 19.30, Szegedi Nemzeti Színház
Vaszy-bérlet/4
Borogyn: II. szimfónia, h-moll
Paganini: D-dúr hegedűverseny
Csajkovszkij: Olasz capriccio, op. 45
Km.: Szalai Antal
Vez.: Kesselyák Gergely

Február 29. 11.00, Szegedi Nemzeti Színház
Matiné-bérlet/3
Madarász Iván: Pázmán lovag –
Arany János víg balladája nyomán
A Szegedi Szimfonikus Zenekar
felkérésére írt mű ősbemutatója
A műsort ismerteti: Meszlényi László
Vez.: Gyüdi Sándor

Március 4. 19.30, Szegedi Nemzeti Színház
Vaszy-bérlet 5.
Humperdinck: Jancsi és Juliska – nyitány
Goldmark: Hegedűverseny, a-moll, op. 28
Mendelssohn: III. (Skót) szimfónia,
a-moll, op. 56
Km.: Kosztáni István – hegedű
Vez.: Fürst János

Március 9. és 14. 19.00, Szegedi Nemzeti Színház
Erkel: Bánk bán
Vez.: Molnár László

Március 11. és 20. 19.00, Szegedi Nemzeti Színház
Erkel: Bánk bán
Vez.: Koczka Ferenc

Március 16. 19.00, Szegedi Nemzeti Színház
Operagála Vaszy Viktor emlékére
Km.: énekművészek
Vez.: Gyüdi Sándor, Molnár László

Április 8. 19.30, Dóm
A–B kamarabérlet
Haydn: Stabat Mater
Km.: énekművészek, Vaszy Viktor kórus
Vez.: Gyüdi Sándor

Április 20. 19.00, Szegedi Nemzeti Színház
Csajkovszkij: Anyegin
Vez.: Oberfrank Péter

Április 21. 19.00, Szegedi Nemzeti Színház
Csajkovszkij: Anyegin
Vez.: Molnár László

SZOMBATHELYI SZIMFONIKUS ZENEKAR

Február 6. 19.30,
Farsangi hangverseny
Bartók Terem Szombathely
Brahms: Magyar táncok
Dvořák: Szláv táncok
Weber: Concertino kürtre
Rossini: Nyitányok + meglepetések
Szólísta: Katzler András – kürt
Vezényel: Alpaslan Ertüngaalp

Február 12. 19.30,
EPCOS Jótékonyági hangverseny
Bartók Terem Szombathely
Rózsa Miklós: Csellóverseny
Brahms: II. szimfónia
Szólísta: Szabó Péter – cselló
Vezényel: Rodrigo de Carvalho

Február 16. 19.30,
Filharmónia – Raiffeisen bérlet 6.
Bartók Terem Szombathely
Saint-Saëns: Sámson és Delila – balettzene
Goldmark: Sába királynője – balettzene
Rimskij – Korszakov: Seherezádé Op. 35
Vezényel: Pál Tamás

Február 21. 16.00,
Családi hangverseny 2.
Bartók Terem Szombathely
Rimskij-Korszakov: Seherezádé
Műsorvezető és karmester: Pál Tamás

Február 23. 19.00,
Győr, Richter János Terem
Saint-Saëns:
Sámson és Delila – balettzene
Goldmark: Sába királynője – balettzene
Rimskij-Korszakov: Seherezádé Op. 35
Vezényel: Pál Tamás

Február 26. 19.30,
Filharmónia – Raiffeisen bérlet 7.
Bartók Terem Szombathely
Mendelssohn: I. szimfónia
Puccini: Capriccio sinfonico
Respighi: Róma fenyői
Vezényel: Pál Tamás

PÉCSI SZIMFONIKUS ZENEKAR

Február 5. 19.30,
PTE Orvosi Karának aulája
Breitner Bérlet V.
Egyetemi bérlet
Nemzeti Filharmonikus Zenekar
Vez.: Berkes Kálmán
Ravel: La Valse
R. Strauss: Rózsalovag – szvit,
AV. 145. (1945)
Stravinsky: Tűzmadár – balett zene

Február 25. 19.30, Pécsi Nemzeti Színház
C.sorozat I. hangverseny
Vez.: Rico Saccani (Olaszország)
Mendelssohn: I. szimfónia, e-moll, op. 11.
Puccini: Capriccio sinfonico
Respighi: Róma fenyői

Március 17. 19.30, Pécsi Nemzeti Színház
B. sorozat II. hangverseny
Vez.: Hamar Zsolt
Km.: Kocsis Zoltán (zongora)
Ravel: Couperin sirja
Mozart: G-dúr zongoraverseny K. 453.
Debussy – Kocsis: Image oubliées
Ravel: Daphnis és Cloé (Szvit Nr.2.)

Március 25. 19.30,
PTE Orvosi Karának aulája
Breitner Bérlet VI.
Egyetemi bérlet
Vez.: Hamar Zsolt
Km.: Boldoczki Gábor (trombita)
Sibelius: Finlandia – szimfonikus
költemény (1940)
Petrovics: Trombitaverseny
Brahms: IV. szimfónia, e-moll, op. 98.

Április 22. 19.30,
PTE Orvosi Karának aulája
Breitner Bérlet VII.
Egyetemi bérlet
Vez.: Misha Santora
Km.: Koppány Jenő (hegedű)
Bach – Webern: Ricercata (Fuga),
No. 2. (1935)
Berg: Hegedűverseny
Beethoven: VI. szimfónia (Pastorale),
F-dúr, op. 68.

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének tagjai:

BM Duna Szimfonikus Zenekar
Cím: 1051 Budapest, Zrínyi u. 5.
Telefon: 317-3142
Próbaterem: 1124 Budapest,
Németvölgyi út 41.
Tel./fax: 355-8330; 355-2611/156, 177
E-mail: orchestra@dunazkr.axelero.hu
www.orchestra-duna.hu

Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar Kht.
Cím: 1221 Budapest,
Ady Endre út 25.
Levélcím: 1775 Budapest, Pf. 122
Telefon: 424-8056 Fax: 424-8057
e-mail: dohnanyi@axelero.hu
Próbaterem: 1074 Budapest,
Rottenbiller u. 16–22.
Telefon: 322-1488, 479-0810
Fax: 413-6365

Danubia Ifjúsági Filharmonikus Zenekar
1067 Budapest, Csengery u. 68.
(Fáklya klub)
Levélcím: 1399 Budapest, Pf. 716
Tel./fax: (+36-1) 269-1178
Sms: 06/20-20-20-11
www.danubiazenekar.hu

Debreceni Filharmonikus Zenekar
4025 Debrecen, Simonffy u. 1/c.
Tel.: (52) 500-200
Fax: (52) 412-395
e-mail: mail@dpho.org

Győri Filharmonikus Zenekar
9021 Győr, Aradi vértanúk u. 16.
Tel.: (96) 312-452
Fax: (96) 319-232

Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekkar és Kottatár Kht.
1051 Budapest, Vörösmarty tér 1.
Tel.: 411-6600, 411-6613
Fax: 411-6614
e-mail: info@filharmonikusok.hu
http://www.filharmonikusok.hu
http://www.hunphilharmonic.org.hu

Magyar Állami Operaház Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara
1061 Budapest, Andrásy út 22.
Tel.: 331-2550; fax: 331-9478
http://www.bpo.hu

Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara
1800 Budapest, Bródy S. u. 5–7.
Tel.: 328-8326, fax: 328-8910
http://www.radio.hu/muveszet/

Matáv Szimfonikus Zenekar
1094 Budapest, Páva u. 10–12.
Tel.: 215-5358; fax: 215-5462
e-mail: btg@tza.hu
http://orchestra.victorinet.hu

MÁV Szimfonikus Zenekar
1088 Budapest, Múzeum u. 11.
Tel.: 338-2664 tel./fax: 338-4085
e-mail: bco.fenyo@mavintezet.hu
www.mavzenekar.hu

Miskolci Szimfonikus Zenekar
3025 Miskolc, Fábán u. 6/a.
Tel.: (46) 506-695
Fax: (46) 351-497
www.mso.hu.missy@elender.hu

Pécsi Szimfonikus Zenekar
7621 Pécs, Király u. 10.
Tel.: (72) 324-350, 242-793
Fax: 324-350/18, 242-793/18
e-mail: pecssymp@externet.hu

Szegedi Szimfonikus Zenekar
6721 Szeged, Festő u. 6.
Tel.: (62) 426-102
e-mail: orch@symp-h-szeged.hu
www.symp-h-szeged.hu

Szombathelyi Szimfonikus Zenekar
9700 Szombathely, Thököly u. 14.
Tel.: (94) 314-472
Fax: (94) 316-808
e-mail:
savaria.symphony@mail.datanet.hu
www.savaria-symphony.hu

ZENEKAR

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSEGENEK,
valamint a MAGYAR ZENEMŰVÉSZEK ÉS TÁNCMŰVÉSZEK
SZAKSZERVEZETÉNEK közös lapja, a Nemzeti Kulturális
Alapprogram és a NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA, VALAMINT A FŐVÁROSI KÖZGYŰLÉS
KULTURÁLIS ÜGYOSZTÁLYA támogatásával.

ALAPÍTOTTA: POPA PÉTER

A szerkesztőség címe:
MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGE
1068 Budapest, Városligeti fasor 38.
Telefon: 342-8927 – Fax: 322-5446
e-mail: zenekar@mail.datanet.hu
www.hungorchestras.com

Felelős kiadó és szerkesztő: **POPA PÉTER**

Nyomdai kivitelezés: PUBLICITAS
1021 Budapest, Tárogató út 26.

Telefon/fax: 200-7330

Felelős vezető: **A Kft. ügyvezetője**
ISSN: 1218-2702

Az interjúkban elhangzott véleményekkel és kijelentésekkel
szerkesztőségünk nem feltétlenül azonosul.
Észrevételeknek, helyesbítéseknek készséggel helyt adunk.

Foto: Moldvai József

Donáti Antal

Magyarországon jártak...

Donáti Antal